

1956

J.B. COLLEGE

4

COMMERCE JOURNAL

EDITORS :

NAWAB AKRAMUL HUSSAIN.
PURNAPROSAD BARGOHAIN.

1956

J. B. COLLEGE
COMMERCE JOURNAL
ANNUAL PUBLICATION

English Section.

October, 1956.

7th Issue.

Editor :

NAWAB AKRAMUL HUSSAIN

Adviser :

Prof : R. V. Jawalekar, M. Com., LL. B.

With the best Compliments.

to Mr. H. Bhuyan, B.A.
(1947)

Contents.

	PAGE
1. Views from the Editor's Desk.....	... i
2. Future of Private Enterprises in the Industrial Development of India.....	<i>Umananda Phukan, B. Com.</i> ... 1
3. Marketing of Tea.....	<i>Prof. M. C. Ghosh, M. A.</i> (Econ. & Com.) ... 8
4. Indian's Commerce-Development.....	<i>Deben Borah</i> ... 14
5. Enemies Big & Small.....	<i>Apurba Borwah</i> ... 18
6. Money Market.....	<i>Uma Shankar</i> ... 19
7. The Uneven Surface.....	<i>Gojen Hazarika</i> ... 25
8. Materialism.....	<i>Md. Lutfur Rahman, M. A.</i> ... 29
9. What They Say.....	... 32
10. Report of the General Secretary.....	<i>Ramkumar Baruah.</i> ... 33
11. Report of the Assistant General Secretary	<i>Nawab Akramul Hussain.</i> ... 35

©KKH Library, JBC

"MAN'S DEAREST POSSESSION IS LIFE, AND SINCE IT IS GIVEN TO HIM BUT ONCE, HE MUST SO LIVE AS NOT TO BE SEARED WITH THE SHAME OF A COWARDLY AND TRIVIAL PAST, SO LIVE AS NOT TO BE TORTURED FOR YEARS WITHOUT PURPOSE, SO LIVE THAT DYING HE CAN SAY : ALL MY LIFE AND MY STRENGTH WERE GIVEN TO THE FIRST CAUSE IN THE WORLD—THE LIBERATION OF MANKIND."

—Lenin.

(From Discovery of India by Mr. Nehru)

VIEWS FROM THE EDITOR'S DESK

Time is moving - and with it the things of the world are fast changing. This is natural. Dynamicism is the law of life. During the past few months we have seen big changes in India and the world. But whither these changes? That is the question. Talk after talk, pact after pact, committee after committee have been made—but one is always found to be contradictory and not complementary to the other. The two hostile camps of the globe are still there. Any move of the one has evolved counter move of the other. Thus the international horizon is vitiated with hostile attitudes. Every conscious man of to-day has marked the change and the new shape that has evolved out of that. So it needs no more delineation. But in this context India's contribution in the affairs of the international arena can not but flash before our mind's eye. That the noble gift, the 'Panch Shila' which India is offering to the rest of the world - is the right code to govern international relations is an admitted fact. Now let us wait for the time when all people will accept sincerely, not only in theory but also in practice, this noble gift that India offers.

But when we come to the internal administration, it must, however, be

confessed that India has not yet been able to get rid of its different problems. A land so vast with so enormous population - having heterogeneous mental set-ups - is sure to have problems. This is no doubt natural, but by no means excusable. Every Indian has got some sorts of responsibilities towards the country. We should be aware of the realities of the situation. If we dive deep below the surface, then we shall realise that we ourselves have not done our bits as we ought to do them. But on the other hand Government should also give all possible scope to the people, at large.

Education and Teachers' role :—

Now coming to the sphere of education, we see that the things are not practically changed as they should have been under our popular Government.

There is no denial of the fact that the country is on a rapid onward march of progress and development. Many schemes already have been translated into practice, many are now on the road of implementation. Our Government has done its utmost for the betterment of this eastern State. But, if we cast a glance to the teachers, working in different colleges, we see that their lot is not satisfactorily improved. They are to shoulder the greatest responsibility;

they are the moulders of statesmen, politicians, economists, educationists, etc. of to-morrow. That their duty is tough should be admitted without hesitation.

For some time past we have marked with deep regret the indiscipline among the students. Various commissions and Committees have been formed with a view to chalk out the defects and modify the whole system of education. But above all, it is upto the teachers alone to render their might to the clarion call of the country. In regards to this the teachers' lot and their concurrent relation with it deserves deep consideration. In this country, where money is worshipped as second only to God, the teachers have long since been deprived of their status and means to play their effective role because of their ever-widening poverty. We, in our State have expected a better modification of their pay scales through the Government appointed pay committee. But it has left the aided college teachers almost where they were. Unless they are once again revitalised financially, we can hardly expect an end to indiscipline among the students and chaos in the educational system.

In this connection, Dr. John Mathai in his convocation address to Calcutta University said "Within the field of University education itself there is need for fixing priorities when it comes to expending scarce resources. The high-

est priority I would accord to the teachers working in our colleges to raise their salaries and improve their status in the community....."

Study of Commerce - its scope :—

It is, in fact, a matter of great pleasure that the youths of the time are showing an evergrowing desire for the study of commerce. But it is viewed that the students of this branch of study are always being shown an apathetic treatment. The future India, which is fast developing to an industrial one, needs a good number of talents of this line too. Students of other branches of study, though very few in number, are being offered some privileges for higher studies. But students of this line are till now being neglected for which many an aspirant youth is yet away. It is, therefore, an earnest appeal to the Government to give all possible privileges for higher studies in this branch of learning.

World University Service :—

It is our responsibility to share our knowledge and our ability with those who have been less - fortunate. Let us each strive to do what we can, to improve the lot of those with whom we associate. Let us each strive to spread abroad an influence for good, an influence for the uplifting of our nation and for the improvement of the lot of our fellowmen. This is for what 'World University Service' stands,

It is really commendable that a branch committee for the 'World University Service' has been formed in our College with *Miss Nilima Das*, *Mr. Nawab Akramul Hussain*, *Mr. Ramesh Sarma* and *Mr. Atul Ch. Dutta*, besides *Principal G. Dutta* as the Chairman. We wish all success to this organization.

Educational excursion :—

It goes without saying that within the four walls of class-room one cannot have much scope for acquiring first-hand knowledge of different things. This has long been felt by the student community of India, particularly of Assam. Knowledge, we receive in schools and colleges, very often fails to focus sufficient light for the understanding of things in proper perspective. But in this age of science it is imperative for every student to be conversant with the new development of things of the world. So we cannot allow our knowledge to be confined to theories only. We are to extend the range of our mental vision. It is no doubt that frequent excursions to different places can do a lot in this respect.

It is heartening that the Government of India has taken to grant special subsidies for this purpose. It is on such subsidies, that this year a team of J. B. College had a unique chance of visiting a number of places of historical and economic interest, in India. In this connection we also thank our college authority for giving all

possible help to the students of the team in availing themselves of the chance. Let us now hope that the students will be given greater scope in future to have their knowledge, gathered from books, thus fruitfully supplemented through such excursions.

A few words about our section:—

The scientific way of living is yet to come to our country. We have still nothing but the extreme poverty to fall back upon. A vast number of aspirant youths, being forced by pressing needs of family, after somehow finishing the school carrier, is to seek for livelihood. Thus falling a victim to this system, their intense desire for higher study begins to fade. This is, of-course natural under the prevailing set-up, which awaits a change. Nevertheless it is a matter of pleasure that this section and now the extra arts section of the college offer some scope for learning, to some desirous students even while they take to earning. This institution of course, has not yet accorded all the facilities that a modern college should keep open to its students. We have our oft-repeated claims for provisions of all those facilities. But, we know, a private institution has limited scope to render all possible help to the students. It has to depend for its very existence on the fees of the students and often time is forced to adopt means that are academically unsound. In this respect adequate

financial assistance should be assured by the Government, because in a socialistic Society money for advancement of learning should come from the state coffer. So we hope that our popular Government will take steps in extending financial help to the students and thus give a true manifestation of its proclamation for establishing welfare state.

This issue of our Magazine :—

It must be confessed that we had to take much time in bringing out this issue, which, of-course, could be averted if timely response from the students in

contributing articles would have been possible. However we regret for this unusual delay.

We have been doing our best in maintaining here the spirit and standard of a modern journal. It is now upto the readers to judge how far we have been successful. We, in fine, sincerely hope that the readers will forgive us for the draw-backs if there be any, despite our utmost care.

Our thanks go to those who have variously helped us in bringing out this number of our journal.

Future of Private Enterprises in the Industrial Development of India.

Umananda Phukan, B. Com.

THINGS in our country have been fast changing since 15th August 1947. We are facing a period of transition from dependent colonial economy to Independent economy. The alien rulers tried their utmost to retard the Industrial Development of India. They neglected agricultural, industrial, educational, social and cultural developments. With their going away the sole responsibility rested on the national government. The pattern of Industrial Development which the national government envisage has been stated to be "socialistic". Therefore the future of Private capital has become uncertain.

"Socialism" means many things to many people. There are various types of socialism such as guild-socialism, syndicalism, etc. The modern socialist divides into various camps. Karl Marx, the father of the Socialist movement in Europe, divided socialists into two groups, scientific socialists and Utopian socialists. In the present political atmosphere there is a third socialist camp which calls themselves "Democratic Socialists". But our goal is not socialism but "socialistic pattern".

Therefore this new term of political vocabulary has created a lot of confusion among all classess of people, including the present and future employers of private capital in India. In a nutshell, socialism means planned production and planned distribution in an economy where the entire means of production is in the hands of the State. Whatever the contention of the declaration of the new ideology may be, the industrial community of India is seeing the future all dark for them. Their fear can be read through their mouthpieces and platforms. Mr. J. R. D. Tata Speaking at the Annual General Meeting of the Tata Iron and Steel Industries Ltd. said that the government should cease giving the impression that the present policy of mixed economy is a step in the direction of full-fledged socialism or state capitalism. He further stated "I am sure that if our own government would similarly try for a while and within reasonable limits the experiment of freeing the private sector from its present handicaps and uncertain ties and allow it the necessary incentive, they would be surprised at the results. No one would seriously suggest to

return to laissez faire in economic matters”

The above statement reveals to a great extent the feelings of the industrial community of India. But this is not all. Majority of the industrial people wants assurance from the governments that their industries will not be nationalised. Mr. Birla speaking at the meeting of the Commerce graduates in Bombay said that such assurance from the government is meaning-less. Because, under democracy no government is permanent. Therefore the business community should work for the Industrial Development of India in whatever way they can, without gumbling and without thinking of nationalisation.

In order to have a clear picture of the development of the Industrial policy of the Government of India we must go back to the industrial policy resolution of 1948. An examination of the policy reveals that the policy did not put any handicap for the development of private enterprises. The Industrial Policy of 1948 stated that:—

1. The government will have exclusive monopoly over manufacture of arms and ammunitions, the production and control of Atomic energy, ownership and management of railway transport.
2. The government shall be responsible for the establishment of new undertakings in the fields

of Coal, Iron & Steel, Aircraft manufacturing, manufacture of telephone, telegraph and wireless apparatus excluding radio receiving sets and mineral oils. (No question of nationalisation or state owned industries)*

Existing undertakings will be allowed to develop for a period of ten years and the government will give all assistance for such developments. At the end of the period, their positions will be reviewed.

3. Control by the state over the generation and distribution of electric power will continue.
4. Rest of the industries will normally be opened to private enterprise, with varying degree of control over location.
5. Government would investigate the manner in which small-scale and cottage industries would be co-ordinated and integrated with large scale industries.

The above policy is only a statement of things already present. State intervention in certain fields of Industry is not new in the history of Economic development of India. Such interventions were unavoidable during the world wars and great depression of 1930. Besides manufacture of arms and ammunitions, railway transport

* Parenthesis mine.

was already a nationalised industry. There is no indication of nationalisation of the existing industries mentioned in the second industry group of the Industrial policy. Government would only review their position after ten years. Practically the policy did not

put any impediment for the private enterprise.

Next came the First Five year Plan. In the plan priority was given to agriculture. Industry received 8.4 percent of the total outlay of the plan. The following is the 1st. Plan at a glance.

Agriculture & Community Development Projects				360.43	crores of Rupees.
Irrigation & Power	561.41	"
Transport & Communication	497.10	"
Industry	173.04	"
Social Service	339.81	"
Rehabilitation	85.00	"
Miscellaneous	51.99	"

Total Outlay :— 2068.78 Crores of Rupees.

At the commencement of the plan some industries were under implementation. Certain new industries were also taken up.

Industries under implementation.

Sindri Fertiliser Factory, Chittaranjan Locomotive, Indian Telephone Industry, Cement Factory in U.P. and Machine Tool Prototype factory.

New industries taken up under the plan.

Iron & Steel, Machine Tool Factory, Hindusthan Shipyard Ltd., All Steel integral Coach Factory, Hindusthan Cables Ltd., National Instrument Factory, Radar and Wireless Project, and Penicillin factory.

The first plan was in accordance with the Industrial policy of 1948. A

greater part of the industry has been left for the private sector to develop. Government welcomed private capitals to enter into industry.

Now the first five year plan is almost over. Public sector investment at the beginning of the first plan has been estimated to be 50 crores of rupees (R.B.I. survey, news, Jan'22/56.) Now it has amounted to 109 crores of rupees. The gross fixed investment of the private sector at the beginning of the first plan was about Rs. 750 crores. Rs. 340 crores have been estimated to be invested during the first plan in the private sector giving a total investment of Rs. 1090 crores. This survey however tentative gives us a clear picture of the rapid expanding private investment.

The growth of the Indian Industries have been rapid in the post-independence period than the pre-independence period. The new growing industrialists naturally sought for a bright future in sharing the industrial profit. Therefore the cry of socialism has become a real fear and danger. They have been putting forth numerous points and arguments against the governmental policy of State-owned business, against nationalisation of industries, against expansion of the public sector, and against the laws concerning the control of Industries. They have been suffering from socialism-phobia. Private sector's fear has been very much aggravated by the talks of State Trading Corporation, ammendments of the companies act, ammendments of the article 31 of the constitution, the second five year plan and furthermore by the nationalisation of the Life Insurance Business. "The most puzzling of all has been the latest decision on Insurance nationalisation. It is understandable except as a surrender to the doctrinaire cry of

nationalisation. This conclusion is reinforced by the fact that it has synchronised with the period of greatest emphasis on the Public sector" says Eastern Economist (March 9, 1956.) We expect considerable change in the Industrial policy of the Government by the time the second five year plan is finalised, which is now in the process.

Unlike the first plan the second plan is giving priority to the Industries, specially the basic industries. The draft outline which was published by the Planning Commission on Feb, 10 1956, states that the plan will involve an total outlay of Rs. 7100 crores during the 5 years of the plan. Rs. 4800 crores have been allocated to Public sector. Private sectors' investment will be Rs. 2300 crores.

Rise of national income, expansion of employment opportunities, rapid growth of industries with particular emphasis on the development of basic and heavy industries, reduction of inequalities of income and wealth and a more even distribution of economic powers are the objectives of the plan.

Investment out-lay in the Public sector.

1. Agriculture and community Projects	...	565	crores of Rs.
2. Irrigation and flood Control	...	458	"
3. Power	...	440	"
4. Industries and minerals	...	891	" 19% of the total
5. Transport and Communication	...	1384	"
6. Social Services, housing & rehabilitation.	...	946	"
7. Miscellaneous.	...	116	"
Total	...	4800/-	

NOTE:—News: May 16 '56, Total outlay has gone up to Rs. 7200 crores, there by raising private sector's investment to Rs. 2400 crores; in the second plan.

The Private Sector's estimates of investment consists some guess work due to non-availability of informations in regard to plantations, Private trans- port and electricity. Therefore this allocation to the private Sector is rough in comparison to the public sector.

Organised Industries	Rs. 500 Crores	allowance of 100 Crores for guess work.
Agriculture and allied pursuits.	Rs. 300 crores	
Construction	Rs. 1000 "	
Miscellaneous, working capital in trade and industry etc.	Rs. 400 "	

Rs. 2200 plus Rs 100 is equal to Rs 2300 crores total investment of the Private sector.

Details of proposed industries where investment will be made during the five year period (according to plan frame.)

Iron & Steel	425 crores	Expansion of existing state enterprises	50 crores
Synthetic Petrol	80 "	Cement	50 "
Heavy machine to fabricate plants for steel & producer goods	150 "	Chemicals & Drugs	50 "
Electric equipments	40 "	Fertilizers	100 "
Machine for agriculture and consumer goods	50 "	Alluminium	30 "
		Minerals & Prospecting	75 "
		Factory Consumer goods	100 "
		Small scale and village industries	200 "

The investment total of Rs. 1400 crores in Industries in both the Public and the Private Sector.

"A report appearing in news says that the total gross outlay of the public sector at the end of the 2nd Plan would be about Rs. 620 crores as compared with about Rs. 1750 crores in Private sector i.e the investment in the Private section will be three thimes the capital on the public sector inspite of the present emphasis on Public Sector, according to a present estimate based on corporate returns and reserve bank surveys."

It has been stated in the plan-frame that the private sector must also be encouraged to invest predominantle in the producer goods industries namele cement, chemicals, and iron and steel.

It is further stated that the private sector would enjoy the advantages of an assured and a growing market in an expanding economy. The private sector would be helped by the government with the supply of credit, raw materials and marketing facilities to undertake production in accordance with the plan.

In the sixth meeting of the National Development Council Sri Nehru has made a very clear statement as regards the recent policy of the government regarding Industry. He said that the 1948 policy was inadequate and not followed properly. He spoke on importance of state-owned industries. To quote him — he said,

"As I conceive it, the future I think all really big industries should be state-owned completely. All mineral resources and heavy industries and the like. Medium and also the small scale industries, I hope will be co-operatively owned. This would be done gradually. In the interim period, even in regards to medium industries private enterprise should have scope."

"If any private owner comes and tells me "you are invading my realm" or that "suffer from it" I will say "Well, I am sorry. After all in a state activity if we set up some plant and if somebody suffer, it is the State's interest which is more important than the

private owners and that is why we have decided on that line."

He further stated "No field of activity is sacrosanct for the private owner but certain field of activity should be sacrosanct for the state. The rest is open field and there we should give every opportunity and freedom for the private enterprise to grow. I do feel that we should increase and encourage every element to produce and to help in nation building, subject always to wrong trend not brought in." This should be the sufficient assurance from Sri Nehru that there is no question of eliminating free enterprises from the economy of India. Further the national government will not confiscate private capital without compensation, as it is not its policy.

From the above figures given in the draft outline of the 2nd plan we can safely judge that the private sector will have a major share in the industrial development of India for the next five years of second plan. In the field of industry the private sector will enjoy almost equal opportunity in investing its capital with that of the public sector.

If we look in to the present economic structure of India we find that India has not yet been able come out satisfactorily from the grip of the interested foreign capital for the want of nonavailability of national capital. The slow

rate of capital formation can possibly be attributed to the feudal ties with which the Indian economy is tied from the long past and possibly will continue unless more capital is pushed into industries either by the state or by the private sources. It is a question of dispute amongst economists and politicians that the private capital should not be allowed to grow even at the cost of industrial development. We do not want to enter into such a dispute. We all agree that the capitalist exploitation should end and country should adopt socialism. But how? The trouble lies with the method of attaining socialism. Words and phrases like 'revolution' 'peaceful means' 'non-violent' etc. are often used by different political organisations. But why should the economists take to the political vocabulary. The economists should find out economic means to transform present economic structure to 'socialist economy'.

We may expect that the national capitalists would do good to the Indian Economy, but we cannot deny that private capital becomes detrimental to the interests of society in the long run however it may look to be progressive in the beginning. We may conclude

our discussion by quoting below a passage from a article of Sri T. T. Krishnamachari, Minister for Commerce and Industry, Govt. of India.

"A definition of socialism becomes all the more difficult when we rule out altogether the collectivist path. In a non collectivist socialistic economy, a place for the private sector will continue to exist. Whether it will be a place of minor significance or one in which the private sector can also be in vanguard is the question that is often asked. A wise politician will pass the ball back to the person who poses the question. The test in this case is really based on the assessment of the relative utility. Institutionally the private sector will be judged, inter alia by its ability to assist in the capital formation, by the ease and rapidity with which it can socialise its management and by the degree of restraint it will exercise on the operation of profit motive, while the individual in the private sector will be judged mainly by the ability as a factor materially contributing to the progress of the economy. The place of the private sector in the economy of the future of this country is in its hands to decide."

MARKETING OF TEA

Prof. M. C. Ghosh., M. A. (Econ. & Com.)

Head of the Dept. of Economics

It hardly needs much labour to understand the importance in the national economy of our tea industry which employs well over a million workers in its gardens alone, and which contributes in a year to our national exchequer about Rs. 19 crores (1955-56) in the form of export duty and about Rs. 3 crores as central excise duty and earns the valuable foreign exchange of about 147 crores. These are of course a few of its conspicuous direct advantages which any one can see but if we want to assess its national importance in its totality, we shall have to take into consideration not only the huge additional employments it provides in the tea trade, but also its various other kinds of contributions and assistance to such industries as plywood, ceramics, coal, cement, fertilisers and transport. This is the largest single employer in the country and with regard to its foreign exchange earning capacities it stands only a close second to jute. If it is important for the nation, it is the very prop of the state of Assam, which contributes more than half of the country's total output of tea. Moreover, this is Assam's only major industry, with which the whole of its economic life is so vitally connected in innumerable ways.

Fluctuating fortune of the industry :

Important as the industry is in our national economy, one very serious pecutionity of it should also be carefully noted, and this is its fluctuating fortune. The industry suffers rather too often from alternating periods of prosperity and poverty, in consequence of which it cannot look forward to future with any amount of abiding confidence. If 1951 was a good year for the industry, 1952 brought for it one of the severest depressions which wrecked ruin to not a small number of our gardens. While 1953 and 1954 may be considered to be the years of exceptional good-luck, in the year 1955 the industry seemed again to be in doldrums.

Causes for frequent price changes :-

The reasons for the peculiarly unstable nature of the industry can be explained without much difficulty. An industry can enjoy a comparatively secure and even fortune when its supply and demand are more or less elastic, i.e. if both supply and demand can promptly react to even a slight variation in price. Similarly that industry suffer the most from instability whose supply and demand are inelastic, in which

case a small change in price cannot bring about the necessary re-adjustment of demand and supply; and only a small disparity between demand and supply may throw the whole industry out of gear.

Tea being mainly an agricultural industry where nature plays a very prominent part its supply can neither be fully controlled nor be consciously adjusted. Moreover, its product being of peristable nature, unlike other agricultural industries like cotton, sugar etc its supply cannot be withheld from the market for a long period. These make its supply both uncertain and inelastic. Its demand is also not easily adjustable to changing conditions. Tea being an article of food, included in the category of conventional necessities, whose consumption depends upon habit, which changes only slowly, its demand is more or less inelastic, that is to say a slight rise or fall of its price cannot induce a sufficient change in demand to adjust it with the changed supply.

Again although its price is subject to such variations, the structure of its cost is, so to say, rigid as most of the factors entering into the cost are of permanent nature being either permanently fixed on long term contracts or by government legislation. Hence although in periods of prosperity the industry may be in a position to make quite handsome profits, in a period of

difficulty when the supply outstrips the demand even by a small margin, the condition of the industry becomes precarious, and the small gardens who were not able to create big reserve funds, are often times driven to the wall as it was in 1952.

The importance of marketing :—

The supply of tea being both inelastic and uncertain and its cost structure being almost rigid, the thing with which the industry may hope to tide over difficult periods, is its capacity to influence its own demand. In these days demand can be and are actually being influenced and even manipulated by producers through proper sales organisations and advertisement technique. When we remember that the demand for tea inspite of its having a substitute in coffee, is rather inelastic, the importance of the successful marketing the product becomes all the more clear, and any measure calculated to effect its marketing must be taken with utmost care considering all its pros and cons and all various repercussions it is likely to produce.

Before we venture to make any criticism of or suggestions for improvement of the present system of marketing it is necessary to understand the very complex and intricate mechanisms of marketing this product, for, not only has the industry to depend upon export market for more than two thirds of

its product, roughly half of the exportable tea is sold in far off London market.

How tea is marketed :—

In the year 1953, 257.08 million lbs. of tea were sold in Calcutta auctions, of which 179.73 million lbs. were for export, and 77.34 million lbs. for home consumption, and in Cochin auction 24.54 million lbs. were sold of which 21.17 million lbs. were for export and 3.34 million lbs. were for home consumption. In the same year 212.55 million lbs. were sold in London auctions. This shows that more than half of India's exportable tea of 413.45 million lbs. were sold in London auctions.

The Ghosal committee founds that teas are distributed between India and London auctions according to the decision of the producers as to how much of their produce they decide to send to different markets. At the beginning of each tea season, in case of almost all important producers, the Boards of Directors decide what proportion of tea manufacture by their companies should be offered for Auction in India and how much should be exported to London for auction. This decision is based according to Ghosal Committee "Upon an assessment and balancing of various factors as likely trend of market prices in two countries, the grade and quality of tea produced by the gardens and where the producer

himself also a Blender and Packer, his own requirements." The committee further holds "It is justifiable to hold that the policy decision on apportionment of crops between London and India is governed entirely by economic considerations."

In India blenders and packers sometimes purchase their requirements from the producers directly but generally they purchase teas in the auctions. For sales in the auctions the producers send their teas first to their respective brokers who do all the preliminaries such as sampling and valuation. Prospective buyers receive from these brokers catalogues of the sale and representative samples of all lots on offer. These are usually received in the buyers' office about ten days before the sale. A few days before the sale both producers and buyers are advised of the brokers estimated value at current market rate of each lot. There are about 300 registered buyers who are in possession of sales certificates issued by the "Commercial Tax officer, Calcutta". Of these 300 registered buyers about 100 are operating regularly in the auctions. These buyers and producers are served by only six broking houses.

Before we pass on to the study of London auctions let us try to understand the position of these brokers. Criticisms are very often heard against

them to the effect that they have somewhat a very unholy grip over the industry, and often contributes towards artificially depressing the prices also.

The financial connections between the brokers and the producers are very close as the brokers usually guarantee payment to the producers for whatever they sell and this payment is due immediately on the expiry of the prompt date which is fourteen days after the sale in Calcutta and nine days after the sale in Cochin. Nearly ninety percent of total offerings are generally allowed by brokers to be removed by buyers without prior payment. This shows the magnitude of financial accommodation given by the brokers to producers in India which their opposite numbers in London have not to do. This increases the liability of the brokers tremendously. But in London auctions where there are two categories of brokers, buying and selling, the buying brokers for example, give no credit facilities to the buyer, but simply get orders from the actual buyers and buy tea in the auctions in their name and give credit facilities which only involves allowing tea to be taken away by the buyer only a day or two before actual remittance.

Apart from guaranteeing payment to the producers, the brokers in India often finance the producer in the matter of meeting his current expenses also.

This is done either in the shape of a direct advance from the broker to the producer or of the broker standing guarantee with a bank advancing money to a producer. In the former case interest charged by brokers is generally 5 p.c. a little below what would be charged by banks which is usually 7 or 8 p.c.

The question that arises is whether or not it a healthy practice to accept financial assistance from brokers to whom the producers will be somewhat tied. But the fact is that, even if the financial assistance is prohibited, yet no producer will probably sever his long standing connection with his broker. Moreover there is no valid reason for discouraging a producer to get an easier financial assistance simply because he is his broker.

We have noticed above that half of India's exportable tea is sold in London auction. In London market there are two categories of dealers blenders and dealers. Blenders buy for their own use while dealers are purely middlemen who sell again to big or small whole-salers. The small whole-salers may either blend and package themselves or (that is more common) resale their teas to even smaller parties who actually undertake the blending and packaging and subsequent distribution. These small whole-salers and these smaller parties form a very large section of the buyers

in London, who do not possess large resources but exercise great influence in price-levels in London and in other markets.

Various small tea estates usually engage an agency house to sell their produce. These houses after shipping the tea arrange for a broker in London to dispose of it for them and then remit the proceeds to the estate. The principal functions of the brokers are to arrange for the warehousing, cataloguing and selling of tea in U.K. When tea is imported in the U.K. it is first of all tasted and valued by a broker and a report is submitted to the importing house on whose instructions the broker prints full particulars for each parcel or break in his catalogue of sale which is distributed to prospective buyers.

This is no doubt a very peculiar situation for India's tea industry in so far as such a big portion of its produce is marketed not in the districts not in the states not even in the country itself where it is produced but in a market which is thousands of miles afar. Thereby India is not only being deprived of its legitimate share of the industry's produce in the shape of middleman's profit and in host of other ways connected with the marketing of the product, but has to depend upon the vagaries, whims and uncertainty of a distant market. In the

circumstances, it is quite natural for the country and the govt. of India to expect an expansion of the tea auction within the Country as it is sure to increase employment here and secure for the country more of the financial benefits which accompany the marketing of a big foreign exchange earner. So, with a view to, expanding tea auctions in India, a Committee on tea auctions was appointed in october 1954, with Mr. U.K. Ghosal, Chairman of the Central tea board as its chairman.

The Committee made extensive inquiries both in India and in England, and made some valuable recommendations. While they were eager to see that the age-old connections with the London market should not suffer abruptly, the Committee recommended only a slight expansion of the tea auction here. They recommended that the quantity to be shipped for the London auctions should not exceed 30 p.c. of the crop in 1955-56 and 25 p.c in 1956-57. The government, however, accepted this recommendation with a slight change, namely that the consignment from north India to London auctions should be limited to 140 million lbs. in 1955-56 as against actual consignment of 167 million lbs in 1954 and 209 million lbs in 1953. (Later on the government revised this decision and have allowed unrestricted export for London auctions for this season).

While making the above recommendation the committee appeared to have borne in mind the importance of the U.K. as the principal customer of India and the role of London auctions in marketing Indian tea. Teas from all producing countries including India come to London where their auctions offer to buyers the chief advantage of examination of samples and supply of the commodity on the spot. Moreover, there is a large section of buyers in London who do not possess large resources but exercise great influence on price-level in London and in other markets but these small buyers have neither the finance nor the strength to enter auction market abroad. If tea exports be drastically reduced, these smaller dealers may be deprived of business and in order to maintain their livelihood will no doubt turn to India's competitors for their supplies. With African teas now becoming available in larger quantities, there is the very real danger that these may gain a competitive benefit from restriction on India's tea exports. When auctions of Ceylon teas were diverted to Colombo, Ceylon teas faced a sharp reduction in their demand. So, the committee were very right to be quite guarded and cautious in their recommendations.

Very closely connected with the problem of expansion of auctions is the problem of warehousing facilities in India. The study of this problem by the auction committee reveals that the warehousing would not be a problem in Cochin even if the whole of the South Indian Crop were auctioned there. But the condition is different in Calcutta where the committee has estimated, that there would be deficiency of space in ware-houses to the extent of 250000 chests in 1955-56 and have therefore suggested the construction of warehousing facilities in Calcutta. The Committee also recommended that provision should be made for removing humidity in the air in some sections of the warehouses to be constructed in order to avoid damage to tea stored for long periods. The committee however did not make any recommendation for investigation about other marketing facilities which will be required to be expanded if auctions are to be expanded here such as tasting, valuing, buyers technical staff etc. on the top of all the problem of additional finance that will be needed with the expansion of auctions should be looked into.

Indian's Commerce - Development.

Shri Deben Borah

COMMERCE is the backbone of a country. In these days of planned economy, development of commerce ranks supreme. It is high time for development of commerce in our country and our national government's duty is to develop it with full co-operation and support of the people. The people and the government are to strive a common effort for a fundamental turn for the better in our country's finances and economy.

As a primary step, co-operative and private commercial enterprises should be developed before long. Because development of co-operative and private commercial undertakings will play a dominant part in stabilising prices. This will also encourage the interflow of goods between cities and countryside which will ultimately lead to expansion of market within the country. This will further lead to restoring and enlarging production.

The first and foremost duty is to stabilise prices fully. People have been suffering terribly from the constant rise of prices. In modern days of economic development, price stabilisation becomes the most pressing demand of all. First of all, the speculators should be attacked which will enable the govern-

ment to manage to curb rapid price fluctuations gradually. Administrative reforms on a large scale in finance, trade, banking etc. should be undertaken by the government in order to effect basic stabilisation throughout the country. Then, with full co-operation of all trading organisations, it will become easier to achieve further success in changing basic stabilisation of prices to complete economic stabilisation. People will then be free from the menace of rapid price increases and favourable conditions will be available for economic re-construction.

The price policy should start from a consideration of the interests of production of traders, and of consumers. There should be a room for the possibilities of long-term, all round development. There will, no doubt be disparity of prices in different regions and between wholesale and retail, due to quality, and quantity.

Reasonable price policy will give a boost to both our industrial and agricultural production, particularly to the production of cash crops and products for export, such as cotton, tea etc. Equitable price ratio should be established between cotton and foodstuffs, as a result of which, textile

industry will no longer rely on imports of foreign cotton as it does now.

Co-ordination of many factors will, of course, be necessary for fulfilment of these tasks. These factors are correct leadership by the national government at all levels, the heightened labour enthusiasm and therefore, higher production on the part of the masses of peasants. All departments of the government should grant assistance to the peasants in the form of loans and seed, and the peasants should struggle against natural calamities through proper organisations.

A reasonable price policy and equitable price differentials between different localities and between wholesale and retail will have a tremendous effect in encouraging private merchants to do business and supply goods to various places.

This reasonable price policy will take into consideration the interests of the vast number of consumers. Because the government will have to pay considerable attention to the stabilisation of retail prices of various daily necessities, apart from those of essentials like foodstuffs, cloth etc. The governments policy will be to encourage the business of private undertakings, but they should not be allowed to act arbitrarily because retail prices have a direct effect on consumer interests, especially those of salaried people. In order to stabilise

retail prices, the government have to establish State-owned retail stores to handle important items of daily necessity and to strengthen control of market prices through administrative measures.

Our domestic market is to be expanded. New trading routes are to be opened in addition to the existing ones, coupled with new methods of trading. Sales of agricultural and non-agricultural products and by-products as well are to be grown up. In co-ordination with the reehabilitation and development of our industrial and agricultural production, State-trading companies will be able to revive the market.

The State-trading enterprises may purchase agricultural produce and agricultural by-products on large scales, thus, may be able to encourage co-operatives and private merchants to play their part in promoting the urban-rural interflow of goods.

In handling the interflow of urban-rural trade special emphasis is to be laid on raising the purchasing power of the peasants and improving their livelihood, thus creating a vast domestic market for industrial goods. The following measures will be helpful: to intensify the purchase of native products and increase their sales, to find out markets for unsold goods, and increase the income of the peasants. Efforts are also to be made to encourage industrial production for the country-

side and to reduce production costs and to lower prices so as to enable creation of village markets for industrial goods.

Trading and financial departments, tax bureaux and customs houses; communication and transportation enterprises are to be closely co-operated and measures to be adopted to step up the interflow of commodities e.g. readjustment of price differentials in various areas, appropriate relaxation of State control of markets, purchase of slow-selling goods, supply of fast selling goods, lower interest rates, extension of credits and measures facilitating tax-collection.

Trade exhibitions should be held in small towns where peasants may sell their farm products. Trade exhibitions will promote the interflow of commodities between cities and countryside. These exhibitions will educate people in marketing their surplus production and will create new rural-market centres.

Co-operatives should be increased greatly. The leadership of State economy over private industrial and commercial enterprises is to be positive. The successful development of our economic re-construction may thus be guaranteed fully. This will not mean, however, that private industrial and commercial enterprises cannot develop. On the contrary, those private industrial and commercial enterprises which

are beneficial to the national welfare and the people's livelihood will be able to develop to a certain extent for a long time to come. Centralisation of purchasing and selling, proper readjustment of industry and commerce, price deliberation and joint operation of enterprises by public and private capital will educate and enlighten private industrialists and merchants.

The trading organisation should make purchases of rural products and by-products and promote the interflow of trade between city and countryside, so that private enterprises will quickly recover after their reorganisation. Division of labour between private and public enterprises will be improved and there will be close co-operation between them.

The rotten legacy inherited from the old society, which impeded the progress of our country should be completely exposed and wiped out. A new atmosphere will prevail in the whole country. This will be extremely beneficial to the development of our national economic construction and to all private enterprises. Private industrial and commercial circles are to be unified and better organised than at present. Profits should be calculated according to concrete conditions, taking into consideration the amount of capital of the private factories.

Placing orders for processing and for goods with private factories and

merchants by State-trading enterprises will be a good way to realise the principle of giving consideration to both public and private interests. This will not only strengthen production but also will solve the difficulties of private factories and merchants in obtaining supplies of raw materials and distributing their finished goods; and also will assure them of legitimate profit. Government purchases may be consigned to private merchants for distribution and the government may also entrust the centralised sale of goods for export to private merchants for shipping abroad.

In order to promote trade between national minority regions and other places, to help the people of the national minorities develop production and to raise their standards of living, State-

trading authorities are to be established. Mobile trade teams should be sent to various national minority regions. These trading units will assist the people in national minority areas in finding a big market for their animal and other special local products, to provide them with the means of production and development of co-operatives among them.

In fine, the domestic trade situation of our nation can be solved by complete stabilisation of commodity prices, extensive development of urban-rural trade, and the correct readjustment of relations between public interests, the markets will become more prosperous and foundation will be laid for long term economic reconstruction and will enable the people to visualise clearly their own bright future.*

*With help from other books.

"For our perfection we have to be vitally savage and mentally civilized; we should have the gift to be natural with nature and human with human society."

—Robindronath Thakur.

ENEMIES BIG & SMALL

Apurba Borwah

MAN'S deadly enemies are not only big animals like tigers, wolves and snakes. Small germs which can only be seen through the microscope and which get into us through our food, water or air are often still more dangerous and cause fatal diseases. Just so, not only are great sins fatal to the soul, but hidden, evil thoughts, which are the germs of sins great and small, are even more destructive. We must try to remove these germs from the very outset from our minds so that we and others may be free from their fatal consequences.

In our body there are germs of health (phagocytes) as well as germs of disease (bacteria). If under any circumstances the germs of disease increase and overwhelm the germs of health, man falls ill and, if he is not treated properly, he dies. But if the germs of health are stronger they resist and kill the germs of disease, and the man enjoys perfect health. Likewise our good thoughts overwhelm our evil thoughts and help us to enjoy sound health, free from the ravages of sin. This victory cannot be attained without the help of the Holy Spirit,

who is the source of all goodness, joy and perfect life.

Evil thoughts so overcome some men that they seem to lose all hope, and in great despair commit suicide. But instead of killing themselves, they ought rather, with the help of God, to kill those thoughts which kill their hopes and their capacity for victory. Instead of using poison or deadly weapons to put an end to our lives, we must use spiritual implements like prayer to destroy evil, root and all. Then we do not kill ourselves but save ourselves, and in so doing help also others to save themselves.

Selfishness also is in a way suicide, for God has given us certain capacities and qualities so that we might use them for the benefit of others. In helping others we find a new joy and also help ourselves. This is a law of our inner being. If we do not help others, then we lose this joy. By not loving our neighbours as ourselves, we disobey God. Such disobedience deprives us of the joy which is the very food of our souls. By such starvation, we kill ourselves. A selfish man thinks

that he is working for his gain, but unconsciously he is doing great harm to himself. If every one could only make up his mind to abandon selfishness, then all the quarrels and struggles in the world would cease and earth would become heaven. All sins arise from selfishness. That is why our Lord commanded us to deny self and to follow Him.

If we constantly criticise and blame others, we do great harm both to them and ourselves. But if we abandon self-praise and criticise ourselves, that will reform us and make us sympathetic and loving towards others. In this way, both others and we shall be benefited. And we shall inherit the Promised Land, which is the Kingdom of real Love.

MONEY MARKET

Uma Shankar

ALL of us know what money is. We can hardly deny its influence in our walks of life. When we go to market or elsewhere to purchase any commodity, money helps us, as a medium of Exchange. When we are busy to find out the value of anything, money helps us in Calculation. Again if we want to store any valuable goods for future use or Consumption, we can do it well by storing the money only, thereby avoiding any incidental damage to the goods. These functions and services of money are clear to me and to all. But few of us can only know the nature of its velocity of circulation

or its fluctuations in value. Oftentimes it is heard and seen that money is scarce. Construction-works are stopped, market prices of the commodities go up, purse of the people becomes light, interest rates of the lenders goes up, and this and that. Again it is seen, that people are building this and that, making more purchases market prices come down, interest rates of the lenders also comes down and the purse of the people becomes heavy. All stated above is not untrue, but the experience of one's life. This "ebb and flow" tides of money surely bewilder common people.

Now we shall discuss here some causes, that lead money to behave in this manner. It is very interesting to know that as all other commodities are bought and sold in the markets, the use of money also is bought and sold in its separate market, namely the **MONEY MARKET**. Like all other commodities the value of money also varies according to the elasticity of demand and supply of money, prevailing in the money market. Or more simply to say when supply of money, in the money market, exceeds its demand, the value of money comes down. Fewer quantity of goods can be purchased by an unit of currency. The price level goes up. Velocity of circulation of money goes up. It passes quickly from hand to hand. Again, when the demand for money exceeds its supply, the value of money goes up. More goods can be purchased then by an unit of currency. The price level comes down. The velocity of circulation of money comes down. In a commodity market, when the sellers observe that there are several prices, ruling in different parts they will surely transfer their respective goods to that part of the market, where they will get highest price for their goods. Such movements of goods will take place untill the demand for and supply of the commodity is adjusted and there after a equilibrium price comes out. Similarly in case of money market the dealers will sell their moneys in

that part of the market where they will get highest profit.

So long we were discussing the similarities of money market with the commodity markets and were avoiding the exact location of this mysterious money market. Practically with the introduction of International trade and easy remittances facilities, between different countries of the world, the money market has widely spread all over the world. We may say that all the monetary world constitutes this money market. Here the money market differ from the Commodity market. When we have understood that whole of the monetary world is within the province of money market, we can now proceed to discuss about the sellers and buyers of this market and their motives behind their activities.

Generally Reserve Bank, Exchange Bank, Co-operative Bank, joint Stock Bank, Stock Exchanges, Industrial Bank Agricultural and Land Mortgage Bank, Stock brokers, Bill brokers, jobbers etc. etc. are the chief purchasers and sellers of the money market. They deal in money, mainly in the form of Loan either short term or long term. Money, at-call and short Notice, Bank deposits, Day to day loan, Treasury Bills, Treasury Deposit Receipt, Short Bond, Medium Bond, Long Bond, etc. etc. are the main staple of this money market. The purchases and sales of these moneys greatly vary with the rise or

fall of its price i.e. the interest rate. So also with the fluctuations in the market prices of the money, the demand of and supply for it also vary.

Let us make a journey through this money market and keep with the dealers to be familiar with them so that we may acquire a fair knowledge of the nature of this market and the transactions that take place in this market. Among the buyers and sellers whose name, I have already mentioned, the Reserve Bank is the principal one, which virtually controls and regulates the trends of this money market. By virtue of their status, these Reserve Banks are emerging to day, their most powerful weapon of Bank-rate Policy or of open market operation policy or other non-economic weapons, throughout the Money market and practically govern the whole of the market. The weapons of the central Banks are interesting in their nature and we should concentrate our sincere attention here, otherwise our journey through the money market in search of fair knowledge will come to frustration.

Reserve Banks in all the countries of the world are shouldering the responsibility of establishing the economic stability of the country. They are functioning as the banker of Government and of other banks of the country. They look little for their profit but more for the economic equilibrium of the country. Our Reserve Bank was

started in 1935 as a share-holders' Bank with a Registered capital of Rupees five crores. In 1st January 1949 it has been nationalised.

When these Reserve or Central Banks observe that inflationary situation are coming in the country causing more and more rise in commodity prices and many other sorrows of the nation, they will always try to tighten the monetary condition of the market. They will sell their own securities to the Banks of the Country and will withdraw the money from their hands, and the bankers in turn, will restrict their credit and the easy money condition will disappear. Again in case of deflation, which is also as harmful as inflation to the Nation, the Reserve Banks will purchase the security in the possession of the Banks and will give the bankers more money in their funds, who in turn, allow more credit to their customers and thus easy money condition comes in the market. This expansion and contraction policy of the Reserve Banks is called the "open Market operation policy." By Bank rate policy also the Reserve Bank can carry their expansion and contraction policy to a great extent, though the rising of the interest rate is subject to several limitation. When the Reserve bank raises its interest rate, the other bankers also raise the same, which discourages the borrowers and lessen their future prospect of profit out of their present investment. When the

Reserve Bank decreases the interest rate, reverse the case happens. Reserve Bank can also compel to some extent the member Banks to make reserve more or less at a fixed percentage out of their own deposit, the reserve percentage being prescribed by the Reserve Bank. Besides these weapons, the Reserve Banks can adopt the measures of rationing, fixing quotas, prohibiting certain activities and thus can control the money market and credit situation of the country. Anyway, the principal aim of the Reserve Banks is always to bring an equilibrium between saving and investment at the point of full employment within the country.

When we have understood to some extent, the nature of the prominent dealer of the money markets and its principal aim, behind all its activities, we should know them, that all other dealers in this market are not free and they being influenced by the activities of the Reserve Bank are practically helping it to formulate and regulate policies. Let us now turn to the nature and activities of the Exchange Banks. The principal business of these Exchange Banks, is to provide facility for the exchange of one currency into another. Indian Rupee currency is of no value, outside India's frontiers so also others currencies are not valuable to us. Therefore, by selling a commodity to an European national, an Indian seller

will never accept the payment in the shape of foreigner's currency. The seller will demand the payment in his own currency. Therefore, in case of trade, or investment in foreign countries or remittances to foreign countries for repayment of Loan or sanction of a Loan or payment of interest on Loan or on securities etc. etc. all such international transactions involve the exchange of one currency into other. These exchange Banks have their offices in different countries and have large stock of currencies of different countries and they generally do this exchange of international character. They charge a commission, which is their profit against their exchange service. Due to the existence of these exchange Banks, speculators are very quick in the mobility of their resources from corner to corner of the money market, irrespective of any country, and invest them where the yield is greater. These Exchange banks help mostly the exporters and importers of the country. Exporter will draw bill upon importer, the importer will accept the same and will agree to make payment in the form of drawer's currency after expiry of definite time and in the meanwhile the exporter discounts that bill with an Exchange Bank and thus gets the payment earlier than when the same bill will become due. Thus with the growth of this mobility of capital, between different countries, the fluctuations in the money market have been minimised.

The other Banks as Co-operative Banks, Industrial Banks, Agricultural Banks, Land Mortgage Banks and others explain well their activities, by their own names. They have been established mainly for the promotion and development of the Country's Agriculture and industry and most of them under the direct supervision of the Reserve Bank, the banking monarch of the Country. Co-operative Banks in the villages, encourages the saving nature of the villagers. In the big cities where there are many banks, clearing houses are generally seen there. These houses, save the time of the banks and help them in the mutual adjustment of their claims upon each other. In Calcutta and Bombay we have our Clearing Houses.

For Industrial purpose, Loans of Long term are essential which fewer Commercial banks can provide for. In India we have Industrial finance Corporations, besides the industrial Banks, which help the Industrial undertaking, by financing them. But the Industrial joint stock Companies are generally originated by the help of Stock exchanges, i.e. the market where the shares and stock of the different joint stock companies, are bought and sold. This facilitates the easy investment for all irrespective of rich or poor. In Bombay and Calcutta we have our stock exchanges. No body except the brokers, are entitled to enter into this market. If any body wishes to

purchase or sell security, he will have to go to a registered broker, who on his behalf will purchase or sale security in the Stock exchange market and will charge his commission. In England this Share market is so well organised that the upward or downward trend of the economic situation of the Country clearly reflects upon its. It is surely acting as an economic Barometer there. There are Produce Exchanges also in different countries.

We have finished our journey through the money market and have been able to know to some extent the nature of the sellers and buyers of the money market and how they create demand for and supply of the money. We shall now discuss something about the staples or the various kinds of money that are generally dealt in this money market. It is very often seen that the stock brokers purchase in their own A/c a lot of securities, with the expectation that the price of those securities will go high up in near future and for these purpose they require Loans for one or two days and the Commercial Banks can help them in this regard by accomodating them with Loan for those one or two days with a minimum rate of Interest. In the Asset side of the Bank Balance sheet one item namely "Money at call and short Notice" is seen. This item represents those Loans for short period which are recoverable even without notice. In England bill brokers can also borrow from the

Banks in this term and at a minimum rate of Interest and with this money they discount the bills of Exchange at a higher rate and thus earn a profit. When the Reserve Bank creates a tight money conditions and the fund of the banks decreases, the Banks generally charge a high rate of Interest for their Short Loans also and thus the bill brokers or the Stock brokers find it difficult to carry on their business and this section of the money market becomes dull.

Often times the Government finds at the close of the financial year that the treasury has not sufficient resources to carryout Governmental policies, and requires more money, which is not possible to collect from the public by imposing new taxation. In such circumstances, Government will issue Treasury Bills to intending purchasers. Generally to the banks at an amount which is little less than the face value of the Bills. As a matter of fact interest rate of these credit instruments will vary according to their liquidity preference. The rate of interest of those credit instruments are always less than

the rest, as they are nearer to real money. Nearer the real money, lesser the rate of interest, is the general principle of this money market. There are other bonds and securities which are far away from the money, and the interest rate of some of them is fixed and of the rest, are uncertain.

We can not conclude our discussion about money market without making any observation of the actual conditions that are prevailing in this market now. One may assume from the above discussion, that every thing is happening here with the free play of demand and supply and no body is here to hinder the activities of the money dealers. But this assumption is wrong. On the other hand Government intervention is increasing day by day in this money market. Government controls the mobility of capital between different countries, through its Exchange control department. Central Banks of all the Countries have been nationalised and Government, today is playing a more influential role, by the side of other dealers in this money market.

The Uneven Surface

Gojen Hazarika

I can now hardly recollect the day—the day when like an unexpected autumn's rain Jatin came to our family first, as it was neither a memorable event nor an important happening in the history of our family.

One of my uncles was the then head master of Jatin's village M. E. School. His parents were then poverty-stricken peasants and as such they could not afford to allow him to prosecute his studies further after his success in the M. E. Examination.

He was amiable, but very shy. As the days went on, the rift between us grew narrower and narrower and the dark curtain of his shyness disappeared from his face. He was admitted in our school in class VII. I was then a student of class V. To have the same likes and dis-likes is the sole basis of lasting friendship. We found in us the same likes and dis-likes and if there was transgression of it, there was no lingering desire for taking revenge, but a sullen resentment and if more, a displeasure and it was he who to soothe me first. He took great care of my studies apart from his own and I took of his haves and have-notes wherever possible in return.

Days rolled on to weeks and weeks to months upon the uneven surface. Our friendship thickened. All the boys of his age I had seen, I found wanting in something when I weighed them against Jatin. His reputation as a good student could reach every one's heart who know him but it went to the bottom of mine, and still further when I became adolescent. Yet my senses were still dormant and Jatin who frequently watched me while I read or sat with a needle beside him roused no other emotion in me but vanity. He was always earnest and serious in his speech and had a respectable manner which calculated to charm me.

One summer's evening while he was busy with his studies being a Matric candidate, I had to break the quietness by entering in his room with my books to solve some problems of mine. I took my seat beside him and he made those things easy for me. I watched him from the slit of my eye-lids when I pretended to follow him, but he did not notice and went with his own. "Rita, do you like to learn from me?" He asked suddenly after solving the problem with a gentle smile which made his look beautiful in the profile. I was silent for a moment. Perhaps he did

not take my passivity for acquiescence and hence repeated the same eagerly. "I can boast of it" was my reply. All his suspicions seemed to be lulled to sleep. "The friendship of two is brightened when the boy likes to teach and the girl likes to learn" he said hurriedly and a bit loudly. We laughed a happy laugh as if we got escaped from a long lived prison. A blow of wind entered through the window and disturbed the burning lamp. His breath that came out along with every word he spoke was scented with lotus and warmed my cheeks which were burning. I felt my pulses beat with an un-familiar speed my tongue seemed to have thickened, my blood raced with maddening rapidity through my veins. I could notice that his cheeks reddened and un-consciously our hands were locked up. No sooner had we unlocked them, then an emotive sound of bolt from the blue was heard and I felt under his caress and my senses charged with a strange electrical thrill. The passion had been ever-flowed, no-body could utter anything. I trembled under his caress and his lips tested like the lusciousness of a torn pomegranate. Heavy shower began clattering along the roofs followed by frequent lightnings and thunder bolts. I vowed in whisper on his ears to become his sole partner in life and he too responded positively. The cry of my little sister broke the silence and he reluctantly unlocked

his embrace and we parted with each other.

Taking the impartiality of my parents upon me which every girl of my age might not get in our society, we took the advantage and proceeded still further towards our goal. Thus we plunged in to an another world where we created dreams and dreams only and forgot Iron realities.

Jatin came out successful in the final examination. But alas! the joyous days passed away more rapidly than the un-happy days. He grew pale day by day; no words of consolation for his misery could forbid it. People of our so-called modern society can easily change their outward ointments, but they never try to change their hearts. There were a few rich people like my father who could afford to maintain several poor but brilliant students like Jatin from which atleast the state would have derived something. Somebody gave him good counsels but they did not spare a furling.

"Love and beauty entice mankind from time immemorial. They may change in form at frequent intervals but they never cease to exercise their power on man and woman. Therefore greatest problem of man and woman comes from what they love and adore most". But the formula could not get opportunity in order to apply on us.

With despair and exhaustion he left our village one morning, on the eve of which the tears of our four eyes could able to mingle together behind others. We vowed each other to escape on "Noha's Arch" one day, no matter what-ever Satan might stand against us.

After a few days a letter for which I was waiting reached my hand and I could know that he had managed to prosecute his studies at Gauhati with the help of a business firm in which he became a part-time employee. Thus the gap between us was tied up by cheap literature.

* * * * *

Our village High School is nothing but a sort of leisure ground where the educated youth of nereby villages can take shelter within the four walls of it in anticipation of a fair land in future. The teachers' staff of our school was filled up except two who were bound to remain there for good fighting iron realities and poverty with some under graduates who bade good-bye one by one at different, "fare-wells". Thus the school had to run about four months without teachers to coach some important subjects. However, at the expiry of fourth months, a fresh graduate from Gauhati filled an important gap. He was young though not amiable but almost every student appreciated him much for his sincerity to his duties and simplicity of his behaviour and manners of life. His reputation as a sincere

teacher as well as a man of sound moral character reached every nook and corner of our village and he was welcomed by many to their houses. He had lately been engaged as a private tutor by my father to coach me.

I could notice that gradually he began to change his outward ointment, or more correctly to say he was habituated in luxury. He took a very keen interest in teaching me and I too took in learning. I felt that he improved me a lot. His teaching was not only confined to my routine works but it went far ahead. I could taste the sweetness of many romantic poems of Shelley and Brouning. Hence, it was my usual day-to-day duty to wait impatiently for his arrival as soon as the sun began to set. As the days rolled on his thought went deeper and deeper to my mental horizon. Thus I wanted something more from him than he gave me usually and I somewhat succeeded in it.

Thus the days again became joyous but alas ! it could not stand longer than we expected; one evening we were bound to bade him good bye as he left our school having got a better chance in his own locality.

During these few months in which I built another castle though it appeared to be in thin air afterwards, I received several heart rendering letters from

Jatin but could not drop even one in their exchange. Because I knew that with one stone two birds could not be killed. But as soon as I anticipated the loss of both, I tried to hold at least one. Again the scene of bygone days began to play hide-and-seek in my mental horizon. During one Puza holiday Jatin came to our house but his usual passion died away from his face; the lust faded from his mouth; the desire vanished from his heart as I noticed. I made several bewildered queries but his responses were in monosyllables and most frequently in nods. He left our house on that very day and I repented on my fate.

On a wet autumn's evening while I was busy in knitting a swetre on our front verandah, suddenly a few sounds of foot-steps had reached my ears and lifting my eyes towards it, I saw a young man with a handbag on one hand was approaching me. I drew a chair and directed him to take his seat and went to communicate it to my mother inside the room. My mother came out and having satisfied with her queries took him to our drawing room and directed me to serve tea to him. I could know only then that he was the man to whom my parents contemplated to give me in marriage. I hesitated to abide by my mother's

direction due to shyness and fear for the moment which could not last for longer. I poured tea on his table and the slit of my eye-lids could catch his gazing eyes towards me. My feet began to tremble and tried to escape from his gazing but could not. He was a man of medium height and was exceedingly desirable in the eyes of many young girls of my age, for his slim form was instinct with grace and his eyes had a soft luminous glow. After a while he caught hold of my left hand which I could not stop as any attempt to stop him on his path would be as hopeless as a task of stopping a rock rolling down a precipitous slope. I felt a vague sweet joy creeped in to my soul. He took out a gold ring from his pocket and pushed it slowly and silently on my ring finger.

On that very night my marriage with him had been settled, and I had no materials to inform any-body about it even to Jatin. But never-the-less, the first love sinks more deeply in to one's heart than other loves. It will not die a torrent death, but a slow one. Hence none ever tried to melt my frozen heart more assiduously than Jatin. However, I had no courage to step back upon the uneven surface where there was every likelihood of rolling down from a precipitous slope.

Materialism

Md. Lutfur Rahman, M. A.

MATERIALISM furnishes with concrete ways of dealing with problems in our daily life. Every event that is connected with man is explained by other events. This doctrine holds good from the days of Democritus to this very day. It tries to prove the attempts which understand and explain events by referring to some power not of this world (supernatural) as futile. Materialism tries to answer spiritualism in this way.

To materialism there is no higher principle, everything may be explained by every other thing, existing in this world. As opposed to Idealists they say that there is no mind or spirit to explain the nature of things. Everything is material, everything is in the process of this world. In refuting the Idealists' view of matter as abstract something, the modern materialists are of opinion that matter is not an abstract something in itself, something behind phenomena but is a name for all kinds of things that compose the world. Material means real events in space and time.

Materialism does not mean that only material goods are of value as some confused spiritualists held but it means besides explaining the nature of events by other events – the organised materials have functions of feeling and willing.

Like Idealists it does not depend upon mere faith. Materials do not accept anything to be real until and unless they directly know it.

As regards thinking and feeling the materialists want to say that these are nothing but products of matter. The earth existed for countless ages before there were living organisms. In this way they try to prove that matter is prior to mind. Before the living organisms there were nonliving matters. Physical process produced mind by some material process. Every where the material bodies are alike with thinking beings possessing specially organised nervous system, brain, sense organ etc. They behave in the same way as the material bodies. They have only the special characteristic

of responding to stimuli which is also due to the physical construction of the body, because when there is any hurt in the brain this characteristic of responding to stimuli also vanishes.

Again personalities, thoughts, choices, designs, loves and hates arise out of their relation with society. It is expressed in the phrase "existence determines consciousness" against the Idealist's view, consciousness determining existence. Ofcourse there are some abstract thoughts which have got no bearing on experience.

Yet if we analyse the human history we will find that there is nothing in the ideas which is not there in experience. In the case of children we find that the things which seem strange for them become familiar in course of experience. The sciences of Anthropology and Psychology show how man's ideas are obtained in this way.

It is not sufficient to say that the ideas are derived from nature. Some French Materialists fail to explain the origin of ideas and religious feelings and they stopped there. Some of them tried to interpret in this way that the ideas are implanted in the human mind from the very begining of the world and some of them again believed that these (religious ideas) were not natural but created by some cunning priests to exploit the common people.

The founders of Scientific socialism like Karl Marx and Fredrick remedied these defects and held that the material world meant not only the inanimate world but also the animate as well. Existence determines consciousness and social existence determines social consciousness. The economic organisation of society is at the roof of political organisation, the religions, sciences, arts and one philosophies. This aspect of materialism is called Marxian Materialism, generally known as Historical Materialism.

Materialism does not believe in God. The Universe has no design or purpose, only human beings have purpose and they are conscious of it. Therefore it necessarily follows that we are products of this world. Materialism upholds the view that all human thoughts, feelings and ideas arise out of his position as an organism.

Materialism denies any higher source of knowledge. The only source of knowledge is the science. Our ideas are also material and we can know of this world through them and by proving their validity with the help of experience.

It also furnishes with standard to define the problems like ware, economic crisis, unemployment etc. which have become the subjects of vital importance in these days. They do it by approaching the problems scienti-

fically and thus arrive at some workable predictions.

Materialism does not avoid the problem of good and evil. Here also they are accurate unlike the Idealists who only assume them with reference to some higher authority which is nothing but absurd.

But Marxian Materialism is more than this. Not only it raises questions and answers but also practically solves them. In Marxian Materialism both theory and practice come together. It has become the actual force in the world.

It can be safely said that Materialism when carried out in practice is the same with Radicalism. Radicalism means—going in to the basis of a thing and materialism means—in to the root of a thing, finding its basis and its causes.

In fine, it is clear that the Dialectical materialism is based on organised theory carried out in practice as opposed to Idealism. It understands the world and causes necessary change. Materialism is one of the mighty weapons towards a new social order.

"The greatest good, is the knowledge of the union which the mind has with the whole of nature. ... The more the mind knows the better it understands its forces and the order of nature; the more it understands its forces or strength, the better it will be able to direct itself and lay down rules for itself, and the more it understands the order of nature, the more easily it will be able to liberate itself from useless thing; this is the whole method."

— SPINOZA.

What They Say ?

"Youth without beauty has still always attraction; beauty without youth has none."

"..... In the midst of the tumult, we see the glances of two lovers meet longingly : yet why so secretly, fearfully, and stealthily? Because these lovers are the traitors who seek to perpetuate the whole want and drudgery, which would otherwise speedily reach an end; this they wish to frustrate, as others like them have frustrated it before."

— SCHOPENHAUER.

"I am absolutely convinced that no wealth in the world can help humanity forward, even in the hands of the most devoted workers in the cause. The example of great and pure character is the only thing that can produce fine ideas or noble deeds. Money only appeals to selfishness and always tempts its owners irresistibly to abuse it."

ALBERT EINSTEIN.

"In the Church of England no candidate for ordination can be inducted to a living unless when catechized by the Bishop he tells the flat lie, which the Bishop knows to be a lie, that he believes without mental reservation, everything in the Bible literally. His justification is that as he will not be allowed to exercise his vocation without going through this imposture, he does it under duress and is therefore not morally responsible for it."

— G. B. S.

"Yet it was obvious that religion had supplied some deeply felt inner need of human nature, and that the vast majority of people all over the world could not do without some form of religious belief. It had produced many fine types of men and women, as well as bigoted, narrow-minded, cruel tyrants. It had given a set of values to human life, and though some of these values had no application today, or were even harmful, others were still the foundation of morality and ethics."

— JAWAHARLAL NEHRU.

"He in whom the love of truth predominates will keep himself aloof from all moorings and afloat. He will abstain from dogmatism, and recognize all the opposite negations between which, as walls, his being is swung. He submits to the inconvenience of suspense and imperfect opinion, but he is a candidate for truth . . . and respects the highest law of his being."

— EMERSON.

"As usual the highest turns out in a strange way to be the lowest. We aspire in circles; and when we imagine that we are most super human we suddenly find ourselves below the beast."

— ALDOUS HUXLEY.

J. B. COLLEGE

STUDENTS' UNION EXECUTIVE, COMMERCE SECTION.

Sitting from left to right : —

Prof : R. V. Javalekar (*Adviser Eng. Section*), Prof : M. C. Ghose, Principal G. Dutta, Prof : M. Bhattacharya (*Adviser Assamese Section*) Mr. R. K. Barooah (*General Secretary*),

Standing from left to right : —

Mr. M. Hussain (*C. R.*), Mr. K. Katsky (*Social Service Secretary*), Mr. C. Das (*C. R.*), Mr. A. Phukan (*Music Secretary*), Mr. N. A. Hussain (*Asstt. General Secretary & Editor, Eng. Section*), Mr. P. Borgohain (*Editor Assamese Section*), Mr. N. Dora (*C. R.*), Mr. B. Mojumdar (*Secretary, Fine Arts*).

Photo by—CHOTO BONGSE.

REPORT OF THE GENERAL SECRETARY COMMERCE SECTION STUDENTS' UNION

RAMKUMAR BARUAH

General Secretary,

Commerce Section Students' Union.

Before I go on for giving any report in the journal, I must thank all my friends who desired me to be their Union's General Secretary and gave me the opportunity to serve for the cause of the student community. I never considered my-self fit to hold the post, but it is due to the sincere co-operation from the student-friends and profound advice and guidance given by the Professors the activities of the Union could be carried on smoothly and with discipline.

During the first few months difficulty was experienced for accommodating the office of the Union but this was averted later on when we could be accommodated in the small room occupied by the Day Section Union.

The meeting of the Executive Committee was held from time to time and the decisions were taken either unanimously or with majority. At times it was found that some members of the Executive stood against the passed resolutions from the back doors but those who were fond of democracy could find their way to exercise the decisions of the Executives with peaceful methods.

As regards functions, Saraswati Puja, Shri Sankardev Tithi and other

functions were performed jointly with the Day Section Union, but the Freshers' Social of the year could not be performed jointly, because a suitable date could not be fixed which would suit the students of both the Unions. However the students who could spare themselves participated in each other's functions.

There were severe losses for suspension of classes owing to ELECTRIC LIGHT trouble. This trouble is a regular menace to the Evening Section students. There should be someone to feel for students and to rectify the defects of the Electric system in the College.

During the year under report, I found that the amenities required for maintaining a student life in the college are lacking because the college Authority cannot provide these as it is an Aided College and the student of the Commerce Section, being very small in number could not afford to provide these for themselves. There are also obvious difficulties on the part of the students who attend Colleges in the Evening and they cannot take all the advantages of the College life. But I do not find any reason why most of us do not think that it is the

part and parcel of our duty to attend and give our opinions when a General meeting is organised to make our own Constitution, a meeting is arranged in connection with observance of the death anniversaries of the founders of the College and when a condolence meeting is held when a friend of ours dies. As a result of it, one finds difficulty to organise anything which would benefit the students but confidence lacks whether the prestige of the organisers would be preserved when an outsider would be members of the College union will not be there. The reason why the recent Constitution amendment General meeting had to be adjourned on the date fixed, the attendance of only 28 students from both the Day and the Evening Section Unions on the last "late T. N. Sharma memorial day" held in the College and last condolence meeting held on 6th Nov '56 at the death of one of our friends are the living examples. I know there is growing dislike for meetings among the students but they should be able to know that in some meetings their presence is needed most.

Of the achievements of the Union Executive, the decision to supplement a Hindi section to the College magazine is one and it will involve some extra amount of expenditure which may not be possible for the students to afford. But as Hindi is our Rastra Vasha and Govt is spending a lot for it, a

substantial Govt. help can be expected if efforts to contribute a bit of their energy towards this language continue in the College.

Other achievement is that a new Arts Section was opened in this College in the Evening from the session 1956/57 and the students of that section in a General meeting decided to emerge themselves in the Old Commerce Union, which at the desire of the Commerce Students to embrace the Arts students in the same Union reconstituted the Union and named as "THE STUDENTS UNION, J. B. COLLEGE, EVENING SECTION from 1956-57 session.

As a number of formalities were to be following to reconstitute the Students Union, the Freshers' Social and the General Election to the Students' Union were delayed this year. The Freshers' Social of the Evening Section was performed under the Presidentship of Shri N. C. Goswami, Vice-Principal of the College on 7.10.56 and a Variety Performance was arranged in the evening by the Music Section of the Executive.

The General Election to form the Students' Union of the Evening Section of the College will be held on 14th November '56 and I hope my friends will give importance to the need of forming a strong Union and shall take initiative in it.

REPORT OF THE ASSISTANT GENERAL SECRETARY COMMERCE SECTION STUDENTS' UNION

NAWAB AKRAMUL HUSSAIN

*Assistant General Secretary,
Commerce Section Students' Union*

I have pleasure to report to the members of the Union that all through this year the Executive maintained the decency and decorum in the proper discharge of its duties. All the functions were performed with great success. We never shrank back from extending our hearty co-operation to the students of other sections in every activity of students, in general. We took full part in organising the branch of the 'World University Service' here, which best appears in the editorial column.

It is a matter of immense pleasure for us that the long-felt demand of the Student-community, has been accomplished through the introduction of Night Arts-section in our College. We convey our heartfelt gratefulness to the College authority as well

as to those who spared no pains for the introduction of the Arts section in the evening which will serve as a nursery for the stamens and carpels of the locality and outside into full bloomed flowers. We are more delighted that from this year, i.e. from year 1956-57 we are having a more healthy union from which we can undoubtedly expect better functioning, resulting in all round development of our student community as a whole.

In fine, it is expected that the students of the Evening section as well as the students of the College in general will be more enthusiastic, zealous and sincere in all affairs concerning to their all-round progress and better up-liftment of our College. With my best wishes to you all.

জগন্নাথ বৰুৱা কলেজ

আলোচনী

(বাণিজ্য শাখা)

১৮৭৮ শ'ক ৭ম সংখ্যা

১৯৫৬ চন

মোৰহাট

উপদেষ্টা—

অধ্যাপক শ্রীমহেন্দ্ৰনাথ ভট্টাচার্য্য

সম্পাদক—

শ্রীপূৰ্ণপ্ৰসাদ বৰাগাই

সূচী পত্ৰ

বিষয়	লিখক	পৃষ্ঠা
১। ন-স্টাইল দাবী (কবিতা) মহম্মদ ইব্রিছ (৪র্থ বাৰ্ষিক, কলা)	১
২। কপৰ বেঁহা (আলোচনা) অধ্যাপক চৈয়দ আব্দুল মানিক	২
৩। বীণা আৰু বীণা (গল্প) শ্ৰীউমানন্দ ফুকন (বি, কয়,)	৫
৪। অসমীয়া ভেকাৰ বাণিজ্য শিক্ষা (আলোচনা) শ্ৰীদেবেন বৰা (বি, কয়, পৰীক্ষার্থী)	৯
৫। পখিলিৰ পাখি (বন্য-বচনা) — আফ্ৰাম —	১০
৬। সমাজ আৰু ব্যক্তি স্বাধীনতা (আলোচনা) অধ্যাপক শ্ৰীমহেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য	১৫
৭। পৰাজয় (গল্প) — কমলা বৰা —	১৮
৮। লঠা ভাইসকলৰ নাজত ছুদিন (ভ্ৰমণকাহিনী) শ্ৰীধৰেন্দ্ৰনাথ বৰুৱা (১ম বাৰ্ষিক, বাণিজ্য)	২৪
৯। "ব্যথিত হিয়াৰ প্ৰতিধ্বনি" (গল্প) শ্ৰীবীণা বৰা (২য় বাৰ্ষিক, কলা)	২৮
১০। সম্পাদকীয়—	...	৩৭

ন-সৃষ্টিৰ দাবী (কবিতা)

মহম্মদ ইদ্ৰিছ [৪র্থ বাৰ্ষিক কলা]

আজি বিশ শতিকাৰ জনতাই
নিপুণ দৃষ্টিৰে ন-সৃষ্টিৰ গপোন দেখে,
মুমুক্ষু জনতাই তোৰে বগনি বিদ্রোহৰ
সমাজৰ গমনি কপাই।
বিশুৰূপাৰ বিদ্রোহ, তাকৰাৰ উজ্জ্বল বেগ
চোৱা হেৰা বন্ধু!
জনতাৰ বুগে আজি পেলোৱা ধোঁজে ওৰ
শোক, তাপ আৰু উৎপীড়ন,
শতিকাৰ দাবানলে লব ধোঁজে প্ৰতিশোধ—
'সিহঁতক' ভীষণ প্ৰতিশোধ।
কালে প্ৰাণ সাহিত্যিকৰ, কালে প্ৰাণ প্ৰপীড়িতৰ
কালে প্ৰাণ হাজাৰ বিজাৰ,—
মুক্তিকামী, শাস্তিকামী জনতাৰ।
চিৰ লাঞ্চিত, চিৰ বঞ্চিত জনতাক
বুগে আজি দিছে সন্মিতি,
শোমিত, পীড়িত আজি উঠিছে জাগি
মুক্তিৰ চলাই অভিযান—
বুগৰ বিমুক্ত বতাহে সৰ্ব্বদাৰা দলক
দিছে আহি চেতনা জগাই।
সিহঁতৰেই হব জয়,—বিপ্লৱী জনতাই
গাঁৱ গাঁৱ জীৱনৰ গাঁৱ গাঁৱ মানুহৰ
মুক্তিৰ জয় ডঙা ৰাজিন দুলাই
জনতাক প্ৰণাম জনাই।

ৰূপৰ বেহা

অধ্যাপক চৈয়দ আব্দুল মালিক

মানুহৰ সৌন্দৰ্য সাধনাৰ অৱধি নাই। বাস্তৱ কবিতা নেজানিলেও, জীয়াই থাকিবলৈ শিকাৰ দিন ধৰি মানুহে সৌন্দৰ্যকো ভাল পাবলৈ শিকি আহিছে। এতিয়াও সম্পূৰ্ণৰূপে সভ্যতা আহৰণ নকৰা লোক সকলেও, বনৰীয়া ফুল পিদ্ধি, জন্তুৰ হাড় পিদ্ধি, মাইকা কাঠ বাহঁৰ বাসস্থানকো সজাই পৰাই সুন্দৰ আৰাধনা কৰি আহিছে। গত মানুহ আৰু তথাকথিত 'অসমতা' মানুহৰ সৌন্দৰ্যানুভূতিৰ মাজত ওপৰত পাৰ্থক্য (qualitative difference) অতি কম, যি পাৰ্থক্য আছে সি পৰিমাণগতহে (quantitative)

কৃষিপ্ৰধান জীৱন ধাৰণ প্ৰণালীৰ পৰা শিল্প প্ৰধান প্ৰণালী অবলম্বন কৰাৰ কলত সভ্যতাৰ ৰূপ পৰিবৰ্তন হলেও, সৌন্দৰ্যৰ মৌলিক আবেদন অপৰি-
বৰ্তিতহে বৈ গল। অসমীয়া মানুহে কাঠৰ শৰাই, চালপিড়ীৰ বুৰা, তাঁতৰ ব'-তোলা চুঙা, নাচনী (তাঁতৰ), খাপনা, সিংহাসন আদি ফুলাম কৰি সজাৰ উপৰিও তাত হেঙুল হাইতানেৰে বোলাই বুৰীয়া কৰিছিল। হয়তো বৰ্চিৰ দাবীতে, সেই সময়ৰ বহুপৰ কাম (painting) কিছু অসম্মন (rough) আৰু তেজস্বী (bold) হৈছিল, কিন্তু বঃ বহুপৰ মাজেদি সৌন্দৰ্যানুভূতি জগাই তোলাই তাৰো উদ্দেশ্য আছিল। প্ৰয়োজনৰ সামগ্ৰীত সৌন্দৰ্য বোণ দান কৰাৰ কলত বাটৰ ব্যাতি, তথা বস্ত্ৰৰ মূল্য (Commercial value) বাঢ়িছিল, এখন উকা বাঁহৰ বিচনীতকৈ, এখন বোৰোৱা কাঠৰে কুল তোলা বিচনীৰ চাহিদা নিশ্চয় বেচি, চচ পাটৰ এখন মেখেলাতকৈ এখন মুগাৰ বা ওপাৰ বনকৰা মেখেলা বাণিজ্যিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা বেচি লাভজনক।

অৰ্থনীতি বিজ্ঞানত utility of form বোলা এটা কথা আছে। আকাৰ প্ৰকাৰৰ কাৰণেও ভব্যৰ মূল্যৰ হ্রাসবৃদ্ধি হয়। এপোৱা প্লাষ্টিক বৰাৰ মূল্য দুই অনাৰ বেচি নহয়, আৰু প্লাষ্টিক হিচাবে বেচিলে

এপোৱা প্লাষ্টিকৰ গ্ৰাহকো কোনো নোৱাৰ। কিন্তু সেইখিনি প্লাষ্টিকৰে যদি চকুত লগা পুতলা সজা যায়, কাণকুল, বুটাম, ধোপাৰ পিন, কুলডানী অথবা তেনে বহুপৰ কোনো সুন্দৰ বস্তু সজা যায়, তেতিয়া দুই অনাৰ প্লাষ্টিক বৰাৰ খিনিৰে হয়তো চাৰি টকা মূল্যৰ ভৰা উৎপাদন কৰা যাব। গমি চালে দেখা যাব, যে ইয়াৰ 'বস্ত্ৰ' মূল্য দুই অনা আৰু আকাৰ গত ভাবে সামগ্ৰীৰ (কাণকুল, কুলডানী) মূল্য যদি এটকা হয়, তেন্তে বাকী দুটকা চোধ্য অনা তাৰ form বা আৰোপিত সৌন্দৰ্যৰ দাম। সেই দেখি প্লাষ্টিকেয়ে সৌন্দৰ্যৰ এটা বাণিজ্যিক মূল্যও আছে।

Art বা কলাৰ সহায়ত বিভিন্ন মাধ্যমেৰে সৌন্দৰ্যৰ ৰূপদান কৰা হয়। আৰু সেই কলাৰ পৰা চালে এই কথা স্বীকাৰ কৰাত কোনো বাধা নেথাকে যে স্বজনীশীল কলাবো এটা বাণিজ্যিক মূল্য আছে। এজন বিখ্যাত গৃহকাৰৰ এখন ভাল কিতাপো, চপা, কভাৰ আদি দেখনিয়াৰ মোহোৱাৰ কাৰণে বিজী কম মাৰ পাৰে, আনহাতে কভাৰ, চপা আদি আকৰ্ষণীয় হোৱাৰ কাৰণে এখন সাধাৰণ কিতাপো অত্যাৱশ্যক ভাবে বেচা যাব পাৰে। চিনেমাৰ আলোচনীবোৰ এই বুদ্ধিৰ ওপৰতে বৰ্তি আছে। অসমীয়া কিতাপ আলোচনী আদিৰ বাহ্যিক বৈৰাগ্যয়েই এইবোৰৰ প্ৰতি গ্ৰাহক পাঠকৰ উদাসীনতাৰ এটা মূল কাৰণ। বস্ত্ৰবাদী দেশ বৰ্চিয়া আৰু চীনেও এই কথা জানে আৰু তাৰ কিতাপ আৰু আলোচনীবোৰ আকৰ্ষণকটকৈ প্ৰকাশ কৰে। সেইবোৰৰ বাহিৰৰ ৰূপটোৱেই সহজে সকলোকে আকৰ্ষণ কৰে। ভাৰতত যেনেকৈ দেশবাসী বা সমাজসেৱী হলে জাঁঠ কাপোৰৰ কুৰ্তা, মোটা চেঙেল আদি পিদ্ধি ঘূৰি ফুৰিব লাগে বুলি বহুতৰে বাৰণা, আৰু বনুৱা ফ্ৰন্টত কাম কৰিলে বনুৱাতকৈও বীন হীন বেশে সাজ পোচাক আদি কবিতা লাগে বুলি কোনোৱে ভাবে, সেইদৰে ভৰা দেশ অতি কম আছে। এই Forced simplicity এক প্ৰকাৰ

Fashion বা subery ৰ পৰিবৰ্তন হোৱাও দেখা গৈছে। ভাল কাপোৰ কানি পিন্ধিও (সামৰ্থ্য হলে নিশ্চয়) যে দেশৰ বা সমাজৰ কাম কৰা নাই, সেই কথাত প্ৰত্যাহা হাবলৈ কোনো বাধা নাই। বহু তৈয়াৰ কৰা কাৰখানাৰ বেনেজাৰ বা শুমিকে যদি দাবী চুট কৰি কামলৈ যায়, তাত বিসদৃশ দেখিবৰ একো নাই। অৱশ্যে মাত্ৰাৰক্ষণ প্ৰয়োজন আছে, সমতা জ্ঞান (Sense of balance) শিকাবলৈ বহু সময়ত ৰূপৰ চৰ্ছাই বহুতকপীৰ সৃষ্টি কৰাৰ শক্তি আছে। সত্ৰৰ গোমচো স্পটিং গেঞ্জী পিন্ধি, নাইবা ফুটবলৰ কেপেইনে বুটী পাৰ্জাবী পিন্ধি নিজ নিজ ক্ষেত্ৰত কাৰ্য্যত নাহিলে নিশ্চয় অলপ মাননি পাব। কিন্তু পাত্ৰকৰে যে সৌন্দৰ্য্য ৰাখনা কৰাৰ এটা অধিকাৰ আছে, আৰু তাৰ যোগেদি যে তেওঁৰ মূল্য বৃদ্ধি কৰিব পাৰে, সেইটো সাধাৰণে জনা কথা।

সাধাৰণ মানুহক বাহ্যিক ব্যবহাৰে আৰু অভিজ্ঞ জ্ঞানী লোকৰ আভ্যন্তৰিণ সৌন্দৰ্য্যই বেচি আকৰ্ষণ কৰে। সেই কাৰণেই কোনোৱে পণ্ডিত নেহেৰুৰ ব্যক্তিক 'গ্ৰোৱাৰ' দেখা পায় (নেহৰু Showman ship ৰ ওজা), আৰু বহুতে কৃষ্ণ বেননৰ নিকিৰ আৰু আন্তৰ্জাতিক চিন্তা বাৰাত বুদ্ধি, ৰাজনীতি-জ্ঞান আৰু ব্যক্তিবাদৰ প্ৰকাশ দেখা পায়। দুয়োটাই আকৰ্ষণীয়—নেহৰুক যদি কোনোৱাই সদাৰ হাঁহি খকাৰ কাৰণে ভাল পায়, কৃষ্ণ বেননক কোনো দিন নহঁতাৰ কাৰণে ভাল পায়। দুয়োজন ব্যক্তিৰ সেই দুটা, দুটা বিশেষ সৌন্দৰ্য্য। ইয়াৰ দান আছে—ৰাজনৈতিক প্ৰতিপত্তিৰ ক্ষেত্ৰত।

অসমীয়া নাট্যমঞ্চৰ অৱস্থা আজিও অতিকৈ শোচনীয়। মঞ্চ অভিনয়ৰ প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰী আদিৰ অভাৱতকৈ ডাঙৰ অভাৱ Showmanship ৰ। show বা প্ৰদৰ্শনীয়েই যাৰ মূল কথা তাত Showmanship নথকাটো হাস্যাস্পদ কথা, কিন্তু অসমীয়া মঞ্চ অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত ই বৰ নিষ্ঠুৰভাৱে সত্য। 'ভেৰাইটি শ্বু' হলে মঞ্চ সভাৰ বেলাগে বা শিল্পীসকলে পৰিপাটি হৈ ওলাব বেলাগে—এনে এটা ভুল ধাৰণা আমাৰ বহুতৰে আছে। কিন্তু কটি-পূৰ্ণ মঞ্চসজ্জা, শিল্পীসকলৰ পৰিপাটি আৰু মাজিত

মাজপোচাক চলনকুৰণ আদিয়ে সহজে দৰ্শকক আকৰ্ষণ কৰে। বহু সময়ত আনৰ variety show বোৰ বা কোনো কোনো থিয়েটাৰ মৰিশালীত পত্ৰা শোকসভা যেন লাগে। সমগ্ৰ show টোৰ total effect বা সামগ্ৰিক আবেদন তাৰ ফলত বাহত হয়, অভিনীত বা প্ৰদৰ্শিত বিষয়ৰ অগুতা ক্ষুণ্ণ হয়, আৰু দৰ্শকৰ অৱস্থি শোৰ হয়। কন্যা যদি সজোৱাই হয়, বিড়ি, কৰমণি, গাঞ্জৰ গোমচেং পিন্ধাই গামখাক জোৰ নি-পিছালে উকা উকা নেলাগিবনে?

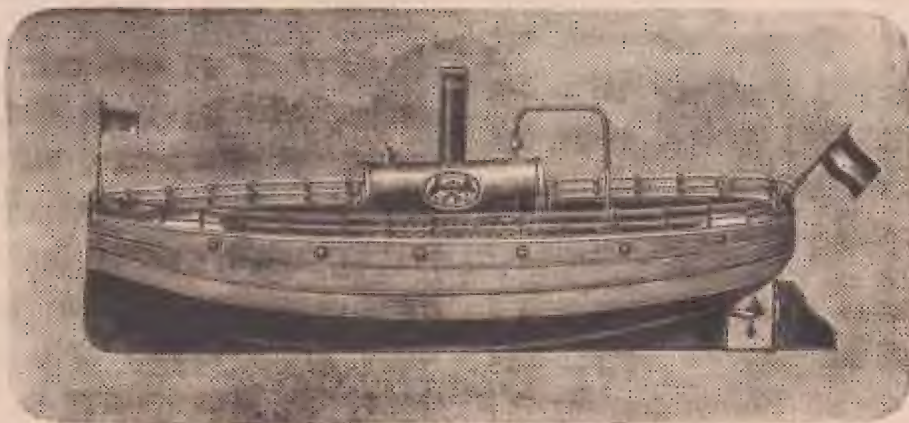
মটৰ গাড়ীৰ বিভিন্ন বং, ডিজাইন আদিত প্ৰচুৰ টকা খৰচ কৰা হয়। এৰোপ্লেনৰো ডিজাইনাৰ লকলে ধুনীয়া এৰোপ্লেন সজাব ছবি নিঙৌ আঁকিব লাগিছে। আৰ্কিটেক্ট সকলে আধুনিক মৰবানী সজাব মনোমোহা চানেকি যোগান ধৰিছে। এমনি কথাত, মানুহৰ সৌন্দৰ্য্যবোধক বাৰম্বাৰী কোণৰ পৰা জুখি ৰূপ বহনৰ বেহানি কৰা হৈছে। এটা দড়ীৰ ভিতৰ-ধনৰ দৰেই, এখন মটৰ বা এৰোপ্লেনৰ ভিতৰখনো যত্নপাতিৰ এখন কদম্বা দোকান। কিন্তু বাহিৰৰ show টোৱে ভিতৰৰ সেই খিচিং মিচিংবোৰ ধুনীয়াটক ঢাকি ৰাখে। আৰু ইয়াৰ যোগেদি উপাদকে মূল বস্তুৰ ওপৰত যি অধিক দান ধৰে, সেইটো প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰী কিনাৰ বাবে নহয়, আনন্দ আহৰণৰ কাৰণেহে।

বাহিৰৰ এই ৰূপ বহনৰ বেহানি কণস্থায়ী, লোক দেখনিয়াৰ নাইবা উপক্ৰম হ'ব পাৰে, নাই সি জীৱনৰ প্ৰয়োজন মানি গভীৰতা আৰু স্থায়ীহটকৈও আত্মপ্ৰকাশ কৰিব পাৰে। জাপানী সকলৰ সৌন্দৰ্য্যবোধ পৃথিৱী বিখ্যাত। ঘৰবাৰী, কাপোৰ কানি, ভিতৰ বাহিৰ সকলো কলাত্মকভাৱে সজোৱা পৰোতা তেওলোকৰ জাতীয় চৰিত্ৰৰ ভিতৰুৱা কথা, সেই দেখি আজি জাপানৰ এটা সাধাৰণ বস্তুতো যি স্থলন কাৰুকাৰ্য্য, বংবহণ দেখিবলৈ পাওঁ, সি জাপানী সকলৰ জাতীয় মনটোৰে পৰিচয় দিছে। এই সংযোজিত সৌন্দৰ্য্যৰ বদ্ধিত মূল্যৰ কথা নববিলেও, তেওঁলোকৰ মানসৰ এটা আভাস আমি ইয়াৰ পৰা পাওঁ। এমেকিকাৰ পাঠকৰ মাজত সববৰহী চমকপ্ৰদ ডিটেক্টিভ উপন্যাস নাইবা জাইন্স নভেল পঢ়ি অথবা হলিউদৰ এখন ছবি চাই আমি এমেকিকাৰ মনোবৃত্তিৰ কিছু ধাৰনা কৰিব

পাবো, তাত Showmanship ৰ অভাব ক'তো
ধৰা নপৰে। আৰু ইয়াৰ মাধ্যমত কিনে ব্যৱসায়ী
প্ৰতিষ্ঠা হয়, সেই লক্ষ্য তেওঁলোকৰ সদায় থাকে।

আগৰ দিনতো কবি, ভাস্কৰ, চিত্ৰশিল্পী, গায়ক
আদিয়ে তেওঁলোকৰ নিজ নিজ মাধ্যমৰ যোগেদি বজা
অথবা অভিজ্ঞাসকলৰ মনৰ চেনেহ পূৰ্ণপোষকতা
আদি আদাৰ কৰিছিল, বহু সময়ত এই কাৰণেই
শিল্পীৰ মৌলিক প্ৰতিভা ধৰ্ম আৰু বিকৃত হৈছিল।
সেই সময়ত সৰ্বসাধাৰণৰ এইবোৰ উপভোগৰ সুযোগ
নাছিল কাৰণে সি বজাৰত আশ্ৰয় লৈছিল, আৰু
তাৰ ব্যৱসায়ী কালটোৰে বজা, ডাঙৰীয়া আদিৰ দৃষ্টি

আকৰ্ষণৰ কেন্দ্ৰতে আৱদ্ধ ৰৈছিল। আজি শিল্পীগৰ
দান স্বৰূপে, মানুহৰ অধিকাৰ সকলোতে বিকৃত হৈ
পৰিছে। আৰু সেই দেখি কলাসেৱী তথা শিল্পী
সাহিত্যিক সকলেও তেওঁলোকৰ প্ৰেম্যাসক্ত মৌলিক
সৃষ্টিত ৰূপ, বস, শব্দ, গন্ধ, স্পৰ্শৰ বিভিন্ন বহণ দি তাৰ
চাৰিদা বচাবৰ চেষ্টা নকৰি থকা নাই। আমহাতে
প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীত (যত সৌন্দৰ্য প্ৰয়োগ উপক্ৰম
কথা মাত্ৰ), বংবহণ ডিজাইন আদিৰ নিষ্ঠা নতুন
সংযোজনা কৰি ব্যৱসায়ী উৎপাদনকাৰী সকলে
মানুহৰ সৌন্দৰ্য্যস্পৃহাৰ ওপৰত বৰখোঁট উপক্ৰম লাভ
কৰিছে, ইয়াৰ দৰকাৰো আছে, নহলে আমাৰ প্ৰয়োজনৰ
জগতখন বৰ নিৰস হলাইহেঁতেন।

বীণা আৰু বীণা

—উমানন্দ ফুকন বি, কন্ [প্ৰাক্তন ছাত্ৰ]

বৰন্দা সোমাই আছে। হাতৰ ছাটিটো বেৰখনত আঁঠুজাই থৈ চকী খনত বহি পৰে। জেপৰ পৰা Illustrated weekly ৰ কালি অনা পাত এটা উলিয়াই নোৰ কালে আগ বঢ়াই দি কয় “Clue কেইটা চোৱাচোন ভাই”। বীণাই তেওঁক দেখিয়েই Dictionary বন উলিয়াই আনে। বীণাই জানে যে ইয়াৰ পাছতেই সেই খন বিচাৰিব। Gross word puzzle পত্ৰোৱা যোৰো অভ্যাস হৈ পৰিছিল। মধ্যবিহুৰ জীৱনত সিও এটা আশা—কি জানিব। এবেলি লাগি নাৰ।

“অকলশৰীয়া মানুহ সিনান বোৰ টকা পালে কি কৰিব” বীণাই সোধে।

“এইদৰ পামেই—চাৰাচোন—All correct”

“আৰু কেইদিননো কৰিব—Gross word বন্ধ হবই। ভাল হৈছে অনাহকত পইছাবোৰ পানীত পেলায়। তাতকৈ যদি পইছা বোৰ গাঁচি ধলে হেতেন নিজে নিজেই এটা প্ৰাইজ লব পাৰিলে হেতেন।”

মই বাধা দি কও “তুনি নুবুজা বীণা, তেখেতৰ জীৱনত ই এটা ডাঙৰ নগৰ বস্ত হৈ পৰিছে। ওমৰৰ জুৰা আৰু চাকি”—তেখেতৰ জুৰা আৰু Gross word” বাক চাহ লৈ আনা।

আমি শব্দ বিচাৰো—চাহ খাওঁ, শব্দত বুজি দিওঁ সব গৰু বৰ্গক্ষেত্ৰবোৰত আখৰ ভৰাই দি কম্পনা কৰো। যদি ৪০,০০০ পাওঁ তেন্তে কি কৰিম। বৰটো ভাগকৈ সাজিম। কিছুমান কিতাপ কিনিম। ভাৰতবৰ্ষখন এবাৰ ভাগকৈ চাই লম। বীণা আৰু মই দুয়ো একেলগে বাম। বৰাবাৰ হয়তো অন্য প্ৰাচীন আছে ইত্যাদি। নেৰানেপেৰাকৈ চলি থকা বৰষুণ জাক অলপ কমি যায়। বৰন্দাৰ মুখৰ পৰা মহলৰ

লক্ষীয়া বদৰ তেকেটা পোকটোৰ হাতগাৰিলৈ দূৰত্বটো হিচাব মতে বাৰি মই ওলাই যাওঁ তেখেতৰ এবাপৰলীয়া বাৰী খনৰ মাছৰ লিচু গছ জোপাৰ তলত থকা জীৰ্ণ বৰটোৰ মুখলৈকে। তাৰ পাছত ঘূৰি আহোঁ।

দুবাৰ খনৰ তাঁকেটাটো বন্ধ কৰি কানিজৰ হাতৰ বুটাম দুটা খুলি ভিতৰৰ কোঠাটোত সোমাবলৈ গৈছিলো বাহিৰৰ কোঠাৰ আৱণ্ণাবোৰ হঠাতে উজ্জ্বল হৈ উঠিল। চাৰিকোণীয়া পোহৰবোৰ বেৰখনত পৰি উফালৰ পৰা সিমললৈ লৰি গল। মটৰৰ হৰ্প টো দুবাৰ ডাঙৰকৈ বাজি উঠিল। ধুম্! ধুম্!—দুবাৰ দুবাৰ জপাই দিয়াৰ শব্দ। তাৰ পাছত অন্ধকাৰ। “কোন আহিব পাৰে” মই ভাবো—উত্তৰ একো বিচাৰি নেপাওঁ। দুবাৰ খন খুলি অন্ধকাৰৰ মাজেদিয়েই চকুকেইটা মৰা কৰি চাই পঠাও—সেমটো আনিলে যে লাগে পাহৰিলোবেই।

“আহক! একো নোদেখাকৈয়েই যাত লগাওঁ”

“আহক নহয়” “আহ হে” ডাঙৰ কৈ হাঁহি নৰেন সোমাই আছে। লগতে আহিছিল এজনী শকত মানুহ। লৰাছোৱালী কেইবাটাও। তেখেতক কওঁ। “আপুনি ভিতৰলৈকে যাওঁক”

“আপুনি আকৌ কিয়? তেওঁ বোৰ ওৱাইকছে।” নৰেনে আপত্তি কৰে।

বোৰ পোকোজা লাগি গৈছিল। অচিনাকি তিৰোতাক আপুনি বুলিবলৈ বাধা। তাতে মানুহ জনীৰ মুখ খন দেখি চিনি পাওঁ যেন লাগিল। তাৰ পাছত আমি বহি পৰিলো। বহুত কথা বতৰা হলো।

“পাছে ইয়াত আজি থাকিব নহয়?” মই সোধো।

“আজি দেৱগাঁওত থাকি কালিলৈ পুৱাই ওৱা-হাটলৈ যামগৈ। বৰ আৰ্জেন্ট কান আছে।”

“তহঁত বিজিনেচমেন্” “তইতৰ যদি ডাঙৰ কান নাথাকে কাৰ থাকিব” মই কওঁ।

ঠাটা কৰিছ—কৰ। পাছে তোৰ গল্প চলপ লেখা হৈছেনে নাই ?”

“অলপ অচৰপ—মাজে সময়ে”।

মোৰ কোঠাটো সি এবাৰ ভালকৈ চাই লয়। কেবাচিনৰ চাকিটো বেচিকৈ বতাই দিয়ে। ক’লা ক’লা বোৰাবোৰ ওপৰেদি ওলোৱা দেখি আকৌ কমাই দিয়ে। ইলেক্ট্ৰিক লাইটৰ তৰত অত্যন্ত চকুত মোৰ কোঠাটো বোধকৰো তাৰ আছাৰ আছাৰ লাগিছিল। কিছুসময় আমি দুয়ো মিনাত থৈ কিবা বিৰি বোৰ ভাবো। মই ভাবো “এই মানুহটোৰ লগত মই একে মণে কলত পৰিছিলো আৰু এবছৰ একেলগে কলতহে।” মানুহটোৰ বচত বদলি হৈছে—বিশেষকৈ তাৰ অৱস্থাটোৰ। সি ফাৰ্চ ইয়েবৰ পৰা কলেজ এৰি কামত সোমালে। কাম এৰি বুদ্ধৰ সময়ত কাৰবাৰ। এতিয়া জাহৰ কাৰবাৰী, গুনিবলৈ পাইছো (নিজে নাছানো) চোৰাং কাৰবাৰ আৰু কামৰ বেপাৰত হাজাৰ টকা কৰিলে। আজিৰ পৃথিৱীত টকাই ধৰ্ম আৰু টকাই সৰ্বস্ব। আমাৰ দৰে দুখীয়া শিক্ষকৰ ধনো নাই মানো নাই। তাৰ সংসাৰ ধনৰ তুলনাত মোৰ সংসাৰধন স্তান হৈ যায়। হব পাৰে সি চোৰাং কাৰবাৰী তথাপিও তাৰ এটা ‘ষ্টে টাছ’ আছে।” এনে বোৰ ধাৰণা বোধকৰো শিক্ষিত মানুহৰ মনলৈ নাহে কিন্তু মোৰ আছিল। নিতুৰতাটো ভাঙিবলৈ নই শব্দ বিচাৰি কুৰিছিলো। বীণাই ভিতৰৰ পৰা ওলাই আহিল লগতে নৰেনৰ পৰিবাৰ। নৰেন বাবলৈ ওলাল।

তেওঁলোকক বিনাৰ দি আমি দুয়ো সোমাই আহো। ৰাতি ভালমান হৈছিল। মোৰ মনটোত কিবাকিবি ভাববোৰ সোমাই পৰিছিল। বিশেষকৈ মোৰ টক পইচাৰ অভাৱৰ কথাটো ভাবিয়েই মই নানান কথা ভাবিছিলো। কলত পতা অৱস্থাত নৰেন আৰু মই এক আছিলো। ইটোৱে সিটোক নেদেখিলে থাকিবই নোৱাৰিছিলো। সি পঢ়াত বৰ ভাল নাছিল। কিন্তু তাৰ অৱস্থা আজি মোতকৈ হাজাৰ গুণে ভাল। তাৰ উপৰিও মোৰ জীৱনত আৰু এটা দুৰ্ঘটনা হৈছিল। একা দুৰ্ঘটনাই বুলি কব লাগিব। অৱশ্যে আঠবছৰৰ আগৰ বিষয়ৰ আগতে যিটো।

আঠবছৰীয়া জীৱনৰ ভিতৰেদি আমাৰ মাজত এটা অসামান্য বন্ধুত্ব প্ৰতিষ্ঠা হৈছিল। এই বন্ধুত্বটো প্ৰতিষ্ঠা হৈছিল আমাৰ দুয়োৰো মাজত মানসিক বুজাপঢ়াৰ বাবেহি। মই ভালপোৱা কথাবোৰ বীণাই ও ভাল পায়। অমিল হোৱা কথা বোৰ বীৰে শুহিলে আলোচনা কৰি বীমাংসো লৈ আহে। তথাপিও মই কেতিয়াবা ভাবো যে বীণাক বিয়া কৰোৱা হলে কিজানি মোৰ জীৱনটো আৰু সুখৰ হ'লহেতেন। সিও হয়টো মোনেই তুল কব নোৱাৰো। যদিও বাধ্যত পৰি বীণাক বিয়া কৰালো তথাপিও মোৰ জীৱনটো খেচ চলিছে। মোৰ ভাববোৰক সৱল কৰি দিব পৰা—মোৰ অনুভূতিবোৰক মানৱতান মানলৈ বেচিকৈ আমি জাগ্ৰত কৰি দিব পৰা—মোৰ জীৱন নিৰ্ৰীচৰ অৱস্থাত ৰূপ ৰাই পৰা এজনী জীৱন লগৰী—ইংৰাজীত বাক কব পানি “ইলেক্ট্ৰেক্চুৱেল পাৰ্টিনাৰ”

লাৰিমাৰ ববস্থাপ শেষ হৈ গৈছিল। শেৱালী কুল বোৰ কুনিবলৈ আবদ্ধ কৰিছিল। ৰাতিপুৱাৰ ওলাই অহা ব’দবোৰ ভাল লগা হৈছিল। তথাপিও মোৰ মনটো বৰ ভাল লগা নাছিল। কাৰণ কিছুদিনৰ পৰা মোৰ ডিঙিত কিবাধৰণৰ এটা বিষে বাহ লৈছিল হি। লগাৰণ গুৰুতৈ ভাল কৰিব নোৱাৰাত মোৰ মনত এটা সন্দেহ হোৱাটো একো আচৰিত নহয়। পুজাৰ বছৰ লগতে দুদিন মান চুটীলৈ বৰবাৰীত দেখুৱাই অহাটোকেই ঠিক কৰিলো। কেনেবাকৈ ‘কেন্ডাৰ’ বুলি কৈ দিন লাগিলেটো সৰ্কলশেই। ডিঙগড়ত নৰেনৰ ঘৰতেই থাকিম। সিয়ো মাতি থৈ গৈছিল। ৰাতিলৈ হৈ থকা বীমা কেইটাৰ পইচাটো দি থৈ বাওঁ বুলি ভাবিছিলো। কিন্তু ভাবিলো “বীণাৰ লৰা-ছোৱালী হাল। মোৰ পইচা মহলেও সিহঁতক মানুহ কৰিব পাবিব। তেওঁৰ নিজৰ শিক্ষা আছে যেতিয়া ভয় নাই।”

সেই উদ্দেশ্যেই এদিন এবাৰ বজাত ডিঙগড় পাই পোনে পোনেই নৰেনৰ ঘৰত সোমালোঁগৈ। বাহিৰৰ পৰা দেখিবলৈ খেচ ধুনীয়া বৰ ঘৰটোত সোমালেই মোৰ বেয়া লাগি গল। নৰেন ঘৰত নাই বুলি গৰা ছোৱালীজনীয়ে খবৰটো দি ভিতৰলৈ সোমাই গল। বাহিৰৰ কোঠাটোত মূল্যবান চকী মেজ বহুতেই আছিল কিন্তু কোনো এখনেই বহিব পৰা হৈ নাছিল।

কিছুসময় মই চিন্তাই বৈ থাকিলো। তাৰ পাছত ভাবিলো কাৰণক মাত্ৰ। এনেতে মোৰ লৰাটোৰ সন্ধান এজনী ছোৱালী ওলাই আহিল। মই ছোৱালী জনীক শুধি গান পালো যে নবেন কলিকতালৈ গল। সেইদিনা ঘূৰি পোৱাৰ কথা। তাৰপাছত মোৰ পৰিচয়টো দি তিত্তবত কৰবলৈ কলো। ছোৱালী জনী কিছুসময়ৰ পাছত ওলাই আহি মোক বহিবলৈ কলে। মই মিছে বহিবৰ বাবে চকী এখন ঠিক কৰি বহি পৰিলো।

প্ৰায় তালৈমান সময় বহিলো। তিত্তবৰ পৰা কোনো মানুহ ওলাই নহ'ল দেখি মোৰ মনটো কেনেবা নাগিল। মিছেকে কিবা অপৰাধী যেন লাগিল। মোৰ অনুপস্থিতিত মোৰ ঘৰলৈ কোনোবা গলে বাঁগাই মিছে মোক্ষপোচ কৰে। নবেনৰ পৰিৱৰ্ত্তনটো এবাৰ ওলাব পাৰিলে হেতেন। আধাঘন্টা বহাৰ পাছত মোৰ মনটোৱে বিস্ৰোহ কৰি উঠিল। আৰু নাৰ্জিকৈ পৰি থকা চকীনেজ, ধূলি আৰু কাগজৰ টুকুৰা বোৰৰ সৈতে কোঠাটোত মোৰ আৰু একনিমিত্তে বহিবৰ ইচ্ছা মাথাকিলেও মই বহিবলৈ বাধ্য হৈ পৰিছিলো। আৰু পোন্ধৰ মিনিট মোৰ কাৰণে পোন্ধৰ ঘন্টা হৈ পৰিছিল। ন'টবুকাটোৰ এৰিলা কাগজ কালি লেখিলো "নবেন, মই আহিছিলো। আকৌ আহিম গৈ। মোৰ বিচনা পত্ৰ আৰু শাকচুটো ইয়াতে থলো।" ইতি— উনেশ।

আহিন মাহৰ চোণা ব'ৰত নুপৰীয়া মেডিকেল কলেজ হাস্পাতালৰ আগৰ বাটটোৱেদি গৈ আছিলো ভাবিছিলো হোষ্টেলত চিনাকি লৰা এজনক লগ ৰখি কথাবাৰ্ত্তা কৰি শুধি লওঁ। হঠাতে এজন মানুহে পাছকাৰৰ পৰা নাতিলে। "হেৰি বৰ চোন।" মই বৈ গলো।

"আপোনাৰ নাম উনেশ বৰুৱা নহয়নে?"

"হয়"

"মোক চিনি পাইছেনে?"

"মই নুব জোকালিলো"

"কিঃ কটনত একেলগে পঢ়া নাছিলো জানো? মই অৱশ্যে বিজ্ঞানৰ ছাত্ৰ আছিলো"

"নাও কৰিব মই এতিয়াও ৰখিব পৰা নাই" মই কলো।

মই চিনিবই পৰা নাছিলো। প্ৰদীপ হাজৰীকা মোৰ লগতেই পঢ়িছিল আৰু একে হোষ্টেলতে আছিলো এতিয়া ভীষণ শকত হৈ পৰিছে। কলিকতাত ডাক্তৰি পাছ কৰি এতিয়া মেডিকেল কলেজৰ ডাক্তৰ। বহুত বছৰৰ মূৰত তেওঁ মোক লগ পাই তেওঁৰ গৰলৈকে লৈ গল। মেডিকেললৈ অহাৰ উদ্দেশ্য তেওঁক আদ্যোপাত্ত কলো। তেওঁ মোক বিনামূলীয়া পৰীক্ষাৰ সকলো ব্যৱস্থা কৰি দিবলৈ গাত ললে। মই কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলো। তেওঁ কলে "মই আপোনাৰ গৰপ কেইবাটাও পঢ়িছো।" তেওঁ মোৰ বিষয়ে বেচ খবৰ ৰাখিছে আৰু মোৰ প্ৰত্যেকটো গৰপই পঢ়িছে। ডাক্তৰহৈও সাহিত্যৰ ইমান খবৰ বৰাৰ বাবে মই তেওঁৰ শলাগ ললো। ডাঃ হাজৰীকাই তেতিয়াও তাত থোৱা নাছিল। মোকো ৰলেৰে লৈ গল।

আমি তাত গাবলৈ প্ৰায় আধাঘন্টা মান বৰ লগা হল। তাৰ আগতে চাহ বেল চলিল। সেই সময়খিনিত সাহিত্যৰ বিষয়ে আশাৰ আকৌ আলোচনা চলিল। ডাঃ হাজৰীকাই কৈছিল "বৰ্ত্তমান অসমীয়া সাহিত্যত কিছুমান "পাণ্ডিত্যৰ কচৰং" চলিছে। নিজৰ পাণ্ডিত্য প্ৰকাশ কৰিবলৈ স্ৰষ্ট কৰা গৰপ, কথিতা আদি শিক্ষিত লোক সকলৰ বাবেও দুৰ্বোধ্য হৈ পৰিছে। সাধাৰণ মানুহে বুজিবজো নোৱাৰেই। বিদেশী লিখকৰ নাম উজি, ইত্যাদি গৰপ কবিতাত তুমুৱাই দি নতুন সাহিত্যৰ স্ৰষ্ট কৰিব নোৱাৰি। বৰ্ত্তমান অসমীয়া সাহিত্যৰ উন্নতি কৰিবলৈ হলে পঢ়ুৱৈ সমাজটো ডাক্তৰ কৰিব লাগিব। লকা-বুকা আৰু অসমীয়া পঢ়িৰ জনা হোজা খেতিয়কেও বুজি পোৱা সাহিত্যৰ আৱশ্যক। শিক্ষিত সকলৰ বাবে উচ্চপৰ্যায়ৰ সাহিত্যৰো প্ৰয়োজন আছে। মই তেখেতৰ কথাত মনে মনে বেয়া পাইছিলো। কবিতা লিখক হিচাবে মই আন্তৰ্জাতিক। মোৰপাণ্ডিত্য প্ৰকাশ কৰাৰ একমাত্ৰ স্থল সাহিত্য। গল্পপুস্তক মই প্ৰকাশ কৰো—আন আন লিখক আৰু শিক্ষিত সকলক দেখুৱাও মোৰ জ্ঞান কিমান। তেখেতসকলক দেখুৱাই দিব খোজো নহয় পঢ়িছো—বাক্, শূ, শ্ৰেয়পিত্তেৰ, হাজৰি, মম, জলা, ৰাচেল, ডাবউইন, আইনষ্টাইন, পাচকিন, গৰ্কাঁ, ক্ৰমদ, এডলাৰ, আৰু হেভলক ইত্যাদিৰ লিখা, নহয় জানো—ৰাফেল, টিট্টিয়ান, ভ্ৰেক, কৱেন, পিকাছু ইত্যাদিৰ চৰি বোৰৰ বিষয়ে।

মোৰ উদ্দেশ্য—সমাজে মোক পণ্ডিত বুলি স্বীকাৰ কৰক। পিয়ন চাপ্ৰাচীয়ে পঢ়িব পৰাকৈ, মাক বাপেক, ককাই ভনী একেলগে বহি পঢ়িব পৰাকৈ, স্কুলৰ লৰা ছোৱালীয়ে পঢ়িব পৰাকৈ এচপ লেখি অসমীয়া সাহিত্যৰ উন্নতি কৰাৰ উদ্দেশ্য মোৰ মাই। কিন্তু প্ৰতিবাদ কৰাৰ মোৰ উপায় নাছিল। তেখেতৰ তুহু আৰু সৱল সমালোচনা বোৰ মই মানি লবলৈ বাৰা হৈ পৰিছিলো।

সেই দিনা মই তাতে থাকিলো। ঘৰত থকাৰদৰেই হাজৰীকাৰ ঘৰত থাকি বৰ ভাল লাগিল। হাজৰীকাৰ পৰিবাৰো অসমীয়া। সেই দিনা আবেলি মেডিকেল কলেজখন এবাৰ চাই ললো। পাছদিনা মোৰ পৰীক্ষা হৈ গ'ল। কেন্চাৰ মহা জানিবা। টনচিলহিট্চু নে কিবা এটা বুলি কৈ দৰবৰ নাম লেখি দিলে। কাগজ বোৰ ছেপত ভৰাই লৈ ডাঃ হাজৰীকাৰ পৰা বিদায় ললো। সেই দিনাই যোৰহাটলৈ উভতিম বুলি মনস্থ কৰি নৰেনৰ ঘৰ পালোহি। মোৰ দুৰ্ভাগ্যই নে সৌভাগ্যই কৰ নোৱাৰো নৰেনক ঘৰতে পালো। নতুন "ফিয়েত্" গাড়ীখন লৈ ঘৰৰ আগত বৈছেহি যাত্ৰ। মোক দেখিয়েই সি চিঞৰি উঠিল "কৰ পৰা ওলানিহি ভাই"

"আজি মেডিকেল কলেজৰ পৰা"

"কেলেই—মোৰ ইয়াত নাথাকিলি যে"

"তাত থকাৰ বাবে মোৰ সুবিধা হল"

নৰেনৰ ঘৰত থকাৰ অসুবিধাটো কৰ খুজিছিলো। পাছে গুণৰ পৰা নোলাল। মনে মনে ভাবিলো সেই দিনটো নৰেনৰ তাতে থাকি চাওঁ। নৰেনক তাত যে থাওঁ সেই কথাটো কলো। নকলে কিজানি তাতৰ ব্যৱস্থা নকৰেই—বিহে নমুনা আগদিনা পাই গৈছিলো। নৰেন ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল। মই ঠিগঠে ঘৰটোৰ আগফালে এবাৰ ভালকৈ চাই ললো। একেবাৰে ঠিকাদাৰী কাৰবাৰ। ঘৰৰ ভিতৰত যেনেকৈ শৃংখলা নাই বাহিৰতো ঠিক তেনেই। আমাৰ বীথাই দেখোন বাহিৰে ভিতৰে গছৰ পাত এটাও পৰি থাকিবলৈ নিদিয়ো। ঠেবেঙ্গা লগা জাৰ কালিও বাহিৰে চোতা-লবোৰ লাৰি পৰিকাৰ কৰি থয়।

প্ৰায় দুখনটা মানৰ পাছত তাতৰ খবৰ আহিল। নৰেনে মোক লৈ গ'ল। নৰেনৰ কালৰ পৰা কোনো লৌকিক ব্যৱহাৰ আশা কৰা নাছিলো। আমাৰ সৰ্ব-সাধাৰণৰ নাজত প্ৰচলিত গৃহিনীয়ে কৰা ব্যৱহাৰ ডাঃ হাজৰীকাৰ একেবাৰে চাহাবী ফেচনৰ ডাইনি। কমটো মিচেচ হাজৰীকাৰ পৰা পাইছিলো। তাত সাধাৰণ হোটেলত খোৱাৰ দৰে তাত খাবলৈ হাতখুৰ বোৱাৰ পানী, গামোছা ইত্যাদিৰ ব্যৱস্থা নিজে কৰি লব লগা নহৈছিল। মজিয়াত বাঢ়ি খোৱা তাতৰ ওচৰত গৈ আমি দুয়ো বহিলো। তাত প্ৰথমেই হাত-খুৰলৈ পানী বিচাৰিব লগা হল। নৰেনে উঠি গৈ পানী আনি দিলে। খাবলৈ আৰম্ভ কৰি খোৱা পানীৰ আৱশ্যক হোৱাটো মাতিব নোৱাৰিলো জানোছা নৰেন নিজেই উঠি বাৰ লগা হয়। মনে মনে ভাবিলো নৰেনৰ পৰিবাৰৰ কিজানি কিবা অসুবিধাই। লাহে লাহে তাত মাই মই বৰ আগনি পাওঁ। নৰেনে কিন্তু বৰ লাহে লাহে খায়। তাত খোৱা কেতিয়াটোৰ ইফালে সিফালে চাবই নোৱাৰি। উজুৱাই মেচ পাতি থকা ৰান্ধনি ঘৰৰ মজিয়াৰ দৰে। মোৰ বৰ কিবা কিৰিগন লাগি গৈছিল। এনেতে কৰবাৰ পৰা ষপহু ষপহু কৰি নৰেনৰ পৰিবাৰ সোমাই আহি থমক ৰাই বল নুগত মাত ওলাল "অ' আপুনি"। বোধকৰো ধুৰি লৰ মাৰিব খুজিছিল বেয়া দেখাই বুলিয়েই বৈ সুধিলে "কিবা দিন—নেকি?"। মোৰ মূৰটো গৰম লাগি গৈছিল। নিজকে সংগত কৰি কলো। "একো নালাগে" তাৰ পাছত নৰেনক কলো—"নৰেন তই জাননে?—বীণা মোৰ ছাত্ৰী আছিল। মই বীণাক পছন্দাইছিলো?"

"হয়নেকি?" নৰেন আচৰিত হৈ উঠিলে।

মোৰ পৰিচিত হাঁহিটো বীণাৰ ওঠত ভাঁহি উঠিল।

ঠিক আগৰ দৰেই কিন্তু সেই আগৰ ধুনীয়া মুখখন নহয়। বীণাৰ বৌৱনৰ সৌন্দৰ্য্যটো একেবাৰেই হেৰুৱাই পেলাইছে। শক্ত হোৱাত আপচু হৈ পৰিছে। এতিয়া বীণা আৰু বীণাক তুলনা কৰিবই নোৱাৰি। বীণা এতিয়া দেখিবলৈকো ভাল। কান কাঙে কখাই বাগ্গাই ভাল আৰু মাৰ্জিত কচি সম্পনু। মোৰ ভুলটো ভাগি গ'ল। তাত ৰাই উঠি জোপোলা তপলি লৈ বোৰহাটলৈ উভতি আহিলো।

অসমীয়া ডেকাৰ বাণিজ্য শিক্ষা

শ্রীদেবেন বৰা, বি, কম, পৰীক্ষার্থী

আমাৰ বহুতো মানুহেই বাণিজ্য নো কি—তাক ভাবদৰে নেজানে। সবহভাগেই বাণিজ্যৰ অৰ্থ ওলোৱা ধৰণে বুজে। তেওঁলোকে ভাবে যে বাণিজ্য মানে আলুওটি বা ছাখনীৰ বেপাৰ কৰাহে। বহুতো বাণিজ্যৰ কথা কলে হাঁহিতে উকলুই নিজে। কিন্তু মঠৰ ভাৰি চাবলৈ হ'লে বাণিজ্যৰ অৰ্থ নেলগে হৈ পৰে।

আমাৰ অসমীয়া মানুহ বাণিজ্য ক্ষেত্ৰত আন আন দেশৰ তুলনাত যথেষ্ট পিচপৰা। সেই কাৰণেই আমাৰ অগমে আজিও শিল্প আৰু বাণিজ্য ক্ষেত্ৰত উন্নতি কৰিব পৰা নাই। সমাজতাত্ত্বিক পঢ়ৰ সমাজ গঠন কৰাত আজিৰ দিনত বাণিজ্যই হৈ পৰিছে প্ৰধান চাবি কাঠী। বাণিজ্যই শিল্প প্ৰতিষ্ঠান বোৰক উন্নতি পথত থেবনা যোগায় আৰু জাতীয় আয় বৃদ্ধি কৰে। বাণিজ্য নহলে এখন দেশৰ শিল্প মৰ্য্যাপ্ৰাপ্ত হবলমীয়া হয়। আমহাতেদি বাণিজ্যই আন্তৰ্জাতিক ক্ষেত্ৰত সহযোগীতা আৰু নিৰাপত্তাৰ কঠোৰা সিঁচে। উন্নত বৰণৰ বাণিজ্যৰ যোগেদিয়েই আজি ৰুছ, চীন, আমে-ৰিকা আদি দেশ বিলাকে সকলো ক্ষেত্ৰতেই আগুৱাই যাব ধৰিছে আৰু জগতত উন্নত দেশ বুলি চিনাকি দিব পাৰিছে। বাণিজ্যই জাতীয় জীৱন নিৰ্বাহৰ মান উন্নত কৰে।

ব্যৱসায়ৰ দ্বাৰা এখন দেশ সমৃদ্ধিশালী কৰি তুলিবলৈ হ'লে যথেষ্ট শিক্ষাৰ প্ৰয়োজন। শিক্ষা নহলে ব্যৱসায়ত উন্নতি কৰিবলৈ অলপ দিন হয়। কৃতকাৰ্য্যতা লাভ কৰা ব্যৱসায়ী সকলক সুবিধে হয়তো কৰ যে অপাৰদৰ্শিতা আৰু এলাহন কাৰণেই বহুতো ব্যৱসায় বন্ধ হৈ যাব লগীয়া হয়। কেতিয়াবা অধিক লাভলৈ চাওঁতে মূল্য হেৰাব আৰু কলত ব্যৱসায় বন্ধ হৈ যায়।

বাণিজ্যত উন্নতি কৰিবলৈ কোনো সহজ উপায় বা চম বাট নাই। কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ মাজেদিয়ে বাণিজ্যত

উন্নতি কৰিব পাৰি। ব্যৱসায়ত জয়লাভ কৰিবলৈ হ'লে লাগিব কঠোৰ পৰিশ্ৰম। যিজন ডেকাই 'লাথ', বুলিবেই সকলো বস্তু পাই তেওঁ নিজৰ সকলো হেৰুৱাব লগাত পৰে—যদিহে তেওঁৰ উৎসাহ আৰু উদ্যোগ নেথাকে আৰু যদিহে আন আন লাগতীয়াৰ গুণবিলাক আহৰণ কৰিবলৈ তেওঁ অসমৰ্থ হয়। সাধাৰণতে পৰ্ৱপুৰুষ সকল যদি ব্যৱসায়ী হয়, তেওঁলোকৰ নাস্তি পুতি সকল নিষ্কণী হয়—কিয়নো তেওঁলোকে ডেকা কালত এই বিষয়ে একো ভাবিবলগীয়া নহয়। শেষত গৈ সকলো হেৰুৱাই গৰ্ব্বান্বিত হয়।

আজিৰ দিনত ব্যৱসায়ত উন্নতি কৰিবলৈ হ'লে ভাল শিক্ষাৰ নিত্যন্ত প্ৰয়োজন। কিছুমানে ব্যৱসায় চলাবৰ কাৰণে বিবিলাক গুণৰ দৰ্কাৰ সেই বিলাক প্ৰকৃতিৰ দান হিচাবেই পায়। এওঁলোকৰ পক্ষে ব্যৱ-সায় চলোৱাতো পানীত হাঁহ চৰাৰ নিচিনাহে। ভাল ধৰণৰ শিক্ষা আৰু ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতা লাভ কৰিলে ডাঙৰ ডাঙৰ ব্যৱসায় চলাবলৈ সকলো ডেকাই সমৰ্থ হব।

শিক্ষাৰ লগতে ব্যৱসায়ত সাধাৰণ জ্ঞানৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট। অসমীয়া ডেকাৰ সাধাৰণ জ্ঞান নথকা নহয় আছে—কিন্তু কাৰ্য্যত ৰটুৱাব নোৱাৰিলে ই কোনো কামত নাহে। অৱশ্যে শিক্ষা আৰু অভিজ্ঞতামো আমাক যথেষ্ট সাৱণী যোগায়। বহুতো শিক্ষিত লোকৰো হয়তো বাণিজ্যিক সাধাৰণ জ্ঞান নেথাকিব পাৰে। বুদ্ধি, বৈৰাগ্য আৰু আত্মবিশ্বাস, মানুহৰ ভিতৰত ভাল বেয়া বিচাৰ কৰিব পৰা শক্তি, সুচিন্তিত বিচাৰ, অৱশ্যক অনুসৰি যোগান ধৰিব পৰা ক্ষমতা, উৎকৃষ্ট ধৰণৰ মতামত দিবলৈ সাহস, কৰ্মশীল এইকেইটাই সাধাৰণ জ্ঞানৰ প্ৰধান আহিলা। অভিজ্ঞতাৰ দ্বাৰাহে এইবিলাক লাভ কৰিব পাৰি।

আমি নিজকে নিজে ডাঙৰ বুলি ভাবো আৰু ওপৰবৰালক সদায় হিংসাৰ চৰ্কেৰে চাওঁ। তুলতহে

আমি তেওঁলোকৰ উচ্চতা স্বীকাৰ কৰো। ব্যৱসায়ত উন্নতি কৰিবলৈ হলে প্ৰতিদ্বন্দীও লাগিব। যাৰ প্ৰতিদ্বন্দী নাই—তেওঁ ব্যৱসায়ত উন্নতি কৰিব নোৱাৰে। নিন্দা আৰু বিবোধিতা অতিক্ৰম কৰিহে নিজস্ব আঁচনী কাৰ্য্যকৰী কৰিবলৈ সহজ হয়। ভুল মানুহৰ হয়—আনাবো হব পাৰে। যেতিয়া আমাৰ ভুল হয় বা যেতিয়া আমি ভুল কৰো তেতিয়া আমাক ভুল শুধৰাই দিবলৈ মানুহ ওলাব লাগিব আমাক তেতিয়া আমাৰ ভুলৰ বাবে সমালোচনা কৰিব লাগিব—তেতিয়াহে আমাৰ ভুলৰ শুধৰণী হব আৰু আমি সচেতন হম। আমাৰ উদ্বেগ সৰু হলে ভুল কৰিবলৈ কোনো কাৰণ নথাকে।

কলেজত আমি বাণিজ্যিক শিক্ষা লাভ কৰিছো আৰু হয়তো কেইখন মান কিতাপৰ পৰ্কাৰী কেই শাৰীমান মুখঠ কৰিয়েই বিশ্ববিদ্যালয়ত উপাধি লাভ কৰি আমি গৰ্ব অনুভৱ কৰিছো। লগতে হয়তো ভাবিছো যে আমি সকলো জানো আমি ডাঙৰ—গতিকৈ সহজেই হৈ পৰো আমি একোটা গছাটোপ। বহুতে কয় কলেজৰ শিক্ষাই আমাক ব্যৱসায়ত বখেঠ সহায় কৰে—কিন্তু ই উন্নতিৰ মাপকাঠী নহয়। সবহভাগ উচ্চশিক্ষিত ব্যৱসায়ী লোকে বেপাৰ দেউলিয়া হয় কিন্তু আঙুলিৰ মূৰত হিচাব কৰা লোকেই বেপাৰত দোপত দোপে উন্নতি কৰাৰ উদাহৰণ আমাৰ দেশত বিৰল নহয়। সেই কাৰণেই আমি সদায় সাৱধান হব লাগিব যাতে প্ৰকৃত শিক্ষা লাভ কৰিব পাৰো। যিটো বিষয় আমি শিকো, তাক কামত খটুৱাব নোৱাৰিলে একেবাৰে অদৰ্কাৰী হৈ পৰে। গতিকে আমি সদায় চাব লাগিব—যি যিনি আমি শিকো তাক কামত লগাই নিজৰ আৰু লগতে দেশৰ কেনেকৈ উন্নতি কৰিব পাৰি।

ব্যৱসায় ক্ষেত্ৰত সাধুতাৰ বৰ প্ৰয়োজন। সৈন্যলৈ জীৱনৰ প্ৰতিটো শোছতে পোনপটীয়া আৰু সৰল নিয়ম বিলাকে বখেঠ সহায় কৰে। সাধুতাই ব্যৱসায়ক দীৰ্ঘজীৱী আৰু জমপ্ৰিয় কৰে। আজিৰ জগতত সাধুতাৰ ষোণেদিয়েই বহুতো ব্যৱসায়ীয়ে দোপত দোপে উন্নতি কৰিছে—আঙুলি মূৰত লেখিব পৰা নামমাত্ৰ কেইজনমান ব্যৱসায়ীৰ বাহিৰে। অসাধুতাই

ব্যৱসায়ৰ উন্নতি পথত সহায় কৰক চাৰি অৰমতিৰ কাললৈহে চিনি নিয়ো। কিয়নো চৰিত্ৰ আৰু খ্যাতি হেৰাই গলে সম্পত্তি আৰু টকাই ইয়াক বুজাই আনিব নোৱাৰে। অৱশ্যে কিছুমান ব্যৱসায়ী যাতে তেওঁলোকে অসাধু উপায় অৱলম্বন কৰিয়েই বখেঠ টকা কৰিছে। কিন্তু তেওঁলোকে ভৱসমাজত মান অতি কমেইহে পায়। তেওঁলোকে অসং উপায়েৰে উপাৰ্জন কৰা মুনাফা জীৱন্ত ভালদৰে উপভোগ কৰিবলৈ নেপায়। এবাৰ যদি কোনো ব্যৱসায়ীয়ে অসং উপায় অৱলম্বন কৰি ধনী হবলৈ চেষ্টা কৰে তেওঁৰ ব্যৱসায়ৰ অংশপতনৰ মূৰত নুকলি হয়। এবাৰ বেয়া নাম অৰ্জন কৰিলে আজি কালিৰ প্ৰতিযোগিতাৰ দিনত পিচত উন্নতি কৰিবলৈ সহজ নহয়। ব্যৱসায়ী সকলে সাধুতা আৰু সুখ্যাতিৰ ষোণেদি পোটেই জগতত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব পাৰে। বৃষ্টি ব্যৱসায়ীসকলে পোটেই জগততে সুখ্যাতি অৰ্জন কৰি আজিও বৈদেশিক বাণিজ্য ক্ষেত্ৰত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। আমাৰ অসমত বহুতো চালুকীয়া শিল্প প্ৰতিষ্ঠান আছে। এই বোৰ উন্নতি কৰি আমিও আমাৰ স্তন্য আৰু সুখ্যাতি অৰ্জন কৰিব লাগিব। ব্যৱসায়ত উন্নতি কৰা আৰু ধনীহোৱা মানুহেও যে বিছা কথা নকয় এনে নহয়, কিন্তু সহজ উপায় অৱলম্বন কৰিলে যিমান অবিধা—সেই অবিধা অন্য উপায়েৰে পোৱা সম্ভৱপৰ নহয়।

বিশ্বাসেই ব্যৱসায়ৰ মূল মন্ত। একোখন প্ৰতিজ্ঞা-পত্ৰ বা বিনিময়পত্ৰ এজন ব্যৱসায়ীৰ হাতৰ পৰা আন বহুতো হাতলৈ যায়। এই পত্ৰ বিলাক প্ৰতিজ্ঞাৰ লাহিৰে একো নহয়। প্ৰতিজ্ঞাকাৰী যদি নান জ্বলা হয় একোখন প্ৰতিজ্ঞা পত্ৰই টকাৰ দৰে টকাৰ কাম কৰে, অৰ্থাৎ ব্যৱসায়ী সকলৰ বহু বেচা কিনাত সহায় কৰে। প্ৰতিজ্ঞা হেৰুৱালে সামাজিক আৰু বাণিজ্যিক মুনাফা হেৰুৱাব লগীয়া হব। ব্যৱসায়ী লোকৰ প্ৰতিজ্ঞা সোধতকৈও মূল্যবান। আমাৰ অসমীয়া ডেকা সকলে বাণিজ্য বিষয়ৰ শিক্ষা লাভ কৰিবলৈ আবদ্ধ কৰাৰ পৰাই এইটো চাব লাগে যাতে তেওঁলোকে যি প্ৰতিজ্ঞা কৰে তাক যাতে বাৰে। সময়ত প্ৰতিজ্ঞা ৰাখিব নোৱাৰিলে প্ৰতিজ্ঞা কৰাৰ কোনো অৰ্থ নথাকে। প্ৰতিজ্ঞা ভাঙিলে বৰ বেয়া নাম হয় আৰু বন্ধুবান্ধবে

লগ এৰা দিওৱা কলত সকলোৰে আস্থা হেৰাই যায়। যি ব্যৱসায়ীলোকে প্ৰতিজ্ঞা পিচুৱুওঁতে পাহৰি যায়— আৰু প্ৰতিজ্ঞা নেৰাখে তেওঁ অলপ সময়ৰ ভিতৰতে কেউনিয়া হোৱাৰ সম্ভাৱনা। আমাৰ বাণিজ্য শিক্ষা গ্ৰহণ কৰা ডেকা সকলে এই অভাৱটো এৰিব লাগে কিয়নো ই ব্যৱসায়ক্ষেত্ৰত অতি বিপদজনক।

বাণিজ্যত উন্নতি কৰি দেশৰ সমৃদ্ধি বঢ়াবলৈ হলে লাগিব যথেষ্ট শিক্ষা। ভাল শিক্ষা লৈ ব্যৱসায়ত উন্নতি কৰিবলৈ সহজ হয়। আজি বাণিজ্য প্ৰতিযোগিতাৰ বিমত নিচে উপযুক্ত মহলে ব্যৱসায়ত উন্নতি কৰাটো টান। বাণিজ্য আৰু নিম্পই আজিৰ জগতত দোপত লাপে উন্নতি কৰিব ধৰিছে। গতিকে স্থপৰিকল্পিত বাণিজ্যিক শিক্ষাৰ প্ৰয়োজন অতি বেছি হৈ আহিছে। আজি কালি বিশ্ববিদ্যালয় বিলাকে কলেজত বাণিজ্য শাখা খুলি বাণিজ্যৰ শিক্ষা দিছে — উপাধিও দিছে। কিন্তু এই শিক্ষাত আৰু কাৰ্য্যকৰী শিক্ষা যথেষ্ট নেপাওঁ। প্ৰকৃত অভিজ্ঞতা লাভ কৰিবলৈও কোনো সুবিধা নাই। আজিকালি বাণিজ্যশিক্ষাৰ সুবিধা দিছে যদিও তাৰপৰা আমাৰ প্ৰকৃত ক্ষেত্ৰত কিমান সুবিধা হৈছে তাক ভালদৰে নেজানো। দিনৰ দিনতো অকিঞ্চত কাৰ কৰি বাতি ডাঙৰ ডাঙৰ কিতাপ পঢ়িছে। কিতাপৰ বিদ্যা যথেষ্ট শিকিছে — আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰীক্ষা ভালদৰে 'পাছ' কৰি ডিগ্ৰীও পাইছে — কিন্তু কাৰ্য্য ক্ষেত্ৰত নাথিলে আৰু কিমান উন্নতি কৰিব পাৰিম — তাক নেজানো। কিতাপৰ বিদ্যাৰ লগতে যদি আৰু কাৰ্য্যকৰী শিক্ষাও পাই, আৰু বাণিজ্যক্ষেত্ৰত অসমৰ নে আগুৱাই লৈ যাব পাৰিম — ই ঠিক।

এজন ডেকাৰ বাণিজ্যবিষয়ত ডিগ্ৰীটো লাভ কৰিছেই সকলো হৈ প'ল বুলি ভাবিব নেলাগে। তেওঁ যদিও ডিগ্ৰীটো লাভ কৰি এজন শিক্ষিত লোক বুলি পৰিগণিত হয় — তেওঁ শিক্ষা সমাপ্ত হৈছে বুলি ভাবিব নেলাগিব। ভাল বুদ্ধি কানত ৰটুৱানোৱেই আজিৰ জগতত অতি আৱশ্যকীয় গুণ হৈ পৰিছে। জগতখন বাণিজ্যক্ষেত্ৰত দিনে দিনে ইমান আগবাঢ়ি আহিব লাগিছে যে নতুনকৈ বাণিজ্যশিক্ষা লাভ কৰি ব্যৱসায়ত নামক খোজা ডেকা সকলৰ কাৰণে যথেষ্ট সুবিধা ওলাব লাগিছে। কাইটোৰে তৰা বাণিজ্য

জগতখনেই হৈছে এটা ডাঙৰ পঢ়াশালী —। ইয়াত ভৰি দিয়াৰ লগে লগেই শিক্ষাৰ আৱশ্যক হয় — কিন্তু জীৱনৰ শেষ মুহূৰ্তলৈকে শিক্ষাৰ গুৰু নপৰে।

অলপীয়া শিক্ষা লাভ কৰি বা একেবাৰে শিক্ষা লাভ নকৰাকৈয়ো বহুতো মানুহে ব্যৱসায়ত ভাবিব নোৱাৰা উন্নতি কৰিছে। আমাৰ বাণিজ্য শিক্ষাৰ্ণী সকলে দুটা কথাটো মন কৰিব লাগে — (১) ব্যৱসায় কৰিব খোজা সকলো মানুহেই একে ধৰণৰ স্বাভাৱিক বুদ্ধি বৃত্তি প্ৰাকৃতিক সম্ভোগ লৈ অহা নাই আৰু (২) আগতে ব্যৱসায় কৰিবলৈ যিমানসুবিধা আছিল — সেই সুবিধা আজি আৰু নোপাওঁ। আমাৰ ওচৰে পাজৰে থকা দেশবিলাক ব্যৱসায়ক্ষেত্ৰত কিদৰে আগবাঢ়ি আহিছে — খোজত খোজ মিলাই আগবাঢ়ি যাকলৈ আমাকো লাগিব আৱশ্যকীয় সামগ্ৰীবোৰ। ডাঙৰ ডাঙৰ সদাৰ্থনৰ লৰাৰো, নিজৰ অপাৰদৰ্শিতাৰ গুণত, বাপেকৰ স্বত্বৰ পিচত মাত্ৰ কেইবছৰমানৰ ভিতৰতেই, ব্যৱসায় বাণি বা নোৱাৰি পথৰ তিফাৰীৰ নিচিনা হোৱাৰ উদাহৰণ আমাৰ দেশত বিৰল নহয়। বাপেকৰ গাত নিচে গুণ আছিল ব্যৱসায়ত উন্নতি কৰিবলৈ — পুতেকৰ গাত সেই গুণৰ অভাৱ কাৰণেই এনে হয়। ইয়াৰ সমাধান হিচাবে — ব্যৱসায়ীসকলৰ মহলীয়া ধৰণৰ লৰাবোৰক ভাল শিক্ষা দিলে, শিক্ষিত আৰু পাণ্ডিত কৰ্মচাৰীৰ সহায়ত বাপেকৰ ব্যৱসায় সুদক্ষতা আৰু কৃতকাৰ্য্যতাৰে চলাই যাব পাৰিব।

সকলো শিক্ষাবে লক্ষ্য হৈছে — প্ৰকৃত জ্ঞান লাভ কৰি নিপুণ হোৱা। পাঠ্য পুথি আৰু আন আন আৱশ্যকীয় কিতাপ বিলাক নপঢ়াকৈয়ে মাত্ৰ কেইটামান বছা বছা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ মুখৰ কৰি পৰীক্ষাত "পাছ" কৰাটোকেই শিক্ষা লাভ কৰা নুবুজায়। দুৰ্ভাগ্যবশত, আমাৰ দেশৰ ছাত্ৰসকলৰ ধাউতি মুখৰ বিদ্যালৈহে। বিবিলাক শিথকে এনেধৰণৰ চমু উপায় উলিয়াইছে তেওঁলোকে শিক্ষাৰ্ণী সকলৰেই অনিষ্ট কৰি এৰা নাই — গোটেই দেশৰ শিল্প আৰু বাণিজ্যক্ষেত্ৰতো পুৰাৰ নোৱাৰা ক্ষতি কৰিছে। আমাৰ তথাকথিত "শিক্ষিত সমাজৰ" ভিতৰত কিয় বহুতো মানুহ জীৱনত অকৃতকাৰ্য্য হয়? — উত্তৰ বিচাৰিলে পোৱা যাব যে তেওঁ লোকে নামমাত্ৰ কেইটামান বছা বছা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ

মুখস্থ কবিরেই পরীক্ষার কারণে লাজু হয় — কিন্তু তেওঁলোকের কোনো বিষয়তো বিশেষ ভাল জ্ঞান নাই আৰু নেজানে। তেওঁলোকে পরীক্ষকক ভুৱা দিবে যে তেওঁলোকে সকলো জানে। এনেবৰণৰ লোক নিজেই নিজৰ শক্তি। নিজে যি তেওঁলোকে জীৱনত উন্নতি কৰিব নোৱাৰেই আনকো স্বাস্থ্য পথলৈহে ঠেলি দিয়ে।

আৰু এটা প্রধান গুণ হৈছে — বন্ধুত্ব স্থাপন কৰাটো। ব্যৱসায়ী সকল মিঠামুখীয়া হ'ব লাগে।

আনে বেয়া পোৱাটক কোনো কথা কাকো ক'ব নোলাগে, সলনি সকলোৰে লগত মিঠামুখীয়া কথা পাতিব লাগে। তেতিয়া সৰহ মানুহৰ লগত বন্ধুত্ব স্থাপন কৰিব পাৰি বন্ধুত্বৰ দ্বাৰাই ব্যৱসায়ত উন্নতি লাভ কৰিবলৈ সম্ভৱ হয়।

আমাৰ অগমীয়া ভেঁকালকল বাণিজ্য শিক্ষা লাভ কৰিবলৈ এতিয়া আগবাঢ়ি আহিছে। তেওঁলোকে বাণিজ্য বিষয়ত প্রকৃতজ্ঞান আহৰণ কৰি বাতৰি দেশৰ সমৃদ্ধি কৰাৰ পাৰে তাৰ কাৰণে লক্ষ্য ৰাখিব লাগে।

ভাৰতে বিভিন্ন উন্নয়নৰ লগত আগ বাঢ়িছে—তাৰেই
আমি এটি নিদৰ্শন স্বৰূপে দাখোদৰ জেলি অৱস্থায়
ক'ৰা দেখা পোৱা হৈছে।

কটো —আলান।

পাখিলাৰ-পাখি

— আক্ৰম —

“Ring out the old, ring in the new,
Ring happy bells, accross the snow :”

টেনিছনৰ উপৰন্ত উপদেশৰ নিঙা মৰ্ম ভালকৈ উপলব্ধি কৰিলে বুজা যায় যে নতুনত্বক আহবান জনাব নোৱাৰাটো দোষণীয়। উপদেশ বিলাক যিমানেক উপলব্ধি নকৰে তাকে নাইনো কেমেটকৈ বাক যেন সাতান-পুৰণীয়া বিধি-নিয়ম বোৰ এৰি দি নতুনত্বৰ লগত থোৱা মিনাও—সিহঁত অৱতন, হয়তো সিহঁতে নাভাৱে যে ‘Things are not what they seem’ বাহকৈ সেইবিলাক উত্থাপন কৰি লাত নাছিল, কোনো ক্ষতিও হোৱা নাছিল বাবে হয়তো সিহঁতে শুনি ভাল পাইছিল — এৰা ভাল পাৰে কথা, সিহঁতে ভুল কৰা নাছিলতো ?

* * * * *

পানীত নেমামিলে দ’নে বায় বুজা নেবায়। অৱশ্যে টেনিছিঙে হিমালয় বাগোৱাৰ পূৰ্বেই বুজি পাইছিল ইয়াৰ উচ্চতা। মোৰ হেনো যথেষ্ট জ্ঞান আৰু ক্ষমতা আছে — মই হেনো জীৱনত বহুত কৰিব পাৰিম। বুজিবলৈ চেষ্টা নকৰা কথাবিলাক এনেয়ে বুজি পোৱাত অৱশ্যে গৌৰৱ আছে — ভৱ নাই। তথাপি জীৱনত বিশেষ একো কৰিব নোৱাৰিলেও, চেষ্টা কৰি চাবলৈ কিন্তু প্ৰৱণ ইচ্ছা হয় দেখি। “Progress is the law of life, man is not man as yet” ব্ৰাউনিঙৰ এইশাৰী লাক্যৰ মৰ্ম হয়তো সকলোৱে প্ৰকৃত জীৱনত উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰিলেও মানি লবলৈ বাধ্য হৈছিল।

* * * * *

পুৱাই উঠি সিদিনা “লাল বাগলৈ” মোৱাৰ কথা, মই তেতিয়া ৰাঙ্গালোৰত — সময় ঠিক ৮ - ৪৫। এনে সময়তে আমি থকা ৰাসস্থানত এজন অচিন যুৱকৰ আবিৰ্ভাব হয়। যুৱকে আমাক হেনো আগদিনা

“হিন্দুস্থান এয়াৰ ক্ৰাফ্ট ইণ্ডাষ্ট্ৰীজ” দেখা পাইছিল—আমাৰ লগৰ এজনক ত্ৰি জাৰ্মিৰ পাৰিলে যে আমি অসমৰ পৰা আহিছো। সেয়েহে যুৱকে পুৱাই আমাৰ ওচৰলৈ আহিছে। যুৱকৰ পৰিচয় সোধাত তেওঁক অলপ ইতস্ততঃ ৰোধ কৰা দেখা গৈছিল। তথাপি আমাৰ কৌতুহল পূৰ্ণ দৃষ্টিলৈ লক্ষ্য ৰাখি যেতিয়া তেওঁ অগৰীবা বুলি পৰিচয় দিলে — আমি আচৰিত নহৈ নোৱাৰিলো, কাৰণ তেওঁৰ বৰ্তমান পৰিস্থিতিত অসমীয়াৰ প্ৰকৃত ৰূপটো কেতিয়াবাই যেন লোপ পাই গৈছে। তেওঁৰ ঘৰ আছিল নগাৱৰ পুৰণি গুদামত। জীৱনৰ ঘাত প্ৰতিঘাত বিলাকত তিহঁৰ নোৱাৰি দাক্ষিণাত্যৰ বিখ্যাত “হিন্দুস্থান এয়াৰ ক্ৰাফ্ট ইণ্ডাষ্ট্ৰীজ”ৰ এটা বিৰাট কাৰখানাত এটি সাধাৰণ জীৱিক। লৈ জীয়াই থকাৰ একমাত্ৰ কৰ্তব্য পালন কৰিছে। তেওঁৰ এনে অৱস্থাৰ কাৰণ সোধাত মাত্ৰ ইমানকে কলে যে ‘নিজৰ আত্মীয় কুটুম্বৰ ওচৰত বিফলতাক আঁকোৱালি লৈ থকাতো কোনো জ্ঞান সম্পন্ন ব্যক্তিবিশেষে সহ্য কৰিব নোৱাৰে’। অৱশ্যে কথাটো একেবাৰে দলিয়াই পেলাব লগীয়াও নহয়। বৰ্তমান আছ সজান প্ৰধান কাৰণ বিলাকৰ ভিতৰত ইও যেন এটা ৰোধ হয়। এৰা সেয়েহে সিদিনাখন আমাৰ গুৱাহাটী চহৰত এগৰাকী যুৱতীয়ে তৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকুত নিজকে মেলি দি বন্য উপভোগ কৰিলে। এইস্থূহতে আমাৰ দৰদী কৰি এগৰাকী নোলাবনে?.....তেওঁকে উদ্দেশ্য কৰি নতুন এটি Bridge of sighs ৰচনা কৰিবলৈ ?

* * * * *

ইতিহাস হেনো আজিকালি গান নাগায়, শুনেহে। “মই কিন্তু শুনাতকৈ নিজে গাইহে বেছি আনন্দ পাই” — “ৰীণাৰ” মত। অৱশ্যে তাৎপৰ্য্য দুয়োটাতে সন্ধান। গান গাব পৰাটোত যিমান গৌৰৱ আছে — গান শুনাতে

গিমান আনন্দ আছে। 'আবিক' শ্বিনং ওয়াহাটী বেডিং' 'চেন্সী'ৰ পৰা 'বীণা' গান শুনি তুমি হৈ পৰিছিল— এনেতে নই পানোটীং।—আবিকৰ লগত গান শুনাতে কিমান সময় গ'ল ক'ব নোৱাৰে — বহুত দিনৰ পাছৰ কথা — 'বীণা' হেনো আজিকালি গান নাগায়— শুনেহে। আবিকৰ বেডিংটো আজি বহুত দিন কাৰো হাতৰ স্পৰ্শ নোপোৱাকৈয়ে এডোখৰ ঠাইতে পৰি আছে। আবিকলৈ কিছু সন্মানভূতি উপহাৰ... বেডিং'ৰ হলে দোম নেদেখো।

সময় পূৰ্ব ৯ - ১০। যোৱাটী নগৰৰ প্ৰধান আলিবোৰত বং-বিৰঙা শ্ৰুতিৰ সমদল যাত্ৰা। পথিলা যেন হৈ গুমুদাৰ চহৰৰ ছোৱালী আঁক-পাতি যাব বাখিছে পান শাৰীলৈ (অৱশ্যে হাই ছুলহে) ৰাতিত আন আন

মানুহকো অহা যোৱা অবিৰাম গতিত। ছোৱালীবিলাকৰ নাজত ইজনীয়ে গিজনীতকৈ 'এক্সিবিট' কৰাৰ এটা প্ৰচেষ্টা দেখা যায়, তেওঁলোকৰ যোৱাৰ গতিত চাই যেন কোনোৱা স্বয়ম্বৰতহে অংশ গ্ৰহণ কৰিবলৈ গৈছে এনেহে অনুমান হয়। আনহাতেদি আকৌ বাটৰ কাষৰ পান-শাকান আৰু হোটেল বিলাকৰ ওচৰত ছুম ৰাখি আছে বৈ কিছুমান ডেকা লৰা — যেন কিহৰাৰ আশাত। এনে চিত্ৰ-বিচিত্ৰৰ সমাবেশ এখন অচিনাকিৰ চকুত হয়তো এক প্ৰদৰ্শনীৰ যেনেই লাগিব। পিছে হানি নো কি? এইদৰেই যদি ডেকা গাভৰু চাবিচকুৰ মিলনৰ জৰিয়তে অলপ 'বোমাৰ্জ' উপভোগ কৰিব পৰা যায়। তল চকুৱাৰ মানত এইবোৰ হব নোৱাৰিছে অশোভনীৰ। কাৰণ, তেওঁতো নাজানে বোমাৰ্জ কি বস্তু।

ভাৰতৰ বিভিন্ন স্থান পৰিভ্ৰমণ কৰি আহি আমাৰ জৈবিকান সকল আন এগৰাি এখান নগৰত উপনীত হোৱা দেখা গৈছে।

ফটো — চেইনকণ।

সমাজ আৰু ব্যক্তি স্বাধীনতা

অধ্যাপক—শ্ৰীমাহেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য

মানব জাতিৰ ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাস আলোচনা কৰি চালে দেখিবলৈ পাওঁ নিৰ্ভুল আৰু সত্য নীতিৰ ওপৰত প্ৰতিস্থা কৰি নতুন আৰ্হিত সমাজ প্ৰতি তৈয়াৰ চেষ্টা মানুহৰ আজিৰ যুগতো ক্ষতপ্ৰতিবে চলি আছে, এই চেষ্টাৰ বিৰাম নাই। প্ৰগতিৰ পথত মূল নীতি মানি চলিও নতুন ভাৱ সমাজে নিজৰ ভিতৰত সুনাই লৈয়ো নিজৰ কৰি লয়। মানুহৰ মইমতীয়া স্বভাবে কেতিয়াবা সমাজৰ মূল নীতি বিলাকক সন্দেহ কৰি সমুখে উভালি পেলাবলৈ বিচাৰে। আজিৰ যুগতো সমাজৰ ভিতৰত এনেবিধৰ বিচাৰ চলি আছে। আৰু তাৰ ফলত সমাজৰ আন্তৰিক বিকাশৰ ধাৰাবাহিক প্ৰচেষ্টা চলি থকা আৰু দেখিবলৈ পাওঁ।

আজিৰ সমাজ ক্ৰমনিবৰ্তনৰ ভিতৰেদি প্ৰতিষ্ঠা হৈছে। আজি যুগৰ সমাজ তাত্ত্বিক ৰাষ্ট্ৰৰ মূলতে আছে ব্যক্তি স্বাধীনতাৰ কথা। কেমিষ্ট ৰাষ্ট্ৰই হওক বা কমিউনিষ্ট ৰাষ্ট্ৰই হওক অথবা ভাৰতৰ পৰিকল্পিত সমাজতাত্ত্বিক ৰাষ্ট্ৰই হওক মনীষী সকলৰ বিচাৰত প্ৰথমেই প্ৰধানকৈ ঠাই পাইছিল ব্যক্তিৰ স্বাধীনতাৰ কথা। পাশ্চাত্য জাতিৰ পুৰণি ইতিহাসৰ দুটি কথা আমাৰ চকুত পৰে। প্ৰথমটো হ'ল গণতন্ত্ৰৰ বাৰণা। যি কোনো মানুহেই সমাজৰ অপ্ৰহিচাবে তেওঁৰ জীৱনত সম্ভৱপৰ সম্পূৰ্ণ উন্নতি আৰু আনন্দ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম আছে। সমাজৰ ভিতৰৰ এক শ্ৰেণীৰ মানুহৰ সকলো প্ৰকাৰৰ উন্নতি হোৱা অথবা সমাজিক সুবিধা পোৱা আৰু আন শ্ৰেণীৰ কেৱল পৰিশ্ৰম কৰি জীৱন অতিবাহিত কৰা গণতাত্ত্বিক ৰাষ্ট্ৰৰ বিনোদী কথা। বৰ্তমান যুগত সকলো সমাজ তাত্ত্বিক ৰাষ্ট্ৰই এই কথাৰ স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছে যে সমাজৰ সৰ্ব্বজাতীয় উন্নতি হবলৈ হলে প্ৰত্যেক ব্যক্তিৰ উন্নতিৰ সম্পৰ্ক হব লাগিব। এইটোৱেই জগতৰ সমাজ তাত্ত্বিক ভাবৰ মূল তত্ত্ব। কিন্তু ইয়াৰ বাহিৰেও আন এটি গভীৰ সত্য ব্যক্তিৰ স্বাধীনতা সাজত লুকাই আছে।

এজন ব্যক্তি সমাজৰ কেৱল অংশ নহয় তেওঁৰ জীৱন জীৱাই থকা আৰু উন্নতিৰ দাবী তেওঁৰ সামাজিক জীৱনৰ কাৰ্য্য-কলাপৰ ওপৰতেই কেৱল নিৰ্ভৰ নকৰে। সমষ্টিবদ্ধ কিছুমান মানুহৰ ভিতৰত নাথোন এটা গোটে নহয়। তেওঁৰ সামাজিক জীৱনৰ বাহিৰেও এটা স্বকীয়া অস্তিত্ব আছে। সামাজিক কৰ্ত্তব্য সাধন কৰাৰ বাহিৰেও তেওঁৰ স্বকীয়া ব্যক্তিগত বিকাশ কৰিব লাগিব। তেওঁ বিচাৰে স্বাধীনতা, তেওঁৰ—স্বাভাৱিক বৰ্গৰ বিকাশ যিবিলাক কথা তেওঁৰ জাগৰণৰ পূৰ্বলৈকে সমাজে তল পেলাই থৈছিল। সমাজৰ আইন আইন লোকৰ লগত মিলি বা আইনৰ বিৰুদ্ধে থকা পৰিচালিত হৈ তেওঁৰ স্বকীয়া অস্তিত্ব ছেৰুৱাব নোৱাৰে। পাশ্চাত্যৰ মনীষী সকলৰ মনত এইবিলাক ভাবৰ উদয় হৈছিল যদিও উপৰন্তা দুটিৰে চাইছিল। প্ৰাচ্যৰ তথা ভাৰতৰ আধ্যাত্মিক তত্ত্ববিলাকৰ লগত এইবিলাকৰ সাধুশা আছে। অৱশ্যে কেচিষ্ট বা কমিউনিষ্ট ৰাষ্ট্ৰবিলাকত ব্যক্তিয়ে নিজা অস্তিত্ব ছেৰুৱাই পেলাইছে। কিছুমান জাগ্ৰামী দাৰ্শনিকৰ মতে ব্যক্তিৰ স্বকীয়া অস্তিত্ব নাই, ই এটা ভুৱা মাথোন। স্বাধীনতা বুলিলে তেওঁবিলাকৰ দেশৰ বা জাতিৰ স্বাধীনতাকেহে বুজায়। ব্যক্তিৰ স্বাধীনতাৰ লগত আৰু এটি সত্য জড়িত আছে। তেওঁৰ স্বকীয়া অস্তিত্ব স্বীকাৰ কৰিলেও স্বতন্ত্ৰীয়মাকৈ তেওঁৰ জীৱনৰ সম্পূৰ্ণতা লাভ কৰিব নোৱাৰে। সমাজৰ লগত তেওঁৰ জীৱন ওতঃপ্ৰোত ভাৱে জড়িত। সমাজেও নিজৰ উন্নতিৰ অৰ্থে ব্যক্তিকে হেঁচাপি তলপেলাই থবলৈ সক্ষম নাই। স্বহৰ অৰ্থ জীৱনৰ স্বৰ্গ। সামাজিক অৰ্থনৈতিক অথবা বৰ্গগত স্বহৰ অৰ্থত গ্ৰহণ কৰা উচিত নহয়। ব্যক্তিৰ স্বহৰ যিমানৈ আঘাট কৰে সমাজে সিমানেই নিজৰ উন্নতি পথত বাধা জন্মায়। ভাৰতীয় দাৰ্শনিকৰ চিন্তাৰ ফলস্বৰূপে দুটি তত্ত্ব উদ্ভাৱিত হৈছে — ব্যক্তি আৰু সমষ্টি। একোটা তত্ত্বই সকলো ব্যক্তিত বেনোকে প্ৰকাশ পাইছে, সমষ্টিতো তেনেকৈ প্ৰকাশ পাইছে।

গতিকে ভাৰতীয় দাৰ্শনিকৰ মতে সকলোতে সমজ্ঞান হলেহে মানুহৰ জীৱনৰ সম্পূৰ্ণতা লাভ কৰে। প্ৰত্যেক ব্যক্তিৰ যেনেকৈ অন্তৰ্নিহিত শক্তি বিলাকৰ বোধেদি জীৱনৰ সাৰ্থকতা লাভ কৰিব পাৰে সেইদৰে সমাজৰো আত্মবিকাশ হয়। কোনো ৰাষ্ট্ৰই বা আইন প্ৰণেতা অথবা সংসদকে এজন ব্যক্তিক নিখুঁত আহিত গতি তুলিব নোৱাৰে। কোনো ধৰ্মোপদেশই তেওঁৰ মুক্তি আনি দিব নোৱাৰে, কোনো ধৰ্মশাস্ত্ৰই তেওঁক কব নোৱাৰে যে এই পথেই তোমাৰ মুক্তিৰ পথ, অথবা এয়ে তোমাৰ জীৱনৰ শেষ পবিত্ৰমাস্তি। জীৱনৰ পথত তেওঁ অকলশৰীয়া মাত্ৰী। যুগ যুগ ধৰি যথৰ চকৰিৰ দৰে জীৱনৰ পথত ঘূৰিবই লাগিব।

জীৱনৰ বিকাশ মানে আনি ব্যক্তিৰ অন্তৰ্নিহিত শক্তিৰ সম্পূৰ্ণ বিকাশ হোৱাকে বুজিব লাগিব। পৌৰাণিক ভাৰতৰ সমাজক চাৰিটা শ্ৰেণীত ভাগ কৰা হৈছিল— ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য আৰু শূদ্ৰ। অণাৎ আধ্যাত্মিক শক্তিবৃত্ত ব্ৰাহ্মণশ্ৰেণী, শাৰীৰিক শক্তিশালী ক্ষত্ৰিয় শ্ৰেণী, অৰ্থনৈতিক বৈশ্য আৰু সেৱা পৰাৰণ শূদ্ৰশ্ৰেণী। এই চাৰিশ্ৰেণী লৈয়ে সমাজ ৰূপ গঠিত হৈছিল। এনেধৰণৰ সমাজতো জীৱনৰ সম্পূৰ্ণ বিকাশৰ সম্ভৱপৰ নহয়। কাৰণ ভগবানৰ প্ৰতিকৃতি মানুহৰ ভিতৰত অনেক ঙ্গে নিহিত আছে। গতিকে ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য বা শূদ্ৰ হলেই সকলো ঙ্গৰ সম্পূৰ্ণ বিকাশ নহয়।

ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত ব্যক্তি স্বাতন্ত্ৰ্য প্ৰধান সমাজত বহুত থিত আছে। কাৰণ এনে ব্যৱস্থাত গণতন্ত্ৰৰ মাননীয় প্ৰভাৱশালী এটা শ্ৰেণীয়ে অজ্ঞ জনসাধাৰণৰ ওপৰত প্ৰাধান্য ৰাটুৱাবলৈ বাৰ। স্বতন্ত্ৰ্য আৰু সমতাৰ ভাৱৰ এবাৰ জাগৰণ হলে নিষ্পিড়িত মানুহে নিজৰ স্বত্ব দাবী কৰিবলৈ অশেষ যত্ন কৰে। আৰু প্ৰকৃত গণতন্ত্ৰ স্থাপন কৰিবলৈ বিচাৰে। কলঙ্কৰূপে শ্ৰেণীৰ ভিতৰত সংঘৰ্ষ হয়। ক্ৰমাৎ নানাবকমৰ প্ৰতীক চিহ্নিত পতাকাৰ তলত নানা আদৰ্শ যুদ্ধ হবলৈ ধৰে। অৱশেষত বৰীয়াৰ জাতি জয়যুক্ত হয়। এনে ব্যৱস্থা কেতিয়াও মুক্তি সজত নহয়। কাৰণ ব্যক্তিয়ে যি আদৰ্শ লক্ষ্য কৰি যুদ্ধ কৰিছিল, সিও একেবাৰেই বিলুপ্ত হ'ল। গণতন্ত্ৰৰ এনেবিলাক দোষ আতৰাবৰ প্ৰধান উপায় শিক্ষা। প্ৰকৃত শিক্ষাৰ ঙ্গতেই ব্যক্তিয়ে

জীৱনৰ ঘটনাবিলাক পৰ্য্যবেক্ষণ কৰি নিজৰ অভিমত স্থিৰ কৰিবলৈ সন্মত হয়, চিন্তা শক্তি বৃদ্ধি হয়, নিজৰ কষ্টোপাৰ্জিত জ্ঞান বৃদ্ধি আৰু বিচাৰশক্তি সাধাৰণৰ জুখ সম্পদৰ হকে কাৰ্য্যত ৰটাবলৈ যত্নপৰ হয়। অসত্য গণতান্ত্ৰিক দেশৰ প্ৰত্যেক নাগৰিকৰে এনেবিলাক ঙ্গ আৰু উন্নত চৰিত্ৰ একাত্মে বাঞ্ছনীয় আৰু আৱশ্যক। অতি উন্নত দেশতো এনেবিলাক ঙ্গ অৰ্জ্জন কৰাৰ লগত শিক্ষাৰ সম্পৰ্ক নাই।

গণতন্ত্ৰৰ ঙ্গতেই জাতিৰ কিছু উন্নতি হৈছে সঁচা, ই ব্যক্তিক উন্নতশিৰ, উদ্যমশীল আৰু প্ৰাণবন্ত কৰি তুলিলে। কি নীতিনিয়ম তেওঁ মানি চলিব, কেনেকুৱা শাসন তেওঁ গ্ৰহণ কৰিব, এইবিলাক কথা বিচাৰ কৰিব পৰা হ'ল, প্ৰায় সকলো বিষয়তে সকলোৰে সৈতে সমান সুবিধা পালে। কিন্তু এটা কথা তেওঁৰ, মনত দৰকৈ খেলাবলৈ ধৰিলে। এই সুবিধাবিলাক তেওঁ কি উদ্দেশ্য বা কেনেকৈ ব্যৱহাৰ কৰিব। আত্মা সন্তুষ্টৰ কাৰণে তিনিটা বস্তুৰ আকাংক্ষা হয় — কমতা, উপাৰ্জিত কমতাৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰ আৰু পুৰস্কাৰ আৰু ভোগলিপ্সা। আখৰ সমাজত তেওঁৰ বংশধৰীয়াৰ জহতে এইবিলাক চৰিতাৰ্প কৰিব পাৰিলে হেতেন। আজিৰ যুগত ব্যক্তিয়ে এটি মাখোন উপায়ে অণাৎ অৰ্ণব বলেৰে এই উদ্দেশ্য চৰিতাৰ্প কৰিব পাৰে। গতিকে এখন স্ফূৰ্ণিত সমাজৰ পৰিৱৰ্ত্তে কিছুমান কমতাপন মানুহে শিল্প ৰাশিভা, ব্যৱসায় আদি কৰি জগতৰ সকলো বিষয় হাতৰ মুঠিলৈ আনি ললে।

এনে অৱস্থাত সমাজ আপৰাতি আহিলে আৰু ব্যক্তিৰ স্বাধীনতাত হাত দিলে। সমাজৰ কাৰণ নিয়ন্ত্ৰণত ব্যক্তিৰ স্বাধীনতা বহুতভাগ বিসৰ্জন দিব লগা হ'ল। সমাজতপ্তই ব্যক্তিৰ স্বাতন্ত্ৰ্যৰ কথা নেভাবি, সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক সমতাৰ ভোটিৰ ওপৰত সমাজ গঢ়ি তুলিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। কিন্তু সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰী স্বত্ব থাকে মানে এনে সমতা হ'ব নোৱাৰে বুলি ভাবি ইউকম্পীয় — কিছুমান মনিষীয়ে ব্যক্তিগত স্বত্ব স্বীকাৰ নকৰি সম্পত্তিৰ সমূহীয়া স্বত্ব স্বীকাৰ কৰিছে। ব্যক্তি স্বাতন্ত্ৰ্য প্ৰধান ৰাষ্ট্ৰত ব্যক্তি স্বাধীনতা ৰাষ্ট্ৰই সংৰক্ষিত কৰিছিল। কিন্তু সমাজ তান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰত সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক সমতা ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰবৰ্ত্তিত

কৰিছে আৰু তাক নিয়ন্ত্ৰিত কৰিছে। প্রকৃত পক্ষে এই সমাজৰ অভিলাস ব্যক্তি স্বাধীনতাৰ দৰে ব্যক্তি স্বাধীনতাৰ পৰাই হৈছে।

সমাজতত্ত্বই নানা ইউৰোপীয় ৰাষ্ট্ৰত নানা ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। সমাজতত্ত্বৰ ব্যাখ্যাও ইউৰোপীয় মনীষী সকলে নানা ৰকমে কৰিছে। কচীয়াৰ তুভিয়েট সমাজতত্ত্বত মাৰ্ক্সৰ মত বেদৰাক্যত পৰিত্যক্ত হৈছে। কেসিষ্টে জাৰ্মানী আৰু ইটালীত বাচ্চিয়ার সমাজতত্ত্ববাদৰ গানগলনি হৈছিল যদিও উল্লেখযোগ্যকৈ গাঢ়তা আছে। সেই দেশতো জাতিৰ আত্মবিকাশৰ নামত সমুহীয়া জীৱন এখন অধিনায়কে নিয়ন্ত্ৰণ কৰিছিল। প্রকৃতপক্ষে সমাজতাত্ত্বিক ৰাষ্ট্ৰ বুলিলে আমাৰ চকুত এনে এখন ৰাষ্ট্ৰ ভাহি উঠে য'ত সমুহীয়া জীৱন সকলো বিষয়তে শৃংখলাবদ্ধ স্থানীয়ভাৱে, সমুহীয়া স্বাৰ্থ আৰু মঙ্গলৰ অৰ্থে সকলোৰে স্বইচ্ছাৰে ত্যাগ স্বীকাৰ কৰিবলৈ পাওঁ। ব্যক্তিৰ বা শ্ৰেণীৰ শোষণ একেধাৰেই ব'ত নোপ পাইছে, অনর্থক অপব্যয় আৰু প্রতিদ্বন্দ্বিতা নাই, পৰস্পৰ সহযোগিতা আৰু সহানুভূতিৰ ফলত সকলোৰে জীৱনত সুখ সম্পন্ন বাচি জীৱনৰ তৃপ্তি লাভ হৈছে।

স্বাধীন ভাৱততো গণতন্ত্ৰ সমাজতত্ত্বৰ সঁচত গতি তুলিবলৈ চেষ্টা চলিছে। সমাজতত্ত্ব এটা জীৱন্ত শক্তি। জাতিৰ ভিতৰত লুকাই থকা এই শক্তিৰে ব্যক্তিৰ বোণেদিয়েই জাতীয় আহি গতি তোলে। পৃথিবীৰ প্ৰায়গিৰি ৰাষ্ট্ৰই আজিৰ যুগত সমাজতাত্ত্বিক ভাৱপন্থা হৈ উঠিছে। কিন্তু অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা ভাৰতে ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু সামাজিক জীৱনৰ এটা বৈশিষ্ট্য ৰক্ষা কৰি আহিছে, বৌদ্ধ যুগৰ পৰা চলি অহা পঞ্চাৰত শাসন ভাৱে এটা প্ৰমাণ। ভাৰতৰ কুট্ট, সত্যতা আৰু জাতীয় নহিবা সামাজিক জীৱন এটা স্বকীয়া সঁচত গতি। ই ভাৰতৰ স্বতন্ত্ৰ সাহসিক স্বৰূপ। সমাজতত্ত্ব গতি তুলিবলৈ অৰ্থনীতিত সকলৰ মতে প্ৰধানকৈ তিনিটা কথাৰ আৱশ্যক—জনসমূহৰ সকলোৰে মনো সুবিধা, স্বতন্ত্ৰ উৎপাদন আৰু ভাৱ সমন্বিতৰণ। ৰাজনীতি দৰ্শনতো গণতন্ত্ৰৰ তিনিটা মূল স্তৰ স্বীকাৰ কৰি লৈছে—স্বাধীনতা, সমতা আৰু স্বাতন্ত্ৰ্য। নাহিবা জাতিৰ মঙ্গলত আজি যদিও ভাৰতে

শক্তি লাভ কৰিছে, তথাপিহে বিজাতীয় ভাৱ বা আহি ভাৰতীয় ৰম্ভেৰে পৰিপুষ্ট। ভাৰতে বিচাৰে নিজৰ শক্তি উদ্বোধন কৰি নিজৰ বলত বলিষ্ঠ হবলৈ। ৰাজনৈতিক ক্ষমতা বিস্তাৰ নহয়। ভাৰতৰ আশ পাশ্চাত্য আদৰ্শৰ পৰা সম্পূৰ্ণ পৃথক। কাৰণ পাণ্ডিত্য সম্পদৰ খাচুৰ্য্যতকৈ আত্ম বিকাশ বেছি মূল্যবান বুলি ভাৰতে বিবেচনা কৰে। স্বতন্ত্ৰতাত্ত্বিক আৰু প্ৰাণাধীনতাত গণতন্ত্ৰ ভাৰতৰ অতিপ্ৰিয় নহয়। সমাজ ব্যৱস্থাৰ ফলত অধ্যাত্মতত্ত্বৰ যুগত সমাজ বহুত তললৈ নামিছিল যদিও ভাৰতৰ দাৰ্শনিক দৃষ্টিভঙ্গী ব্যক্তিৰ বিকাশৰ ওপৰত বহুতো আৱৰণ কৰিছিল। ভাৰতে যেতিয়া পাশ্চাত্যৰ ব্যক্তিৰ মৰ্যাদাৰ কথা ঘূৰাই তুলিবলৈ পালে তেতিয়াও সমাজৰ দাবী ভাৰতীয় দৃষ্টিভঙ্গীয়ে স্বীকাৰ কৰি লৈছে। উপনিষদৰ যুগৰ ৰাণী "সৰ্বম্ ব্ৰহ্ম আত্মনঃ বিজি", ভাৰতে পুনৰ জগতৰ আগত দাঙি ধৰিছে। ভাৰতৰ পুৰণা স্মৃতিশাস্ত্ৰত এটা তত্ত্ব উল্লেখ পাওঁ, সেয়ে হৈছে ধৰ্ম্ম। জাতীয় নহিবা আত্মজাতিক ক্ষেত্ৰতো ধৰ্ম্মৰ নামে নৈতিক ধৰ্ম্ম। এই ধৰ্ম্মতহে কথামতে ৰাষ্ট্ৰৰ লগত ৰাষ্ট্ৰৰ বা জনসমূহৰ মঙ্গলৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। বিচাৰ কৰি চালে এই তত্ত্বটোৰ অৰ্থ ইয়াকে বুজাই ৰে, প্ৰত্যেক মানুহে সত্য আচৰণ কৰিব লাগে। যেহেতু সত্যৰ বাহিৰে জান ধৰ্ম্ম নাই। সত্য বা ধৰ্ম্ম ভগৱানৰ আদেশ। গতিকে ই অপৰিহাৰ্য্য। ভাৰতৰ তথা এচিয়াৰ কুট্ট আৰু সত্যতা ধৰ্ম্ম বা নৈতিকতাৰ ভেটিত গতি উঠিছে। পাশ্চাত্য দেশৰ নিচিনাকৈ জীৱনৰ মজা, ক্ষমতা, পাণ্ডিত্যৰ সুখ সম্পদ আৰু সুবিধাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰে। এনেধৰণৰ সমাজ পাশ্চাত্য দেশত হওতো কল্পনাই কৰিব নোৱাৰি। কিন্তু ভাৰতৰ অমাদি কালৰে পৰা আজিৰ যুগলৈকে এনে সমাজ প্ৰৱৰ্ত্তি আছে। পাশ্চাত্য মনীষী সকলৰ মতে আধুনিক ধৰ্ম্ম বিৰুদ্ধিত নিৰানন্দ আত্মবৈশ্বকামী পাশ্চাত্য সমাজতটক বহুত ওপৰত।

যদি মানৱতাৰ ভবিষ্যত নৈতিকতাৰ অৱলম্বন কৰি গতি তুলিবলৈ খোজা হয়, তেন্তে ভাৰতীয় চিন্তা আৰু কুট্টৰ সহানুভূতিৰ দৃষ্টিৰে চাই তাকৈ বুজিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগিব। জ্ঞান মাথোন শক্তি স্বৰূপে নহয়, ই শ্ৰেয়ঃ সাধনৰ উপায়ো। "আত্মনঃ বিজি" এই মহাৱাকীয়ে কেৱল আত্মজ্ঞানকে বুজায়। ই মানুহক শিত্ত্বশক্তি কৰি তুলে। ভাৰতৰ নতুন সমাজতত্ত্ব ভাৰতীয় প্ৰকৃতিৰ লগত আপুৰাই গতি লাগিব। তেতিয়াহে ভাৰতে বিশুদ্ধতা আৰু মনন্যতাৰ পৰা আত্মাৰ পানিৰ।

পৰাজয় ১

—তমলা বৰা—

দুপৰীয়া হালখন মেলি আহি প্রকলুই প্রকলুবদনে থকা নাছিল। অষ্টমুঠাৰ ওপৰত মূৰটো থৈ মনত বহুতো কথা ভাবিছিল। দ্বিতীয় বিবাহ কৰি অন্য এজনী ঘৰ সোমোৱাৰ কথা সি ভাব নাছিল, মালতীৰ কথাকেই ভাবিছিল। দুদিনতে সি মালতীক পাহৰি মাৰ নোৱাৰে। পছৰি ঘোঁৰা উচিতো নহয়। সোমটো মালতীৰ নহয়, ভাবেইহে দেখ।

বঁহুত আহি অত্যন্ত পিয়াহ লাগিলেও তাৰ মাকক নাতিপৰ সাহ নহল। ভিতৰত মাকে ভাত বাঞ্চিছিল। মালতী থকা হলে ইমান পৰে কেতিয়াও সি পানীৰ আশাত বহি থাকিব নেলাগিব হেতেন। আজি পথাৰত পানী এটোপাও থাকিলে নাপালে। জুইশলা টো নিবলৈ পাহৰাত চুবট এটা ধোঁৱাবো আহকাল হ'ল। আনদিনা হোৱা হলে মেলি উঠি অহাৰ লগে লগে কামবন কৰি মালতীয়ে হাতত চাহ-জলপানৰ টোপোনাটো আৰু জুমুঠিটো লৈ অহা বেতিয়া পথাৰত দুইৰ পৰাই দেখে প্রকলুৰ হাল খেদোৱাত থৰ হৰ। জুমুঠিৰ বোঁৱা খিনি পাচলৈ উলুৱাই আহি আনিত মূৰত বহাৰ লগে লগে মিলে আহি ওচৰতে বহেহি। মালতীয়ে জলপানৰ বাটিটো, চাহটোপা আৰু বিৰিটো আগবঢ়াই সি থাকে।

তাৰ মনলৈ সেই বোৰ অহা নাছিল। সি কেৱল দুপৰীয়া আহিয়ে মালতীয়ে লৰকে ইকালে লিকালে অহা ঘোঁৰা কৰা, "আয়ে ভাত বাঢ়িছে, গা ধুবগৈছে লগে। বহি নাথাকিব বুলি কোৱা মানুহজনীৰ কথাকেই সি ভাবিছে। তাৰ কাণত যেন কিবা এটা শব্দ পৰাই নাই, কোনোবা মৰনে অহাঘোঁৰা কৰা সি শুনা নাই। কেৱল নিৰাট শুনাত। তিনিটি প্ৰাণীৰে ঘৰখনত এটি নহলেনো শূন্য নালাগিব কিয়? নাজলটো কাঞ্চৰ পৰা মৰ্মানে সেই শূন্যতা তাৰ চকুত পৰিল। ছোভালখনো তেনেই অপবিত্ৰতা হৈ আছে। নাজল খোৱা সিফালৰ জেওৰা খনো শূন্য হৈ আছে। ভাত কাপোৰ মেখেলা এসাজে মেলি খোৱা নাই। অন্য দিনা জেওৰাখন এইমতে উৰং হৈ নাথাকে।

"এবা, তাই নহলে ঘৰখন একেবাৰেই উলং"। সি কথাকো এইবাৰ ভাবকৈয়ে উপলব্ধি কৰিলে।

গা-পা দুই সি ভাতৰ পাতত বহিল। ওচৰত লোটাচৰিয়া নাই। মাকক নাতিতে — "বোঁ লোটা দেখোন দিয়াই নাই?"

"বৰি পানীয়ে নাই। ভবালেহে ঘৰ। কিমান নো কাম কৰিনি? বাতি পুতাবে পৰা আজনি পোতা নাই। ঘৰখনৰ ইমান কাম। এতিয়াও আৰু কিমান বাকী আছে। গোবৰ গোহালীতে আছে।"

মালতীৰ কথা ভাবি থাকি মাকে থু কৰে বুলিয়েই সি পানী পিয়াহ লাগিলতো নোপোৱাকৈয়ে থাকিল। এতিয়া লোটা খুজি জামিৰা মুখখন মুকলি কৰিহে দিলে। অতপৰে বাঞ্চাই মুখৰ ভেঁটা ভাঙিল। কথোৰ মূলতে যে সিয়েই লগী, তাৰ সোমতেই এইবোৰ হৈছে সি বুজি পালে।

লবালবিকৈ ভাত-মুঠি খাই সি বাহিৰলৈ ওলাই যায়। অন্য দিনা হলে সি ভাত খাই উঠাৰ লগে লগে তাৰোৱাৰ বটাটো থাকিব, কেইখনমান কটা তাৰোৱাৰ লৈতে পায়। আৰু অলপ পাচতে চাদাৰ টোনাটো আধাপোকা এজোৰৰ লৈতে তাৰ ওচৰত থৈহে মালতীয়ে ভাত খাবলৈ সোমৰা। আজি বটা জুদাইহে পৰি আছে। শুকান তাৰোৱা দুখন নে এখন পৰি আছে। তাৰে একন মুখত ভৰাই সি বাহিৰলৈ গৈয়ে আকৌ মালতীৰ অভাৱেই অনুভৱ কৰিলে। সি গা-পা দুই জেওৰাখনৰ দাঁতিত আনকালৰ দৰে পেলাই ঘোঁৰা চুৰিাখন তেতিয়াও ভাতেই পৰি আছে। সি নিজে গৈয়ে চুৰিাখন মেলি দিলে।

তাৰ ঘৰত সোমাই থাকিবলৈ বুঠেই নন নগল। দুপৰীয়া থৰনো পৰিছে। শুবৰ মন গৈছিল যদিও মালতী নথকা ঘৰখন তাৰ কাণেৰে থৰ হুদা হৈ আহিল লাগিছে। সি ইমান দিনে মালতীৰ

মুলা বুজি পোৱা নাছিল। মালতীয়ে যে ধৰণৰ
এটা বিৰাট অংশ পুৰাই আছিল। সি মালতীক
বিয়া কৰোৱাৰ পৰাই মাকৰ মুখতো এনেকুৱা কথা
জনা নাছিল।

“অলপ মজা পাওক”—নিজৰ কথা বাদদি মাককো
প্ৰথমে দোষী সাব্যস্ত কৰে। “তাইনো বাক কিমান
গালি মহা কৰিব? অলপ ইফাল সিফাল হলেই
পোনেই গালি। এতিয়া দুদিন নাইকিয়া হওঁতেই
কিৰবলৈ লাগিলেই।” আছি মালতীক অনাৰ
পৰা মাকে দেখোন দেকীত ভৰি নিদিয়াকৈ,
বাহিৰলৈ নকৰাকৈ, পুখুৰীৰ পৰা পানী একলহ
নমাকৈ ভাতমটি কেৱল বান্ধি হাতখন বুই থাইছে।
আগতে ধৰণৰ এৰি ফুৰিবই নোৱাৰিছিল; এতিয়া
নিমটো ঘৰত বিচাৰি পাবলৈ নাই। মালতী আহিলে
চাহ তামোল দিয়া আদি একো চিন্তাকেই কৰিব নলগা
হল। পিচে মালতী দুদিন নাইকিয়া হলেও কানে
জুৰি দি ধৰিলে।

সি নিজৰ কথাও ভাবি চালে। মাকৰ গাত
দোষ থাকিলেও বহুতো সময়ত মাকে একেবাৰে নিজৰ
জীয়েকৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰে। মিত্ৰৰ কুটুম্বৰ দৰলৈ
গলে নিজৰ ছোৱালীক লৈ যোৱাদি লৈ কৰে। অৱশ্যে
বোৱাৰী যেতিয়া শিকাই বুজাই লওঁতে দুই এবাৰ ভাল
বোৱাই কৰ লাগিব। আৰু সি নিজে? সিটো
কোনো দিনেই মালতীক প্ৰাণ ভৰি মৰম কৰা বুলি
ভাটি কৰ নোৱাৰে। মালতীয়ে তাৰ প্ৰতিকৃতিতে
কিমান যত্ন লয়। খোৱা-খোৱা সকলোতে তাই চকু
লিনই। অঞ্চ সি কোনো দিনে তাইৰ সুখ-দুখৰ
প্ৰতি ভালকৈ চকু দিব পৰা নাই, নাইবা দিয়া নাই।
তাৰ অস্থখ আদি হলে তাইতো ওচৰৰ পৰা আঁতৰি
নাযায়। কিন্তু তাইৰ অস্থখ হলে সি ধৰম কৰিবলৈকে
সময় নাপায়। তাই বহুত দিনৰ পৰাই পলাশবাৰীৰ
বিহা মেধেলা এজোৰৰ কথা কৈ আছিল। সিটো
আনি লিয় বুলিয়েই কৰ নোৱাৰিলে। মিৰাৰ গামোছা
আৰু তাৰ পাচৰ বাৰ আশী সূতাৰ চালৰ লগাওঁতে
মুৱো বাৰতে সময়ত সূতা আনি দিব নোৱাৰাত কিমান
দিন শালতে আঁৰি খোৱা থাকিল। আঙঠি এটা
লোৱাৰ কথাও কৈছিল। বিয়াৰ সময়ত মাকে লোকৰ

ঘৰৰ আঙঠি, বিহা মেধেলা, খুৰীয়া আনিহে জোৰণত
দিছিল। বিয়াৰ কেইদিন মানৰ পাছত বুজি নিওঁতে
ভাব জানো কম লাজ লাগিছিল? পিচে মাকে
আগৰ খুৰীয়াজোৰ ভাঙাই নতুন এজোৰ দুৱনীয়া মুখৰ
কৰাই দিছিল। তাইক দেখোন সি মনৰ হেপাহৰে
পিছাবই নোৱাৰিলে। তথাপি তাই কোনো দিনেই
আপত্তি কৰা নাছিল। নাইবা ওফোন্দ পাতি জুয়ো
ধৰা নাছিল।

তেনেজনী মালতীক প্ৰকুল্লই মৰম কৰিব নোৱা-
ৰিলে। অঞ্চ সি নিজেই মালতীয়ে কিবা দোষ কৰিছে
বুলি কৰ নোৱাৰে। তথাপিও দোষ নকৰা স্বৰ্বেও
দোষ নথকাটো সি তাইক যোৱা প্ৰায় দুবছৰেই মাজে
সময়ে বেয়া ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। অৱশ্যে ইচ্ছাকৃত
বুলি পোনপটীয়াকৈ কৰ নোৱাৰি। তাৰ মূলতে হল,
তাৰ চাৰাপ খোৱা অভ্যাগটো। চাৰাপ মানে ভদ্ৰেশ্বৰ
হঁতে ঘৰত কৰা মদ। আগতে সি মদ খোৱা কথা
কবই নোৱাৰে। মালতীক বিয়া কৰোৱা বছৰেই
কোনোবা এদিন বহাগৰ বিহুত ম’হৰ মুজ চাবলৈ
বাঙতে সি প্ৰথম মদ মুখত দিয়ে। তাৰ পাছৰ পৰাই
কিয়মানো এতিয়া মদ নহলে তাৰ মনটো ভাল নানাগো।
এতিয়া মদ খাবলৈ সি ভদ্ৰেশ্বৰ হঁতৰ ঘৰলৈ নাযায়।
পাৱতে মদ খোৱা সঙ্গী কেইটাৰান পাৰে। অতদিনে
মদ নোখোৱা কাৰণে এই কেইজন সঙ্গী তাৰ পৰা
আঁতৰি আছিল। কিন্তু শেষত মলবন্ধ হ’ল।
ভদ্ৰেশ্বৰৰ ঘৰৰ পৰা সপ্তাহত সঙ্গীসকলৰ এজনে লৈ
আহেওঁগৈ। আৰু প্ৰথমতে ওপুতে যদিও শেষত
প্ৰকুল্লই মদ খাই বাটত চিঞনি মাতলানী কৰিবলৈ
ধৰিলে। আৰু ঘৰত মালতীৰ ওপৰত যত্যাচাৰ
চলিল।

মালতীয়ে অতদিন নিবৰেই মহি থাকিল। প্ৰথমতে
ভয় খাইছিল যদিও শেষলৈ ভয় একেবাৰে আঁতৰিছিল।
প্ৰতি সপ্তাহতে মদ খাই অহা দিনা অথবা তাইৰ ওপৰত
উৎপীড়ণ চলাটো অভ্যাগত পৰিণত হৈ পৰিছিল।
মাক আৰু তাই কিমান চেষ্টা কৰিও একমুখৰ নোৱাৰিলে
প্ৰকুল্লই কিন্তু মদ খাই পিছদিনাহে কৰ পাৰে আগ
দিনা কি ঘটনা হৈ গ’ল। কোনোবা এবাৰ মদ
খাই মালতীক হাততে লাধুটিৰে মাৰ মাৰি দিছিল।

পিছদিনা যেতিয়া মালতী হাত ঠুথুছি কাম করিব নোরাবা তৈ আহিল, তাৰ তেতিয়াহে গাটল খবৰ আহিছিল। আৰু সেই বাবেই সি মদ মেৰাও বুলি প্রতিজ্ঞা কৰিছিল। সঁচাকৈয়ে সি বোৰা তিনিটা মাছে মুঠেই মদ খোৱা নাছিল। তাৰ মনও ভাল নাছিল। মালতী আৰু তাৰ প্ৰথম সন্তান সোণটোৰ কথা ভাবিলেই তাৰ মনটো বেয়া লাগি যায়। চাৰিমহীৰা সোণটোৱে হাঁহিব খুজিছিল। কিন্তু স্পষ্ট হাঁচি আৰু নোলাল। কালে তাক বৈ গল। মালতীয়ে কম কান্দিছিল জানো? মাকেও কান্দিছিল। সিও লুকাই বেছান মকৰা নহয়। নৈৰ কিমানৰ ফালে তাৰ এতিয়াও বাৰৰ মন নাযায়। সেই আঁহত জোপাৰ তলতে তাহাঁতৰ মৰমৰ সোণটো শুই আছে। কোনো কালেই সি আৰু গাৰ নাপায়।

পৰহি দিনা এনেয়ে ওলাই বাওঁতে আগৰ সত্ৰী এটাৰ ঘৰতে খাবলৈ পালে। মনৰ শোক পাতলিছিল যদিও সেইবোৰ পাহৰি থাকিবলৈ কে সি অলপ সবহকৈয়ে খালে। আৰু তাৰ পিছত—তাৰ পিছত ঘৰলৈ আহি মালতীৰ ওপৰত অত্যাচাৰ। কিমান সহিব তাই। অন্তৰৰ 'সোণটোৰ' চিন্তাই আঁতৰা নাই। আকৌ প্ৰকল্লব মাতলানী। ওবে বাতি তাই খুব কানিলে। বাতিপুৰা কামবন কৰি প্ৰকল্লক চাহ-জলপান দি তাই প্ৰকল্লৰ মাকক টক ঘৰলৈ গুচি গল। প্ৰকল্লৰ মাকক কলে—“আই, মই ঘৰৰ পৰাই আহোঁ। কিমানদিন থাকোঁ কৰ মোহীৰো। বোৱা-তোলাটো হোৱাই নাই। পিচে তেখেতৰ নতি বেয়া যেন দেখিছো ইমান বিপদৰ পাচতো মদ খাবলৈ নেবিল। নয়ে আঁতৰি নাওঁ। কিছানি মনৰ পৰিবৰ্ত্তন হ'বই। চিন্তা কৰিবলৈ মকৰ।”—শান্তকৈ বাধা দিব নেৰাঁবিলে। মাখোন কলে—“তাক কলি জানো?”

“কৈছে, পিচে গুচি যাম বুলিহে, পণাৰত কৈ আহিছো। একো নামান্তিলে।”

“ভালেই কলি, তেহে যদি তাৰ নতি বদলি হয়।”

সঁচাকৈয়ে তাই গুচি গল—ঘৰলৈ আহিহে প্ৰকল্লই ভাবিলে। তাই আগ বাতি সি কৰা বলিৱালী আৰু ব্যৱহাৰৰ কথাটোক গুচি যাম বুলি কোৱাত তাৰ

এনেৰে মশেয় লাগিছিল। এতিয়া ই একেবাৰে সত্যত পৰিণত হল।

সেইদিনা গল বুলি জানিও সি বেচি চিন্তা নকৰিলে। নিশচৰ আগৰ দৰে পিছ দিনা পুৱাই আহিব। আগেয়ে ও তাই সকলোই বাপেকৰ ঘৰলৈ অহা বোৱা কৰে। মাকে তাৰ আগত মালতীয়ে কৈমোৱা দীঘলীয়াটক কেইদিন থাকিব তাকো নকলে।

গোটেই দিনটো নাটি চাৱো সি মালতী অহাৰ আশা নেদেখিলে। “তাই তেনে নাহিবই নেকি?”—গৰুলি গাৰৰ পৰা ফুৰি আহি ভাত খাই থাকোতে মাকক সোধে।

“জানো তইহে জান। মদ খাই বলিয়া হ'বহি। পেটৰ পোৱালী এটা মৰিছে। তিনি চাৰি মাছেই হোৱা নাই। মদ খাই তাইক আহি বাতিখন মনিয়াবিচি গুচি যাবটো। মানুহ হল বুলি কিমান কষ্ট সহ্য কৰিব?”

মাকৰ মুখখন মুকলি কৰি দিয়াৰ ইচ্ছা নাছিল যদিও সি একান্ত বাধাত পৰি কথাখৰ শুখিলে। আৰু সি শুধিবলৈ সাহ নকৰিলে। ভাত খায়ে শুবৰ ইচ্ছাৰে তাৰ কোঠাত সোমাই পৰিল। সোমোৱাৰ লগে লগে প্ৰথম বাৰৰ কাৰণে তাৰ কোঠাটো জ্বলা জ্বলা বেন লাগিল। যোৱাবাতিও অকলে থাকিল যদিও আগৰ দৰে এৰাতিৰ বাবে আঁতৰি গৈছে বুলি মনত তাৰ হোৱাত সি মিমান অকলগৰীয়া বেন নাপালে। কোঠাটো মালতীক বিয়া কৰাওঁতেই সজোৱা। আগতে ভনীয়েক প্ৰমীলাক দিয়াৰ পৰা প্ৰায় এবছৰ মানল ঘৰতে শুইছিল। বিয়াৰ পৰাহে মালতীৰ লগত এইটো কোঠাত শুবলৈ লৈছিল। ইয়াতেই মালতীৰ লগত বোৱা কুৰিটামাহ একেলগে কটাই দিছে। কিন্তু গোণটোৰ প্ৰসৱৰ সময়ত ইয়াত নাছিল। প্ৰসৱৰ এমাহৰ পাছৰ পৰাই মালতীয়ে আকৌ তাতেই শুবলৈ লৈছিল। আগৰ দুটাৰ বিচনাখনত তিনিটা শুইছিল। মাজত সোণটো। সি বেচিদিন নুশুবে। বাপেকৰ লগত কেৱল তিনিমাহ শুৱে অকলে নৈৰ কাষত শুবলৈ গুচি গল। তাৰ পাছৰ পৰাই বোৱা চাৰি মাছে মালতী আৰু সিয়েই অকলে শুই আহিছে।

বিচনাখনত বহাৰ লগেলগে তাৰ মনটো বেয়া লাগি আছে। বাতিপুৰা এবি যোৱা বিচনাখন সেই দৰেই আছে। আঠুৱা খন নোহোৱালৈকেই থাকিল। বিচনিখন মাটিতে পৰি থাকিল। সি আঠুৱাখন লগি গুই পৰে। চোঁচা পাতিখন খুব চোঁচা লাগি যাব। চাকিটো নুগাই দি বহুত কথাই ভাবে। বহুতো ভাবে তাক জুৰুবি দি ধৰে। মালতী তাৰ কাষত নথকাত তাৰ যেন আজি চৌপনি নাহিব। মালতী থকা হলে আঠুৱাৰ তলৰ মহ থাকিলে চাই মানি বিচনীৰে বিচি বিচি তান নিচেই কাষতে গুই থাকিল হোঁতেন। বিচনাখন ধৰল। জহকালিও দুটাক তলবকৈ গুৱালে ছোৱে। আন কালে, বিচনাখন বহল যদিও তাৰ হাত নাইবা ভৰি কিবা এটা নহয় কিবা এটা মালতীৰ গাত লাগি থাকিলহোঁতেন। কিন্তু এতিয়া হাত ভৰি একোৱেই একো স্পৰ্শ নকৰিলে।

তাঁহানি হোমৰ গুৰিত কিবা বস্তু মাতি কুশবনেৰে আঁতুলি বন্ধাৰে পৰা মালতীটো তাৰেই তিবোতা। তাৰ কাৰণেই তাৰ আদেশতেই ঘূৰি ফুৰে। তাইৰ ওপৰত মন গাই অন্তাচাৰ কৰিবৰ তাৰ কি স্বৰ আছে? তাৰ সুৰৰ কাৰণেই বি দিন বাতি ঘূৰি ফুৰে তাইক সি বৰমৰে বুকৰ কাষত চপাই লব নোৱাৰিলে। —মানানভাৰে 'জুৰুবি' দি ধৰে। অৱশেষত ওহে বাতি ইবাগৰ সিবাগৰ কৰি থাকি, সি পুৱাই মালতী হঁতৰ ঘৰলৈ যোৱাকৈ ঠিক কৰিলে। মালতীৰ ওচৰত সি জমা বুজিব, কোনো দিন মন নুগত নিদিওঁ নুলি গোমাই হবত শপত থাব, তাইক সি মৰম কৰিব, তুমি দুখন ধৰণৰ লব, ভাল কাপোৰ এমাল দাব কৰি হলেও কিমি দিব। — ভাবোতে ভাবোতে শেহ বাতি অলপ মাথোন জ্বল চৌপনি আহিল।

হাল ৰাতি আছিল বাবেই সি বহুত পৰলৈ গুলে। গুই উঠি গা-পা দুই সি চাহ-জলপান গাই ললে। তাৰ পাচত সি মালতীহঁতৰ ঘৰলৈ ওলাল। দুপৰীয়া বিহুৰ'দ বাবই নোৱাৰি। মাজত এখন গাওঁ পাইটহেৰে মালতী হঁতৰ গাওঁ।

ঘৰৰ পৰা ওলায়ে ওচৰৰ মনুহাৰ ঘৰত তিবোতা। বিক্ বিক্ হাঁহিব শব্দ জুনিবলৈ পাই তাৰ মনতো আকৌ বেয়া লাগি যায়। তাৰ মালতীজনী থকাহেৰে মিহঁতৰ ঘৰতে হাঁহিব বোন উঠিব হোঁতেন। মালতী নাটকিয়া সিবাগৰ পৰা গাৱঁৰ জীয়া এজমীকো অহা দেখা নাই। আহিবলো কিয়? মাকৰ লগত কথাপাতি কিবা চম্ টো পাব? কিমান কামৰ মাজতো মালতীয়ে হাঁহি দেখালিৰে লুমাৰাৰ কথা পাতিব।

বাতি মাটিতে সি বেচিকথা ভাবিব নোৱাৰিলে। চিনাকি মানুহসোৰ পৰাৰত লগ পাই দুই এঘাৰ কথা পাতি মাটিতে ভাবিবলৈ সহজেই নহল। কোনোবাৰি সোধে —“কঠোৱা পাৰি হ'লনে?” কোনোবা এটিই আকৌ কয়—“মাটিত মৈ কিনান দিয়া হৈছে?” সেইদিনাৰে কোনোবা এঘৰৰ ছালোৱা থক এটা মিছিল। হঠাৎ আগৰ পিৰিহঁতে পাই সোধে—“গৰলোঁ ছালত কেনেকুৱা পাইছে? ব-জিগা থক নহনে মাক?”

সেই বাটেদি আহোঁতে মাটিতে গাওঁ থকাৰ প্ৰায় মানুহকেই এতিয়া মাতিব লগা হৈছে। সি সেই পিনেদি কলৈ যাম সকলোৱেই জানে। সেই কাৰণে সি মালতীৰ কথা ভাবিবলৈ সময় নাপালে। দুই এঘাৰ কথাপাতি, দুই এটা চমু উত্তৰ দি সি মালতীহঁতৰ ঘৰ পালেগৈ।

মালতীৰ দেউতাকে নাকল এটা চাঁচি চোতালতে আছিল। মাকে কাষত কলহ লৈ পুখুৰীলৈ ওলাই আহি চোতালৰ পৰা তাক দেখি থমকি বয়। তাৰ বুকুৰন চিৰিং কৈ যায়। সি ইমান পূৰ্বে এটা কথা এতিয়াও ভবা নাই—কিজানি মালতীয়ে দেউতাকৰ আগত সি মন গাই মৰাৰ কথা কৈ দিছে। কিজানি শাহুৱেক-শহুৱেকে তাক গালি-শপনি পাবে। বেয়া ব্যৱহাৰ কৰে।

“ভৌৱাই, বাতিপুৱাই ওলাবাহি”—শাহুৱেকে হাঁহি মাৰি কয়।

তাৰ মনটো কিছু পৰিমাণে পাতল লাগে। সিও হাঁহি মাকে অলপকৈ। একো নামাতিলে।

“বহিবলৈ পীৰা এখনকে দেখি। বাপৰমটো কেনি গ'ল জানো?” —শহুৱেকে বাইচুৰন থৈ ককাঁলটো পোনাৰ।

তিতবর পলা মানতীকেই পীবা এখন হাতত লৈ ওলাই আছে।

“বাতিপুৰাই আহিলে দেখোন?”—তাই প্রফুল্লুর চকুলৈ একেধিৰে চায়।

“এবা”—কথাটার কৈয়ে সি প্রায় তলমূৰ কৰে।

“কিবা হলনেকি?”—তাই আকৌ মোৰে। শাঙ্ক-বেক-শঙ্কবেকেও তাৰ মূৰলৈ চায়।

“মাই একো হোতা নাই। এনেহে আহিলো।”

“তাহেই হ’ল, তাত বাছোঁগে খাই যাব। যা চাহ-তাছকে দেগে। মোকো তিতবরলৈকে যোতা। ব’লত কি বহিবা।”—কাগত কলহ নোটা জোৰলৈ শাঙ্কবেকে মানতীক কম।

“আহক তেনে, পানী হৈছে আছে।”

“যোতা, বোপা চাহকে অকল খাই নোতা।”—শাঙ্কবেকে লগতে বোগ দিয়ে।

মানতীৰ পিচে পিচে সি তিতব সোনাই যাব। জুহানৰ ওচৰতে পীবা এখনত সি বহি পৰে।

“ঘরত কোনো মাই নেকি?”

“মাই”.

“হম তই সঁচাকৈয়ে ওচি আহিলিনেকি? এবা, মই বেয়া কাম কৰিবলৈ ধৰিছো। দিদিনা তই বৰ দোষ পানিনেকি? মোক জানো কিহে পাইছিল। মোক তই কম কৰ মানতী। মই মানুহ নামৰ বোপা নহওঁ। মই তোক বহুত জগৰ লগাইছো। মোৰ অস্তবত দয়া নাই। মানতী আগৰ সকলো কথা পাহৰি যা। মই তোক নবন কৰিব, তোৰ ইচ্ছা মতে লগা বহু বিন। আক তোৰে শপত মই আক কেতিয়াও মদ মুখত নিদিওঁ। মদৰ নাম ললে তই মোক অপমান কৰিসি।”—অনুশোচনাত তাৰ মন ভাঙি পৰে।

“বলিয়া হৈছে নেকি? কেনেকুৱা কথাবোৰ কৈছে?”

“নহয় মানতী, মই কেতিয়াও এনেকুৱা কাম নকৰোঁ। ব’ল মানতী মোৰ লগতে ঘৰলৈ ব’ল। তই নহলে জানো মই জীয়াই থাকিব পাৰিম? আই আছে কি হ’ল? কালিলৈ যদি নহি থাকে তয়ে

মোৰ জানো লগৰীয়া নহয়। তিৰোতা জনী নহলে জানো অগেৰে সংস্কৃত থাকিব পাৰি?—আবেগত পৰাচয়ৰ দুৰ্বলতাবে তথা অস্তবৰ পলা তাক অনেক কথা ওলাই আছে।

মানতীয়ে এহাতেৰে ওচৰ চপাই মোতা বাটি কেইটা ধৰি থাকি আনহাতে এটাৰ এটুকুৰাৰে মাটিত এনেদৰে আকি থাকে। তাইৰ অস্তবতো অনেক কথাই ধুমিয়াইছিল। তৃষ্ণিৰ ভাব এটাও নহাক শকা নাছিল—অন্ততঃ প্রফুল্লই মদ মোৰাও কুলি প্রতিজ্ঞা কৰিছে—এই বাবেই।

“মই যাম। কিন্তু আজি নাযাওঁ। কেইদিনমান থাকিম। আইতাই ত্রিত এগনো লগাইছে। কেইদিন মানৰ পাছতহে যান।”

“থাকিব বুলিছ যদি থাক থাক কেইদিনমান। কিন্তু নোমোৰাটক হলে নাথাকিলি। পিচে ঘরত এইবোৰ কথা কৈছ নেকি?”

“মাই কৈলে কম? পিচে মদ খোতা হলে বহু কৰিব লাগিব। মদ খাই ঘৰ থন অশান্তি কৰি থাকিব নোৱাৰিব। মোপটোৰ কথা জানো মনলৈ নাহে? তাৰোপৰি তেনেবোৰ অত্যাচাৰ কোনে সহ্য কৰিব পাৰে?”

বহুত পৰ দুয়োটিাই নিবৰে বহি থাকে। মানতীয়ে অলি থকা জুইকুৰালৈ একেধিৰে চাই থাকে। প্রফুল্লই তলমূৰকৈ কিবা ভাবে তাৰ পাছত প্রফুল্লই প্রথমে মূৰ তুলি কয়—“মানতী, আমি জানো মোপটোৰ নিচিনা আক লৰাৰ মাক বাপেক হব নোৱাৰিম? তথাপিও মোপটোৱে আমাৰ জীৱনলৈ পোহৰ আনিছিল আক তাৰ সোৱৰণীৰ বাবেই মই কেতিয়াও তোক বেয়া বাৰচাৰ নকৰো, মদ নাখাওঁ। তোৰ অগেই মোৰ স্তৰ, তাৰ বাহিৰে মোক জানো আক কিবা লাগিছে.....?”

মানতীয়ে চহাং আচলৈয়ে সেমেকি উঠা চকুদুটা মোহাবি প্রফুল্লৰ তৰিত ঠুবুৰি হৈ পৰে। প্রফুল্লই দুয়ো হাতেৰে গৰা মাৰি ধৰি বুকুৰ ওচৰলৈ টানি কৰে।

নাহিবৰ ঘৰত কিনা এটা শালু হয়। মানতীয়ে
নিজকে সংযত কৰি পানী নাকিব কৰে।

পানী এজোৰ লৈ মানতীৰ নাক সোমাই আছে।

“তই হবনা কথাহে পাতিছ। চাহ নাকিবই
পৰা নাই।”

মানতীয়ে বুধেৰে একো নান্নাতিনে।

“যা-জলপানো দেখি। ঘৰত বা বাই আহিছেনে
নাই।”

“নালাগে, আইতা মই ঘৰত থাকে আহিছো।”

—কথাৰাৰ কোৱাকি লগে লগে মানতীয়ে তাৰ চকুলৈ
চাই উঠি যায়। নাকে ওলাই যায়।

প্ৰফুল্লই দীঘল উশাহ এটা এবি দিয়ে। তাৰ
অস্থৰৰ পৰা যেন ডাঙৰ চিন্তা এটা আঁতৰিল।
মানতীকো আঁজি আকৌ এবাৰ তাৰ নিচেই আপোন
যেন লাগিল। ক্ৰমাৎ আঁতৰি নাব খোজা মানতী তাৰ
বুকৰ নিচেই ওচৰ চাপি অহা যেন লাগিল।

তাৰ মনটোৱে প্ৰফুল্লতাৰ হয়তো বেচিকৈয়ে
আহিছিল।

ভাৰতৰ এটি বিখ্যাত কাপোৰৰ কাৰখানা
আমোৰ জোৰিয়ান নগৰ আক্যাম চহৰত
পৰা প্ৰদৰ্শকৰ লগত দেখা গৈছে।

কটৌ—চেইনকপ।

লতা ভাইসকলৰ মাজত দুদিন।

শ্ৰীখগেন্দ্ৰনাথ শৰ্ম্মা বৰুৱা (১ম বাৰ্ষিক বাণিজ্য)

তুহুলা শুকলা অসমী আইন চাৰিও ফালে পৰ্বত।
এই পৰ্বতবোৰও সিঁচৰিত হৈ আছে নানা জনজাতীয়
ভাইভনীসকল, লগতে তেওঁলোকৰ বিভিন্ন কৃষ্টি আৰু
আচাৰ ব্যৱহাৰ।

বদিও মই অসমমাতৃৰে স্বৰোগ্য সন্তান, বদিও
মোৰ ঘৰ নগা পৰ্বতৰ পৰা ৪ নাইল দূৰত অৱস্থিত
তথাপি মই পৰ্বতটো নো কি, তাত অধিবাসী সকলে
কি ধাৰ্য্য কি পিছে তেওঁলোকৰ মো আচাৰ ব্যৱহাৰ
কি এইবোৰৰ বিষয়ে বিশেষ জানিবলৈ সন্যোগ আৰু
অধিনা যোৱা নাছিল। অকল ময়েই এই বিষয়েও
দুৰ্ভাগীয়া নহও মোৰদৰে শত শত অসমী আইন মন্তানে
ওচৰতে থকা নগাপাহাৰলৈ বা অন্য পাহাৰলৈ গৈ
পোৱা নাই। বহুতে হয়তো প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য
ৰে ইমান ওচৰতে আছে তাক গৈ চুইজাৰ লেণ্ডত
মইবা স্কটলণ্ডত হৈ গম পাইটগৈ।

সেইদিনা আছিল আগষ্ট মাহৰ ২০ তাৰিখ। ময়ো
ওলালো নগা পাহাৰলৈ। কাৰ্কীটিয়ে পৰা ১৭
নাইল মান গলে নগা পাহাৰত ভাঙাৰি বুলি এখন
গাঁও আছে তালৈ ১২ নাইল বাচ চলে। ১০ নাইল
ভৈয়ামত আৰু ২ নাইল মান পাহাৰৰ ওপৰেদি।

চাৰে আঠ বজাত বাচখন মেৰাপানী বুলি ঠাই
এজোৰৰত বনগৈ। আমি যাত্ৰী আছিলো মাত্ৰ
১০ জন তাৰে ভিতৰত মোৰ লগে এটাই বিলাক
পাহাৰীয়া। তেওঁলোকক মই ভাঙাৰিলৈ যাম বুলি
কনো। তেওঁলোকক তাত থকা জমাদাৰ্য্য বিভাগৰ
চিকিৎসালয় ধনৰ ভাঙৰ জনক বৰ সন্ধান কৰে।
মই তেওঁলোকৰ আগত ভাঙৰৰ ধৰলৈ বাওঁ বুলি
কোৱাত তেওঁলোকে হোক বাটদেখুৱাই নিবলৈ অলপো
মজোচ নকৰিলে। তেওঁলোকে ভৈয়ামৰ মানুহক
খুব আদৰ সন্তাধন কৰে।

পৰ্বতৰ বাটবোৰত খোজকলা এয়ে মোৰ প্ৰথম
অভিজ্ঞতা। সাধাৰণতে ৰাষ্ট্ৰবোৰ ৪৫° কোণ কৰা

পাহাৰটোৰ কাষে কাষে এডাল জৰি ঘোৱাদি ৰাষ্ট্ৰটো
গৈছে। হঠাতে কেতিয়াবা ইমান থিয় যে গতিয়াই
লৈ বোৱাদি লৈ যায়। মোৰ খোজ কঢ়াত অলপ
অসুবিধা হৈছিল কিন্তু মোৰ লগৰ যাত্ৰী সকলে মুৰত
একোটাইত হোৱালৈ তেওঁলোকৰ নিজৰ পাহাৰ বাগোৱা
অভ্যাগেৰে গৈ আছিল। তেওঁলোকে হোৱাত শুকান
নাছ, নিমৰ, কাপোৰ আদি বৰ বস্তু লৈ গৈছিল।
এনেকুৱা ওপচাপৰ ৰাষ্ট্ৰইদি ডেৰমোণ ২ মোণ বোজা
লৈ পৰ্বতীয়া ভাই-ভনী সকল যোৱা দেখিলে তেওঁলোকৰ
কৰ্ম্মকুশলতাত সটাকৈয়ে স্তম্ভিত হব লাগে। মোৰ
অৱশ্যে ভাগৰ লগা নাছিল। এটা নতুন আনন্দৰ
ভাৱ মনত লৈ হাতত পানীকোটিটোৰে সৈতে মই
তেওঁলোকৰ দলৰ আগত গৈছিলো। খোজকাঢ়ি
যাত্ৰতে অৱশ্যে কৰছনত অলপ ধৰা যেন অনুভব
হৈছিল, কিন্তু মই যেতিয়া বহুত তলত থকা দ ঠাই
দোখৰলৈ চাই পঠিৱালো হেতিয়া মোৰ মনত অলপ
ভয়হে হল। কেনেবাকৈ অলপ পিছলি গলে আধামাইল
দূৰত বাগৰি পৰিলেটো মানুহ মানুহ হৈ নাথাকে।
বাৰি ভাগৰ পলাবলৈ মোৰ লগৰ নগাসকলে কথাপাতি
গৈছে কিন্তু মই তেওঁলোকৰ কথাত ভাগ লবলৈ তেওঁলোকৰ
তাখা নাভানো। মই পকা "হালধনৰ" দৰে ৰাষ্ট্ৰটোৰ
দ্বিৰ কালটো চাওঁ আৰু তাতে মই লেখা পাওঁ বিভিন্ন
স্তৰ। স্কুলত পঢ়িছিলো শিলবিলাক হেনো ক্ৰমান্বয়ে কম
গৈ মাটি হৈছে। তাত মই ভুখোলাত পান নাটিৰ
বিভিন্ন স্তৰ বিলাক দেখা পালো এতিয়া মোৰ আৰু
পৃথিবীৰ গোলাধনৰ বিভিন্ন স্তৰ যে আছে তাক আৰু
মুৰত কৰিব নালাগে।

দুমাইল মান গৈ আমি বান ধৰ কৰে পানী পৰি
থকা এটা জুৰি পালেগৈ। মোৰ পথপ্ৰদৰ্শক সকলে
মোক ধন্থক অপেক্ষা কৰিবলৈ কলে। তেওঁলোকে
পাহাৰৰ গাঁত হোৱা আঙুজি মুখ হাত ধুলে। তেওঁ-
লোকৰ হোৱাত ভাতৰাকি লৈ অন্য হৈছিল। তেওঁ-
লোকৰ এজনে কেইখনমান খালত ভাত ৰাঢ়ি দি

গাইপতি কেইটামান জনকীয়া অলপ নিমৰ আৰু কিছু অন্য বস্তু দিলে। মই সেই বস্তুটো চিনি নাপালোঁ। তেওঁলোকে খাবলৈ লাগিল। কাৰবাক অলপ ভাত লগা হলে খোৱা হাতেৰেই আকৌ সেই চক্কৰ পৰা ভাত আনি লয়। মই পাহাৰীয়া নিজৰাৰ নব্বু খবু কৰে পানী পৰি থকা দেখি বৰ ভাল পালোঁ। তাহানি শুনিছিলোঁ বোলে পাহাৰীয়া নিজৰাৰ পানীত খনিজ বস্তু মিহলি হৈ থাকে। স্বাস্থ্যৰ কাৰণে বৰ ভাল। ময়ো হাতবুথ ধুই নিজৰাৰ কাঠকনিয়া পানী হেপাহ পলুৱাই ধাৱোঁ। খুব তৃপ্তি লাগিল।

ওচৰতে নামা শিল পৰি আছিল। তাহানি পঢ়িছিলো গ্ৰেণাইট, বেচেল্ট, মেটামৰফিক্ বকৰ কথা, এতিয়া মই চকুৰে দেখিলো সকলো প্ৰকাৰৰ শিল। তেওঁলোকে ভাত খাই মানে মই শিল পৰীক্ষা কৰাত লাগি গছো। চিনেটৰ দৰে বহুত শিল দেখা পালো। নিশ্চয় অনুসন্ধান কৰিলে ইয়াত চিনেটৰ আকৰ পোৱা যাব। শিলবোৰ দেখি মোৰ বমত পৰিল আগৰ গাৰলীয়া বোকা ৰাষ্ট্ৰবোৰলৈ—কিবা উপায়েৰে যদি এই শিলবোৰ নি ভৈয়ামৰ আলিবোৰত দিব পৰা হয় হেঁস্তেন। অসমৰ এক ফাৰ্ম ও কেঁচা ৰাস্তা নাথাকিল হেঁস্তেন। আৰু সেই বিয়োগান চান গছ-পোব, বুঢ়া হৈ শুকাই যোৱা কাক বীহৰ নীহনি বোব। নিশ্চয় ইয়াত কাঠফলা কল বহুৱালে অসমৰ তথা-ভাৰতৰ অভাৱ পূৰণ হ'ল হেঁস্তেন।

আমি আধাখনটামানৰ পিছতে ঘৰলৈ ওলালো। যিমান আগ ৰাতি যাওঁ যিমান নতুন, প্ৰত্যেকটো দৃশ্যই নতুন। প্ৰত্যেকটো পৰ্ব্বতেই নতুন, প্ৰত্যেক খোজটোৱেই নতুন। তেতিয়া অলপ বস্তুখণ্ডো আছিল। তিৰ পৰ্ব্বতৰ পৰা মাটি খহি নাঙ্গে নাঙ্গে ৰাষ্ট্ৰটো বন্ধ কৰি পেলাইছে। চাৰি নাইল ৰাষ্ট্ৰ গড়কাপ্তানী বিভাগে লৈছে। গতিকে সেই মাটি সমানে ওচাই ৰাষ্ট্ৰটো ভাল কৰি ৰাখে।

মোৰ লগত যোৱা আটাইকেইজন নগাই অশিক্ষিত—মানে লিখা পঢ়া নহুনা। তেওঁলোক অশিক্ষিত হলেও অসমীয়া ভাষাৰে ক'ব পাৰে আৰু বুজি পায়। তেওঁলোকে মোৰ দৰ, পান্ডুনাৰ বিষয়ে বহুত কথা

জুধিলে। ময়ো জুধিলো বহুত। মই যোৰহাটৰ ক'লেজত পঢ়ো বুলি জানি তেওঁলোকে বৰ ভাল পালে আৰু এজনে গৌৰৱ অনুভৱ কৰি কলে যে তেওঁলোকৰ গাৰ্ভৰে এজনে নিচন হিম্মতেন্ত কাম কৰে। পৰ্ব্বতটোৰ কামে কামে ঘূৰি ঘূৰি আনি ৪ মাইল গলো; ৰাতিত এজনো জনপ্ৰাণী লগ পোৱা নাছিলো। তেওঁলোকে ভাঙাবলৈ আৰু এমাইল আছে বুলি কোৱাত কিছু নকাই পালো; তেওঁলোকে কলে যাব সোণাত কলে যে তেওঁলোক ধৰোকা; নে কিবা চাং এখনলৈ যাব। আৰু দুদিনৰ মূৰত হৈ পাবগৈ। মোৰ কথা শুনি পেটতে হাত ভৰি লুকান—ইমান বোজা লৈ একেৰাহে তিন দিন পৰ্ব্বত বগোৱা।

আকৌ আমি থলুৱক কলো। মোৰ চকু গ'ল দুৰণিৰ ভৈয়ামলৈ। কেৰেলুৱাটোৰ দৰে নগাই যোৱা ৰাষ্ট্ৰটোতলৈ। দুৰত পাৰিখোৱা চেলেংখনৰ দৰে এটা নীলা আঁচ দেখিলোঁ। সেইখন এখন নৈ।

১০ মান বজাত মোক থলুৱা স্থানত উপনীত কৰি লগাৰীয়াসকল দিহাদিহি গ'ল। তাৰ পিছত যি কৰিলো এই বিষয়ে সকলোও হ'ব। দৈনন্দিন জীৱনৰ সাধাৰণ কাম।

গধূলি মই, ডাক্তৰ আৰু চামাচু তিনিও ভাঙাৰী ৰস্তি চাবলৈ গলোঁ। গাওঁখন এটা টিলাত অৱস্থিত, টিলাটো অৱশ্যে বৰ তিৰ নহয়। সেই গাওঁত প্ৰায় ৪০ জন মানুহ আছিল। আমি প্ৰথমতে গৈ ইম্পাচা নামৰ লোকানীটোৰ ঘৰত সোমালোঁগৈ। তাৰ ঘৰতেই লোকান। লোকানীজনে মৱাগত মোৰ পৰিচয় বিচাৰিলে আৰু তেওঁলোকৰ পাহাৰ চাবলৈ মোৱা বুলি কোৱাত কলে "আজি কালিটো আমাৰ পৰ্ব্বততে একো বস্তু নাই আছে। জাৰকালি আহিলেটো জুমখিৰা টোৱাকে পায়—আমাৰ ইয়াত খুব হ'ব। কিমান কাৰি? কুব জুন্দৰ আছে।"

আমাৰ অতিথি কেইজনক তেওঁলোকে চাকু খাবলৈ দিলে। কিন্তু মোৰ আগে পাছে খোৱা অভ্যাস নাই বুলি জমোৱাত মোক নিদিলে। মোৰ লগৰীয়া সকলে তাক গ্ৰহণ কৰিলে। মই তাৰ পৰিবৰ্ত্তে চাহ একাপ গ্ৰহণ কৰিলোঁ। চাকু—নগা মদ। মোৰ পৰা এওঁলোকে ইয়াক ভৈয়াম কৰে।

মোৰ গাওঁখনৰ শুল্কনা দেখি আচৰিত লাগিল। গাওঁখনৰ সকলো মানুহৰে ঘৰ একে আহিছে। তেওঁলোকে হেনো শুই থকা গৰু এটাৰ দৰে ঘৰ সাজিব লাগে সেইটো হেনো তেওঁলোকৰ মাজত হোৱা আলোচনাৰ শেষ সিদ্ধান্ত। ঘৰটোৰ আগকালে মুখৰ এটুকুৰা আগকাঢ়ি থাকে আমাৰ নগিপুৰি টুপতকৈ বহুত বেছি পৰিমাণে শুইখণ্ডা গৰুৰ সুৰটোৰ দৰে। আৰু ঘৰটোৰ পিছৰণ্ডা প্ৰায় ঘূৰণীয়া। ঘৰটোৰ আগেপিছে লাগি থকাটকৈ দুখন এখন চালিও নাহে। ঘৰটোৰ মাজত বেৰ আছে। মানুহৰদে দুখন এখন ঘৰৰ ভিতৰত শোৱাচাং দেখিলেও ঘৰহ তাগে নাটিত শোৱে। প্ৰায়-মোৰ ঘৰৰ সোনাভাতে জুহালখন। তেওঁলোকৰ জুহাল আৰু ভাতচকা একোটা। তেওঁলোকৰ ঘৰৰ ভিতৰত জলকীয়া, গোমধান আদি দনাই থোৱা আছে।

নগাসকলে উৰালত ধান ৰানে। একোটাঠত উৰাল এজোখৰ ডাঙৰ কাঠেৰে তৈয়াৰী। ৬।৮ ফুট দীঘল আৰু ২।২.৫ ফুট বহল। তাত একেলগে কেবাখনো মানুহে ধান ৰানিব পাৰে।

নগাসকলৰ খৰিচা বৰ প্ৰিয় বস্তু, তেওঁলোকে ইয়াক 'কুৰচিয়া' বোলে। অকল খৰিচাৰ কাৰণেই একোখৰ মানুহে অন্ততঃ জুহেজাৰ বাঁহ গাঁজ কাটে। এওঁলোকে বাঁহ গাঁজ খুন্দি নিকো পাতেৰে মেৰাই হোৰাত ধৰ। তাৰ তলত এটা প্ৰকাণ্ড কাক বাঁহৰ চুঙ্গা থাকে। খৰিচাৰ পানীবোৰ তলৰ চুঙ্গাত জমা হয়গৈ। ইয়াক হেনো মাংসৰ আক্ৰান্ত দি ৰান্ধিলে ৰাবলৈ বৰ ভাল। নগাসকলৰ শুকান 'কুৰচিয়া' বাঁহ বৰ ভাল পালোঁ। তেওঁলোকৰ মুখত ইয়াৰ তৈয়াৰ প্ৰণালী আৰু থোৱাৰ প্ৰণালীৰ কথা শুনি বৰ সন্তোষ পালোঁ।

মই তেওঁলোকৰ ঘৰৰ ওচৰত এটাওঁ ভৰাল নোদেখি ফুৰিলো তেওঁলোকৰ ধান কত ৰাখে। তেওঁলোকৰ এজনে কলে "আমাৰ ইয়াত চোৰ নাই। আমাৰ মানুহে চুৰ নকৰে। আমাৰ ধান ঘৰবোৰ অত্ৰি তাত আছে। গাৱঁৰ সকলোৰে ভৰাল একেলগে থাকে। গৰৰ ওচৰত নাৰাকে। জুই লাগিব পাৰে।"

তেওঁলোকৰ গৰল অন্তঃকৰণৰ প্ৰতি মোৰ প্ৰজ্ঞা লাগি আহিল—মোৰ স্মৃতি বোলা ভৈৰামৰ শিকিত অধিবাসীনে মনত পৰিল।

কিছুদূৰ গৈয়েই এটা পেনা খোজ পালোঁ। কিহৰ গোছনো বুনি ঘৰি চাই চাল বৰনিয়াই থোৱা দুটা প্ৰকাণ্ড বাঘৰ খেলিপটি থোৱা শৰীৰৰ অৱশেষ চকুত পৰা ঠাইত আঁৰি থোৱা দেখিলোঁ। জুৰি-পুচি জাৰিব পালিলোঁ যে এই দুটা বাঘ যোৱা বাহতে ইনচেন্ চিকাৰীয়ে গুলীয়াই ৰানিলে।

তেওঁলোকৰ বহুতৰ লগতেই মই কথা পাতিছিলোঁ। প্ৰায়বিলাক লটা নগাই (সেই বস্তিৰ) ভালকৈ অসমীয়া কৰ পাৰে। তেওঁলোকে বিচাবে অসমীয়া ঘৰলৈ। তেওঁলোকৰ এজনে মোক অতীজ আহোম ৰজাসকলৰ লগত থকা সম্বন্ধৰ কথা লৈ কোৱাত মই আচৰিত হলো। "আমাৰ বৈৰামৰ মানুহ আৰু আমি নগা ভাই ককাই আছে। আমি লৰকাৰ অলৈ বৈৰামিক সহায় কৰিব লাগে। আমাক দিন নকৰি আমাকো লিকা পঢ়া শিকাৰ লাগে তেহে আমি বিলি তাকিব পাৰিম। ইয়াত অসমীয়া মাই আহিছে আমাৰ তু অসমীয়া শিকিবৰ বৰ ইচ্ছা আছে। তই আহিলত আমি বৰ ভাল পাইছে।" মোৰ মনত পৰিল বৃহৎ অসমীয়া জাতি গঠন কৰিবলৈ। আমাৰ নো জাতি গঠন কৰোতা ক'ত? মোৰ মপোন কোনোমাই বাস্তৱত পৰিণত কৰিলে?

এইদৰে বহুতৰ লগত কথা পাতিলোঁ। তেওঁলোকৰ জন্ম খেতি এই সময়ত চপাবৰ হৈছে। পাহাৰৰ চিলাত পকি থকা ধানবোৰৰ ওপৰত যেতিয়া মাৰবোৱা সূৰ্য্যৰ কিৰণ আন দুটা ডাঙৰ পাহাৰৰ ফাঁকেদি পৰেহি তেতিয়া তাত এটা সোণালী ৰঙ্গৰ উজ্জল আভা প্ৰকাশ পায়—তাতে আকৌ মলয়া বতাহ থাকে নচুৱাই নুওপে ৰূপ চৰাই যায়। তেওঁলোকৰ এই খেতি কৰা পদ্ধতিও এক বৰণৰ। এটুকুৰা মাটিত এবছৰ খেতি কৰিলে দহবছৰ আবাদী কৰি এৰি দিহে। বৰালি মহীয়া এটুকুৰা জঙ্ঘল কাটি ধৰ। গছ-গছনি বোৰ ব'হুত শুকালে পুৰি পেলায়। মাটি-জোখৰ চকা কৰি লয়। এবৰেগেতৰ আঁতৰে

আঁতৰে বোকুমাৰি বোকুমাৰি ধান পুতি যাব। এই ধাননি খনৰ হাবিবন ধান পকাইলৈকে তিনিবাৰ ধান ওচাই থাকিব লাগে। যেৱে বিয়ান প্ৰতিপাল কৰিব পাৰে সিয়ান ধান বঢ়। তেওঁলোকৰ হেনো বছৰত বহুত ধান বেচিব নাপায়। কিন্তু দুখীয়া মানুহে নেবেচাকৈ নাপাকে। খেতিৰ বিষয়ত মাইকীকোৰ' মন্ত্ৰাবোৰত কৈ বেছি পৈদত। তেওঁলোকে গোসধান, বেচোলা, লাঙ, কোনোৱা, জলকীয়া কচু আদিৰ খেতিও কৰে। এইবিলাক বহু তাত খুব হয় কিন্তু মাত্ৰাতৰ অহুৰিধাৰ কাৰণে অসুখীয়া টেঁদা যদি বহুত বহু নষ্ট হয়। তেওঁলোকে সেই কাৰণেই বন বেজিকৈ এইবোৰ খেতি নকৰে।

তেওঁলোকৰ বিষয়ে জানিবলৈ বন কৌতুহল হ'ল। মই তেওঁলোকৰ বিবাহ আদিৰ কথাও শুনি পেলালো। অন্যন্য পাহাৰীয়া জাতিৰ দৰে বিয়া হবলৈ লবা-ছোৱালীৰ সন্মতি লাগে। তেওঁলোকৰ একে বংশৰ ভিতৰত বিয়া নহয়। বিয়া হোৱাৰ এবছৰ মানৰ আগ পৰাই দৰাই ছোৱালীক লাভ-সবঙান, টকা পইচা আদি দিব লাগে আৰু ছোৱালীয়ে সন্মতি প্ৰকাশ কৰিলে ঘূৰি বছৰত তেওঁলোকৰ বিয়া হয়। বিয়াত তেওঁলোকে গৰু-গাহৰি মাৰি ক্ষুদ্ৰিকৰি খোৱা লোৱা কৰে। বিয়া হলে তেওঁলোকে নতুন এঘৰ মানুহ সাধাৰণতে হয়। এজনীতকৈ সৰহ বিয়া কৰোৱা প্ৰথা সাধাৰণতে তেওঁলোকৰ নাই। তেওঁলোকৰ নিবাহিত জীৱন বৰ সুখময়। লঠা নগাসকল সাধাৰণতে শান্তিপ্ৰিয়। তেওঁলোকৰ মাজত চুৰি-ডকাইতি হাই-কাঁজিৱা কম; হলেও গাঁৱৰ পঞ্চায়তে গাঁৱতে নিষ্পত্তি কৰে।

যাবৰ পিছ দিনা পৰ্বতীয়া বাট এটাৰে গৈ আছিলোঁ। মই আৰু এজন লঠা ভাই। নাম উন্নানামো। আমি

গৈ এটা পৰ্বতৰ চাপৰ চিলা পানোটিগৈ। অলপ নামনিত দুটা সুগৰী পহু নিশিচক্ৰমানে বিচৰণ কৰি থকা দেখা পালো। ভাবিলোঁ পৰ্বতত সকলো বোৰ মুকলিমুৰীয়া। বোক দেখি সিহঁতে কাণ দিয়া কৰি নেওৰ খিয় কৰিলে আৰু ভিৰাই দৌৰ দিলে। মনত পৰিল কেমেৰাটোৱে। মোৰো যদি এটা থাকিলে হেঁতেন! মইনো ইয়াৰ সদ্‌ব্যৱহাৰ কৰিলো হেঁতেন।

২৫ তাৰিখৰ দিনা পুৱা ৬টা মান বাজিছে। মই থকা ঘৰটোৰ পৰা নামনিতে আন এটা পাহাৰৰ ওপৰত ঘূৰি কুৰা ডাৱবোৰৰ দৃশ্যটোৱে মোৰ মানটো কালিনাগৰ মেঘদূতনলৈ ঘূৰাই নিলে, চকুল আগতে লৰিপাপৰি কুৰা ডাৱবোৰ, ওপ পাহাৰৰ আগ মাইল নামনিত বহল গমভূমিটো, দুৰৰ সুগৰী পহুৰ কুকু শব্দ, উত্তৰৰ স্তম্ভ পৰ্বতবান্ধিৰ ওপ টাং বোৰ, গৰম দিনটোৰ অলপ পিছতে নিশা ১০ বজাত লঠা জাবটো, লঠা ভাই সকলৰ সৰল আন্তৰিকতা, পাহাৰৰ কামেদি অকাই পকাই যোৱা বাগিচাটো, দুৰত পাবি খোৱা চেলেং-ধনৰ দৰে মদীধন, খবু খবু কৰে জুৰিব উৎসটো আৰু বছেবেকত ২১৩ বাৰ মাথোন গা ধোৱা লঠামগাসকল, পাহাৰী গাভৰু সকলৰ অকৃদ্ৰিম গুঁহ আৰু সৰল সুস্থ দৈহিক গঠন এই সকলো বোৰেই মোৰ স্মৃতিৰ গোপন কক্ষত সদায়েই প্ৰতিভাৱিত হৈ থাকিব। সুবিধা আৰু সুযোগে বাট দিলে মই আকৌ তেওঁলোকৰ তালৈ যাব। আহোঁতে মোক আগবঢ়াই থৈ যোৱা কথাটো মই পাহৰিব নোৱাৰোঁ।

জীৱনৰ ১৭টা বছৰৰ দিনবিলাকৰ ভিতৰত এই দুটা মোৰ স্মৰণীয় দিন। আৰু অন্ততঃ কুৰিটামান দিন এনে সদ্‌ব্যৱহাৰত কটাব পৰা হলে নিজৰ জীৱনকেই সাৰ্থক বুলি ভাবিলোঁ হেঁতেন। ২৫ আগষ্টত যোৱা বাটেদি মই ঘূৰি আহিলোঁ।

“ব্যথিত হিৰ্ণ্যৰ প্ৰতিধ্বনি” ।

—বীণা বৰা, ২য় বাৰ্ষিক (কলা)

“Lift me as a wave, a leaf, a cloud,
I fall upon the thrones of life, I bleed”

কিনা এটা এবাৰ নোৱাৰা মোহিত পৰি অপ্রত্যাশিত ভাবে জীৱনলৈ নানি অহা আন্ধাৰ বোৰক সান্ত্বনাই কোনো প্ৰকাৰেই সমাধান কৰিব নোৱাৰে। তাই কান্দে। অসহাৰৰ দৰে কান্দে।

সান্ত্বনাৰ কান্দোনত চিন্তাৰ উদ্ভল তৰঙ্গ। দিনৰ পোহৰ ক্ৰমান্বয়ে পশ্চিম আকাশত লীন হৈ গৈছে। দূৰ দিগন্তত পোহৰৰ শেষবেশা। গিও শেষ হৈ মান অলপ পিছতে।

“পেহী। আন্ধাৰত বহি থকা তোমাৰ নিঃসীমা স্বভাৱ হৈ পৰিছে।”—কবীয়ে লেম্পটো টেবুলখনৰ ওপৰত ধোৱাৰ লগে লগে কৈ গল, একো মুহূৰ্ত্তৰ দৰে বহি থাকে সান্ত্বনা। কবীয়েনো বাক কি ভাবে তাইক। এজনী সৰা ছোৱালী। সংসাৰৰ কোনো দুখ বেজাৰে তাইক স্পৰ্শ কৰা নাই। গীমাহীন প্ৰশ্নবোৰ নীৰবতাৰ মাজত বিলীন হৈ যায় সান্ত্বনাৰ।

অশান্ত বিপদে অকালতে জীৱনটো পধু কৰি পেলালে। নতুন পথ এটা বিচাৰি মনলৈ হবনে—, পথৰ সন্ধানত তাই ব্যস্ত, ব্যাকুল। জীৱনটো ইমান দীঘল আগতে তাইৰ লগা নাছিল।

মথুৰা এটা শুভপৰ্থৰ কল্পনাত সান্ত্বনা অন্ধিৰ হৈ পৰিল। সেই পৰিকল্পিত পথত ৰূপ দিব তাই। সৌৰভবোৰ বিয়পি পৰিব চাৰিওফালে। আন্ধাৰ বোৰৰ পৰিবৰ্ত্তে নেদেখা বেখা এটি জিজিকি উঠে। বিনুঙাৰ দৰে চাই থাকিল তাই দূৰলৈ, লক্ষ্য বহুত দূৰত। ইপাৰৰ শেষ সূৰে তাক স্পৰ্শ কৰিলেই যেন সিপাৰৰ আৱাহনী সূৰে ৰূপ লব। তাই চমকি উঠিল।

লেম্পটোৰ কনাই খোৱা শিখাদাল বান্ধি দিলে। মৰমত পমি যোৱা নাক, আজলী কবী, সৰলা নবোৱেক

আৰু দেউতাকৰ অতীৰ অনুভৱ কৰিব নিদিয়া ককায়েক আছে। সেয়ে তেওঁ সান্ত্বনাক কান্দলৈ চপাই আনিলে, ভনীয়েকৰ অন্তৰৰ বেদনা তেওঁ বুজে। কিন্তু প্ৰতি-কাৰৰ উপায়ে সান্ত্বনাক মুগ্ধ কৰিব নোৱাৰে। ছাঁৱাছবিৰ হৈ যোৱা দৃশ্যৰ দৰে তেওঁ সান্ত্বনাৰ ঘনৰ গভীৰ কতবোৰ বাকি শেষ কৰি দিব পাৰিলে হেতেন। সান্ত্বনাই ককায়েকৰ ভাব নুবুজাকৈ থকা নাই।

এজন মাত্ৰ নাই। তাৰ অভাবত জীৱনলৈ তাইৰ বৰ্ষাৰ চল নানি আহিছে। আনে নেদেখাকৈ তপত চকু-লো বাগৰিছে। অনৰ্গল আৰু কিমান বাগৰিব কোনে জানে। ইচ্ছা কৰি তাই তাক বাধা দিব নোৱাৰে। ভগবানেও যেন সেই শক্তি তাইক নিদিছে।

বিয়াৰ এবছৰৰ পাছত বৈধব্যৰ নিষ্ঠুৰ গৰাহত পৰা এজনী দুৰ্ভাগীয়া ছোৱালী। তাই আশা নকৰা জীৱন এটাৰ প্ৰতিনিধি হৈ পৰিলে হঠাতে। অনেক সময়ত বহুতো বৈচিত্ৰ্যই জীৱনলৈ অনাৱতক্ৰমে আহি পৰে। তাক আনৰ দৰে তাইয়ো অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰে, লৰই লাগিব।

অলপ আগতে লিখি শেষ হোৱা কবিতাটো তাই পঢ়ে। তৰ তাইৰ, ৰচনা তাইৰ, কল্পৰ আৱেশত চকু মুদ খাই যায় সান্ত্বনাৰ। তাত যেন তাই হেৰুৱাই পেলোৱা জীৱনৰ অবশিষ্টবোৰ উজ্জল হৈ পৰিছে। আন্তৰ্ভূতিৰ মোহত তাই শান্ত হৈ পৰে।

লেম্পটো লৈ তাই ৰমেনৰ ডাঙৰ কটোখনৰ কামত টিয় হব। অৱান্ত তাৰাত উপাসনা কৰে ঈশ্বৰক, ৰমেনক — তাই নৃত স্মৃতিৰ আৰু — আৰু তাইৰ অদমনীয় শক্তিক।

কবীয়ে ব'ন্দতে আনি কথা কুলবোৰ শুকাই গৈছে।
জীৱনৰ ছেউতিকণ তাই যেন হেৰুৱাই পেলাব ল'খা
নহল। ভক্তিত তহিৰ শিৰ নত হৈ হাৰ দেবতাৰ
চৰণৰ তলত। চকুজোৰ মটি শান্তনাই "নামমাধুৰী"
গনত চকু কুৰায়।.....

"পেহী" ? চেঁচা হাতখন গালত দি কবীয়ে নাতিলে।
শান্তনাৰ সন্ধ্যা উপাসনাৰ শেষ হল। বুধলৈ হাঁহি
টানি আনি কবীলৈ চালে। তাই জ্বৰত কুচি-মুচি
কাষতে বহি আছিল।

কবীয়ে ক'লে— "মাধু আছি নকবা নেকি ?"
"হাব পাছত যে পানি লাগিব। তুমিয়েই খং কৰিবা
নহলে। আইতাবোৰে ক'বাই নাই"। আবদাৰৰ অৰ
নিয়পি পৰিল তাই সব মুৰখনত।

"বাক, তাৰ পাচত ভালকৈ পঢ়িবিতো ? এতিয়াই
ক'ব লাগিব নহলে মাধু ক'ব নোৱাৰো"। কবীৰ
ঠুটৰিত ধৰি শান্তনাই শুমিলে। "নিশ্চয়, পিছে
নতুন এটাও ক'ব লাগিব দেই পেহী" — বিন্ বিন্ কৈ
তাই হাঁহিলে।

"তাৰ পাচত....."। কবীয়ে বাধা দি
চিঞৰি উঠিল, "টুনী নামৰ অপেশ্বৰী জনীৰ ভবিত
শিলঙটিটো লাগিল"। "অ—হব দেই" শান্তনাই
কবীৰ লগতে যোগ দিলে। "গৰস্ততীয়ে" কি কলে
জানহবলা—এই দোষ কৰাৰ কাৰণে টুনী বাৰবছৰ
ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰত থাকিব লাগিব। ব্ৰাহ্মণ জন দুখীয়া
আছিল। টুনীক তাতে থৈ তেওঁলোক স্বৰ্গৰ নন্দন
কাননলৈ গুচি গল"। কবীয়ে উৎসুককৈ পেহীয়েকৰ
আৰু কাষলৈ চাপি আহিল। "এদিন দুদিনকৈ
বাৰ বছৰৰ দিনবোৰ যাব ধৰিলে, টুনীয়ে সাধাৰণ
ছোৱালীৰ দৰে ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰত কামৰন কৰে। তেওঁ
পিছে চিনি নাপাই আকৌ সেই টুনীক এজনী অপেশ্বৰী
বুলি। পিছে এদিন ব্ৰাহ্মণজনে কিবা কাৰণত পক্ষা
নদীত স্নান কৰিবলৈ গৈছিল। একা দেবীয়ে ব্ৰাহ্মণৰ
প্ৰাৰ্থনাত যন্ত্ৰে হল আৰু টুনীৰ কথা ক'লে।
আনন্দত দুখীয়া ব্ৰাহ্মণৰ চকু পানী ওলাল। তেওঁ
ভাবিলে সেই কাৰণেই কিজানি দিনক দিনে তেওঁৰ
ঐশ্বৰ্য্য, সম্পদ বাঢ়ি আহিছে।"।

"শান্তনা"। কবীৰ পৰা আহি ককায়েকে তাক
নাতিলে। কবীৰ নতুন মাধু জনৰ আগ্ৰহ মনতে
থাকিল। সেইদিনালৈ পুৰণাটোৰে শেষ নহল।
দুয়ো হাতত বৰাধৰিতৈ কোঠাটোৰ পৰা ওলাই গল।
বাওঁতে পেহীয়েকৰ কাষত কবীয়ে ভাবিলে, ইমান
ভাল মাধু ক'ব পেহী জনীয়ে। পেহীক লোকৰ ঘৰলৈ
কিয়া দিয়া পেহীতকৈ খং উঠিছিল তহিৰ। কিন্তু,
এতিয়া আৰু তেওঁ ওচি নানান। কিয় নানান তাই
ভালকৈ বুজিলে। দিনৰ পাছত মাহবোৰ বছৰৰ
বুকলৈ গৈ থাকে নিৰ্ভাৰিতকাপে।

বহুত দিনৰ পুৰণি চিনাকি ঠাইখনলৈ আহি
ভাল লাগিল। মনত পৰিল কুল কলেজৰ মধুৰ
দিনবোৰলৈ। ঘৰৰ পৰা অচা এমপুৰাহেই হোৱা
নাই। ঘৰলৈ সিনান মনত নপৰে। কলেজৰ
ছোৱালী আৰু গছকলীহঁতৰ মাজৰ নতুন আবেগনী
এটাত সোমাই পৰে। কানলৈ নতুন উদ্যান আহে।

শীতৰ ধাওঁতে তৰাজানখন শুকাইছে। দুয়ো-
কাষে ধাওঁকিবোৰ জোপোহা হৈ গৈছে। বজালি
কাঁহৰ লানিটো আজিও আছে। তলত কীণধাৰাৰ
পানীৰে সৰু মৈখনৰ বুকুত সোঁত নাই। জুহুৰ
শান্ত সমাহিত ৰূপ। সকলোতে দৃষ্টিগাত স্মৃতিৰ
চাপ।

মোক হোষ্টেলৰ কামৰ একেবাৰে সুৰৰ কন্ঠে
দিলে। মাজৰ সৰু সৰু ৰামবোৰত নানা ঠাইৰ
ছোৱালী আছে। ডাঙৰ সৰু, ধুনীয়া, মনৰ লগা।
ভাবি ভাল লাগে, দেখিবলৈও ভাল লাগে। শেষৰ
কন্ঠটোত কমৰণ বাইদেউ থাকে। তেখেত হোষ্টেলৰ
অধ্যক্ষ। দুডাল এডাল পকা চুলিৰে গছীন অৱস্থাৰ
এগৰাকী মানুহ।

মই দৰ্শনৰ অধ্যাপনা কৰো। ছোৱালীহঁতৰ মাজত
চিঞৰি ৰাখি মগজ ৰোলা কৰিব লাগিব বুলি আগতে
ভবা নাছিলো। বি.এ পাছ কৰাৰ পাছত কাম কৰিবলৈ
বহুত ঠাইৰ পৰা খবৰ আহিছিল। ডাৰিলো, মট্টৰনীত
কৈ আৰু একো ভাল কাম নাইনে পৃথিৱীত। আদ্য
বাধা দিলে। পঢ়িব লাগাৰে বুলি ক'লে। এম.এ
পঢ়িবলৈ দ্বিৰ কৰিলো। কাষ্ট্ৰ'ফাচ্ নাপালে। বেয়া

নানাধিন। মোৰ চেষ্টা অথলে যোৱাত যেন সকলোৱে বিৰূপ কৰিছে। কৰা নাই মাত্ৰ পঢ়া টেবুলৰ দৰ্শনৰ ডাঙৰ কিতাপ কেইখনে। তেখেত সিহঁতৰ মাজত মোৰ আন্তৰ্গত। হব। মই নাষ্টৰণীয়ে নহলোনো কি —, তথাপি এটা স্তবৰ প্ৰভেদ। মই অধ্যাপিকা, মই ছোৱালী।

ছোৱালীহঁতৰ লগত বাহিৰত মোৰ সম্পৰ্কটো বেলেগ। বাহাৰ প্ৰাচীৰে আমাৰ মাজত ব্যৱধান ৰাখিছে।

দিনটোত এবাৰ, কাহানিৰ দুবাৰ সিহঁতৰ ক্ৰাচ পাঠ। ওচৰতে কলেজটো। গৈ ভাল লাগে। চাকৰী কৰিবলৈকে দুবাৰ পৰা আছোঁকি। আমনিৰ প্ৰশ্ন উঠাতো অস্বাভাৱিক। জীৱনৰ পৰিচয়। বছৰ কেনেকৈ গুচি গ'ল নাজানিলো, ৰাকীকোৱো যাৰ কেনেকৈ।

ক্ৰাচ লওঁতে ছোৱালীৰোবে কোতুহলী চাৰনিৰে চাই থাকে। গৌৰৱ অনুভৱ কৰে। আপোষে আনিও সেইদৰে প্ৰফেচাৰে লেকচাৰ দিওঁতে শুনি গৈছিলো। নিৰ্ভীক হৈ পৰিছিলো।

পঞ্চলিছ বিনিটৰ ক্ৰাচটো চাওঁতেই শেষ হৈ যায়। নুকুৰ মাজত বিৰপি পৰা নবুৰ অনুভূতিবোৰ লৈ হোষ্টেললৈ কিৰি আহো। নোক শুনাই ছোৱালীৰোবে কিৰাকিৰি কয় —, “এই চিন্তা —,। সিদ্ধা ৰাইদেৱে -----”। শেষৰখিনি মই নুশুনো, শুনিবৰো অস্বাভাৱিক নাথাকে। কোমল মেহৰ কথা বোৰ যেন লাগি আছে সকলোতে।

“সেইদিনা -----, শেষ ৰাতি সপোনত শাস্ত্ৰনাক দেখিলো। আশ্চৰ্য্য হলো। দিঠকতে বৰতদিন ননত পৰা নাছিল তাইলৈ। ভবাও নাছিলো অলপো। ৰাতি পুৱাবলৈকে দেখি আছিল কিছানি, আকাশত উজলি থকা তৰাবোৰ দেখি অনুমান হয়। কৃষ্ণ-পক্ষৰ শেষ ৰাতিৰ জোনাক পুৰিৰীত ৰূপৰ পোহাৰ বেলিছে। গুচন ৰিডিকী ৰনেদি তাৰকৈ দেখি।

শিবিয় জোপাৰ পৰা টিঙৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ টোপাল বোৰ পৰিছিল, মই শুনি থাকো।

“শাস্ত্ৰনাই মোক সপোনত ফুল দিছিল, কিছুমান ৰঙা-নীলা ফুল।” “তোমাৰ চম্ভিত জীৱনত মোৰ মৰমৰ ফুল কেইপাহে প্ৰীতিৰ পৰশ পোৱাওক”। তাই কৈছিল নাই নাজানো। কিন্তু কথামাৰ মোৰ কাণত ৰাজি থাকিল। তাই আৰু কিবা কৈছিল। মই পাহনি গলো। পাহৰা সপোন পৌৰণ হেনো ভাল নহয়। সৰুতে আৰে কোৱা ননত পৰে।

দীৰ্ঘদিনৰ আগৰ কথা। আমি তেতিয়া এটা বামিক শ্ৰেণীত পঢ়ো। শাস্ত্ৰনা এম বামিকত ভৰ্তি হুৱাই। সিহঁতৰ গোটেই ক্ৰাচটোৰ ভিতৰত তায়ে ধুনীয়া। পাচতো ভাল বুলি জানো। দীপাই আকৌ দিনটোত এবাৰ তাইৰ কথা নোকোৱাকৈ থাকিব নোৱাৰে। বিশেষকৈ দীপাই বোলে এদিন ঘৰত ককায়েকৰ লগত কাজিয়া নাগিছিল। পিছত কথাৰ পৰা কথা ৰাতি গল। অৱশেষত দলখনৰ মীনাংগো হুৱাই শাস্ত্ৰনাৰ ধুনীয়া চকুজুৰিৰে। কাৰণ ককায়েক দীপাৰ লগতে গোটেই ছোৱালীৰোক বোয়া বুলি বিশ্লেষণ কৰিছিল —। তাই শাস্ত্ৰনাৰ কথা কলতে সি মনে মনে থাকিল। কাৰণ ৰমেনে শাস্ত্ৰনাক ভাল পাই বুলি অকল দীপায়ে নহয় ঘৰৰ সকলোৱে অলপ অলপ জানে।

“ছোৱালীৰে ছোৱালীৰ প্ৰতি ইমান আগ্ৰহ—”। নিজে নাহাঁহি গহীনত থকা কলেজৰ গোটেই ছোৱালী বেচটোৰ ভিতৰতে নেঙু নেঙীয়া ওখ উৰাই মত প্ৰকাশ কৰি কমন ৰুখত হাঁহিব থলকনি তুলিছিল।

শাস্ত্ৰনাই একো থকা নাৰাখে। আছে আৰু ক্ৰাচ কৰি ওচি যায়। তাইৰ ধুনীয়া মুখবনেৰে সৰল ব্যৱহাৰবোৰ দেখি ছোৱালীৰোবে কি ভাবে নাজানো কিন্তু লৰাবোৰেই তাইক বিপদত পেলাই ভাল পাইছিল তাক জানো। একেলগতে পঢ়া লৰাবোৰেই তাইক কাগজৰ টুকুৰাত, বেঙুত, অহা যোৱা কৰা ৰাষ্ট্ৰত জুন পাতি বৈ নানা ভাল বেয়া কথাৰে সমালোচনা কৰি অগ্ৰহত কৰিছিল, বিনা প্ৰতিবাদে তাই কিন্তু দিনবোৰ কটাই দিছিল। নহলে অৱশেষত কেতিয়াবা কান্দিছিল।

আজৰি সময়ত মই তাইৰ লগত কথা পাতি। কথা বতৰাতে ছোৱালী জনীৰ যে মনৰ দৃঢ়তা আছে

তাক বুজো। তাতে আমাৰ লক্ষ্যনৰ ভিতৰত নহৈয়ে
আলিহিতকৈ সৰু, — ছোৱালীৰ ভিতৰত। তুমি
এজনীৰ আভাৰ অনুভৱ কৰো মাৰ্জো মাৰ্জো। তাইক
ফুটি কট। স্বৰ্গৰ ইহিট মাৰি তাই আঁতৰি যায়।

আমি বহুত কথাৰেই আলোচনা কৰো। ছোট্টোত
চিক্ৰি-নাথৰি ক্ষুণ্ণ কৰি থকা নানা টাইব লৰাৰো
পৰা আৰম্ভ কৰি নমিতাৰ নতুনকৈ কিনা বগা
বগা পাৰি দিয়া শালগুনলৈকে। ইহি বিকিন্দিৰ
মাৰ্জত কলেকটৰ পুৰিৰ নমোহৰ অংশটোকে আমাৰ
মাৰ্জত আঁৰি বাপো। অন্যান্য অনুভূতি বোৰ
তাই প্ৰৱেশ নিষেধ।

তাৰ পিছৰ — আৰু এদিন। দীপাই নতুন বৰ
এটা সকলোৰে মাজত প্ৰচাৰ কৰি দিলে। বহুত
লগত সান্তনাৰ বিয়া। সি বি.এচ-চি পাছ কৰিছিল।
নাৰিকল ছোপাৰ কিনাৰত কমলা টেঙা ৰাই বহি থকা
আৰতি সৰিতাইত ওচৰ চাপি আহিল। “মিঠাই খুৱাই
হে এতিয়াই, — বিয়াটোৰে বহুত দিন আছে।” এলিচে
থৰাত পাক দি দি কৰে। অৰ্ধশতক ইহিটো লৈ
দীপাই নীৰবেই থাকিল। অনাগতৰ নুকুঁত যেন তাই
কিহাৰ ভাৰত বিভোৰ হৈছিল। সকলোৰে অভিজ্ঞত
হৈ তাইলৈকে চাই থাকিল। “বিডি: কমত” — কিবা
এখন পঢ়ি ৰাখি হৈ থকা সান্তনাক সুধিলো — কিহে
বিয়াটো নামাতা নেকি —? মাজত বগা চক্ৰ পৰি
তাই কাষতে বহি থকা বীনাটো চালে — উজ্জ্বলত
একোকে কৰ নোৱাৰিলে। বনেনৰ কথা ভাবিলো।
লৰাটো মৰম লগা, সান্তনাৰ লগত বেচ মিলিৰ।
গিহিতৰ বিয়াৰ দিমা অজস্ৰ অশীৰ্বাদ দিলে। নতুন
জীৱনৰ যাত্ৰাপথ সকলো কলোৰে উপচি পৰিবলৈ
সম্পত্তা জীৱনত অবিয়া সুৰাণ বিৰপি পৰিবলৈ।
ইত্যাদি — — — — —। দিনবোৰ গৈ থাকে।

অন্যকথিত ভাবে এদিন শুনিবলো, কিবা অন্তৰত
পৰি বনেনৰ মৃত্যু হৈছে। গিহিতৰ বিয়াৰ তেতিয়া এবছৰ
হৈ গৈছেহে। সান্তনা কাষতে থকাহেঁতেন কি
বুলি শাওনা দিলে হয় তাৰি নাপালে। প্ৰকাশ
কৰি একোকে লিখিব নোৱাৰিলে। সান্তনাৰ অজ্ঞাতেই
মহানুভূতিবোৰ সৌৱৰণীৰ বন্ধে বন্ধে থাকি গল। ভাল-

পাট বুলি তাৰে আগমত জেছৰ, আত্মবিক্ৰমৰ বেণা
দাল দাঙি ৰিছিল — আৰু ইমান দিনে যেন সি বিচিহ্ন
হৈ গৈছে সময়ৰ কঠুৰা, নিমেষ পৰমত।

সান্তনাৰ জীৱনৰ চক্ৰত আলোকৰ স্বৰ নাৰাজিল।
আৰতি কৰোতেই অমলগীৰ দীপশিখাদাল পুৰি গল।
তেল দিলেও সি আৰু নফলে। পিচৰ বছৰত বি.এ
পাছ কৰি নহি গুৱাহাটীলৈ গুচি আহিলো।

আজি তিনি চাৰি বছৰৰ মূৰত মনত পৰিছে।
তাকো সপোনৰ নাহেহিহে, নিজৰ ওপৰতে বিৰক্তি
ওপজে। ইয়াতে সান্তনাইতৰ স্বৰ আছে। তাই
আছেনে নাই কৰ নোৱাৰো। চিনাপৰিচাৰ যোগপূত্ৰ
দালেই চিডি পেলাইছে। যাবলৈ মনটো কেনেবা
লাগে।

ৰাতি পুৱাইছিল, — “বাইদেউ! বাইদেউ!”
অপৰ্ণাইতে দুৱাৰত টুকুৰিয়াই যায়। গিহিত হঠাৎ
কুৰলীৰ নাহে নাহে জাবৰোৰ গচকি বৰপুখুৰীৰ
পাবলৈকে কুৰি আহিছে।

পুৱা কুৰা নোৰো অভয়া আছে। আজি আৰু
যোৱা নহল। ৰাতি শেষৰ সপোনে মোক পাহৰা
দিনলৈ লৈ গৈছিল।

----- আধালিখা বহীৰন উলিয়াই লও।
“জীৱন উপলব্ধি” শীতানত কিবা এটা পঢ়িছিলো,
বেদান্তৰ মতে মানৱ জীৱন ৰাজ্য, প্ৰচেলিকা। এই
নাম-মোহৰ পৰা মুক্ত হৈ কালাতীত পৰমপ্ৰসূত জীন
হোৱাই মোক্ষ। এয়ে জীৱনৰ নেতিবাচক দৰ্শন।
কিন্তু কৰিওক বৰীক্ষনাথ এই ক্ষেত্ৰত বিৰুদ্ধবাদী।
তেওঁৰ মতে জীৱন একেবাৰে চিবমতা। তাত মান
নাই মোহ নাই, ঘেৰ নাই, তাত চিবন্ত্ৰৰক মুক্তিৰনী,
আভা। সেয়ে তেওঁ গাইছিল —

“মৰিতে চাহিনা আমি জন্মৰ ভুৱনে,
মানবৰ নাৰো আনি ৰাচিৰাৰে চায়।”

তেওঁৰ লিখনত জীৱনৰ এটা স্বৰূপ সত্য প্ৰকাশ
পাইছিল।” দুৱাৰ বন পেলি সান্তনা আৰু এজনী
সৰু ছোৱালী সোমাই আহিল। লিখা বা পঢ়া আৰু
একোৱেই নহল।

তাইক বহিবটল আঙুলিয়ালো। মূৰৰ পৰা একো কথাই নসবিল। মৰ্পোনৰে এইদৰে হাতে হাতে ফালিয়াব পাবে আগতে প্ৰমাণ পোতা নাছিলো।

কীৰ্ত্তন মধুৰ হাঁহিটি নাৰি সান্তনাই একো পাতনি নেমেলাকৈ পুৱাৰ স্বাগত সন্মিলন জনালে। গাভীৰী নৰখটকৈ কলো, "কৰুণাময় প্ৰভুৱে তোমাক মঙ্গল কৰক"। বুঢ়া মানুহৰ দৰে অহৰিকতে কথামান ওলাল, কামে আমাক সময়ত বয়সতকৈও বুঢ়া কৰি পেলায়। চকুৰ পলক নেপেলোৱাকৈ তাইলৈ চাওঁ। আগতকৈ তাইক মোৰ বেছি সৌন্দৰ্যময়ী যেন লাগে।

সান্তনাৰ ফোড় আৰু বেদনাক যেন হোৱনে উপহাস কৰিছে। শৈৱালী ফুলৰ দৰে সৰম, তেজালী ফুল এপাহৰ দৰে তাইৰ মুখখন। মোক ননে ননে থকা দেখি তাই কলে — "তুমি নোখোৱাই, তুমি ইয়ালৈ আহিলা বুলি শুনাৰে পৰা আহিবলৈ বৰ আগ্ৰহ হৈছিল। সৌভাগ্যবোৰ আমি নভৰাকৈয়ে সময়ত আছে, ফৰা কৰিবা দেই দেখ হলে" — তলমূৰকৈ সান্তনাই ক'লে।

"ফৰানো কিয় কৰিব লাগে, তুমিতো মোক কাষত কোনো দেখ কৰা নাই, বৰঞ্চ মই কৰিছো। ফৰাৰ প্ৰশ্ন উঠে দেখ কৰাৰ পাচত" — আপোন হৰৰ চেষ্টা কৰি মই কলো — বাহিৰ জগতখনক সান্তনাই ৰোলে কম দেখা হৈছে আজি কালি। ক্ষুণ্ণত কাম কৰে, সৰু সৰু জৰা ছোৱালীহঁতৰ শিশু মনৰোৰৰ মাজত আবদ্ধ হৈ আছে তাইৰ কাম আৰু আজৰি। কিমান যে কথা কৈছে সান্তনাই। আগেয়ে কিবা এটা কব লগা হলেই আঁকৰী জনীৰ দৰে বিমোহিত পৰিছিল।

উত্তৰত কলো — "ঈশুৰৰ ইচ্ছা সান্তনা। তোমাবে মোৰে কৰিব লগীয়া একোৱেই নাই।" — মোক ৰাধা দি তাই কৈ উঠিল — "এবা বাইদেউ! জীৱনলৈ আমাৰ বৰ বোহ। আমাৰ সজানী চকুত হাজাৰ হাজাৰ আশাৰ মৰ্পোন। নীল আকাশত শুবাই পতা দীপালিৰ দৰে মৰি মৰিও আমি যেন জীৱাই থাকিম, যুগো আমাৰ দৰে দিববাৰোৰৰ কাৰণে বহুত ব্যস্ততা বান্ধি থৈছে। কিন্তু সেইবোৰ আদৰি লোৱা সকলোৰে কাৰণে সমানে সহজ নহয়। পৃথিবীত আমাৰ কাৰণে এক শ্ৰেণীৰ

মানুহ আছে। তেওঁলোকে বুজে — বুজাই দিবৰ চেষ্টা কৰে। প্ৰেম কৰুণাৰ মাজতেই আমাবো প্ৰতি। আমাৰ আগত পাচৰন মহাসমুদ্ৰৰ বান। সীমাহীন স্থপুৰ স্বৰূপ দাবী। তুমিও নাৰী বাইদেউ! তুমি নুখিৰানে তাৰ অভিব্যক্তি" — সান্তনাই কৈ যাৱ — মই ভাবো। তাই মোক আজি খুব আপোন ৰূপে পালে। অস্তব্দ সকলোৰিনি বেন কৈ শেষ কৰিব। পাবতঃ মৰমৰ মৌতে মোক উৰুউল কৰি তোলে। মন্তমুখৰ দৰে তুমি যাওঁ। উপলব্ধি কৰিবলৈ শৰা হৰ। সেই কম কথা কোৱা ছোৱালীজনীয়ে আজি যেন এখনটাৰ তিতবতে হিৰাৰ তুলিৰ ক্ষতবোৰ কুমেৰণ পৰা স্তমেকলৈকে বিয়পাই দিব। সেইবোৰে অলপ দেবিৰ পাছত বিয়ুবক ছেদ কৰা ডাৰ্ছিমা বেধাত প্ৰতি-ধৰনি তুলিব।

'বাই' জনীয়ে চাহ লৈ গোমাই আছে। তাই বোৰ আলহীক আগতে এবাৰ ভুমকিয়াই চাই গৈছিল। আমি আমাৰ নিত্ৰা বৰ্তমানৰ অৱস্থালৈ আহি পৰো। সান্তনালৈ চাওঁ তাইৰ মুখত ব্যৰ্থতাৰ ছাঁ। জীৱনৰ অশান্ত গতিটোক প্ৰতিৰোধ কৰাৰ আপ্ৰাণ চেষ্টা তাইৰ চকুত। অস্থিৰতাৰ পৰা নমাই আনি তাইক চাহ খাবলৈ দিওঁ।

'Clim' গাখীৰৰ চিনটো বুলি ছোৱালীজনীক গাখীৰ এগিলাচ দিওঁ। 'বাই' জনীয়ে পৰন পানী দি তেতিয়া শুচি গৈছে।

আমাৰ চাহ খোৱা শেষ হয়।

"তুমি কিবা প্ৰয়োজনৰ কথা কৈছিল সান্তনা" মনৰেৰে তাইক কলো।

"কম বাইদেউ" — তাই বৈ গ'ল, কবীয়ে চাইছিল। কবীয়ে হয়তো আমাৰ কথাবোৰ শুনি আননি পাইছিল। "মাম সোণ অকণমান —————", তাই কবীলৈ চালে, কবীয়ে কিমানি সময়ত কথাৰে সোঁৱৰাই দিছিল।

"তুমি মোক পাগলী বুলি ভাবিছা নিশ্চয়, কিন্তু কি কৰিম কোৱা, এইখন চাই দিবা দেই।" — মিনতিৰ স্তৰে তাই মোক কলে।

হাতপাতি বহীখন নলো। এখন সৰু কবিতাৰ বহী। মোৰ ভাল বেয়া শুনি স্বৰ্গীৰ যতে সান্তনা গুটি গল। আধৰুচাই গলো অলপ দূৰত। নিৰাং বেয়া বাটটোৱেদি তাই দূৰণিত নাইকিনা হৈ গল। উদ্ধত অনন্ত বিস্ময় লৈ অগীম আকাশবনেও বেন তাইক চাই আছে।

মোৰ সৰু কোঠাটোতল আকৌ সোমাই আহো। বগা কুঁৱলীবোৰ কালি ওলাই অহা ব’দক আজি আনদিনাৰ দৰে মিঠা নালগিল।

আনবা উপভাসৰ কাহিনীবোৰে, বাজস্থানৰ বীৰবন পলপৰে। পুৰাণৰ অনৌকিক সাধুৰে ‘কপলোহাতি’ চিৰিজত সান্তনাই শিশুহৰ্তক বৌকৌহ যোগাইছিল। অবশিত আনন্দই মোৰাই দিছিল তাইক। সেইবোৰ মই আগতে পঢ়িছিলো।

চাপনুটি সৰু ডাঙৰ কবিতাৰ এখন নহী। দুটানাম চাই জপাই থও। কনেকটলৈ বাৰৰ হত।

থা বুটলৈ বাওঁতে ভাৱো। শাস্তিয়ে জীৱনক নেৰাই ধৰাতোক আনি বিচাৰো। তাৰ কামনাত আনি অধীৰ হওঁ সকলোৱে।

আৰু সান্তনা—তাইৰ যৌৱনৰ সাতৰঙী ৰামবেনুৰ বোলবোৰ উঠাৰ পৰা সৰুটালৈকে সকলোৱে শুন কৰি পেলাইছে। নিম্পত্ত কৰি দিছে।

সান্তনাৰ জীৱনত স্থিতিৰ দৰ্শনৰ কপনি, আৰু আমি সকলোৱেই স্থিতিৰ কাৰণেই অনাধিকালৰে পৰা অসামান্য চেষ্টা কৰি আহিছো। সেয়ে কবিতাত তাইৰ কামনাৰ পূৰ্ণ প্ৰতিচ্ছবি। তাত পৃথিবীৰ নীলাবোৰ তাই থাকিব নিদিয়ে। দুয়ো দুয়ো চাৰি হোৱাৰ দৰে একেবাৰে সত্য। ভাজ নাই। কতো কালিনা নাই অকণো।

----- দিনৰ পাচত বাহুবোৰ লাগিব ৰাস। কেলেঙাৰৰ পাত লুটিৰাও। ছটা মাহ পাৰহৈ গৈছে। এইকেইদিনত সান্তনাৰ লগত কামেইহে দেখা হৈছে। তাইৰ কবিতাবোৰ আদিৰ পৰা অন্তলৈকে পঢ়িলো।

কোনোদিনে নোপোৱা সোৱাদ এটা আৱিষ্কাৰ কৰিলো। মিৰাশানাদৰ কবিতা, সেইটোৱেইটো স্বাভাৱিক। বহীখন ৰাখিবৰ দিনাই মই তাক জানিছিলো। আচৰিত হৈ গলো, তাইৰ কাব্যিক সৌন্দৰ্য প্ৰকাশ কৰিব পৰা অভিনৱ অনুৰাগ ছেৰি। বাস্তৱিকতে — অতাবতহে প্ৰেৰণাৰ আগমন। তাইক উৎসাহ দিলো। অভিমতন জনালো। কিতাপখন ছপাবলৈ সান্তনাই ব্যৱস্থা ললে। ময়ে নাৰটো জুকিয়াই দিক কৰি দিলো। “বঙা কুল” —। বঙা কুলৰ সোৱতে তাইৰ ধুনীয়া নুবখন আৰু বেচি আকৰ্ষণীয় কৰি তুলিছিল। সেইবোৰ মই নাপাহৰো। থাকি থাকি মোৰ তাইলৈ মনত পৰে।

----- যবৰ পৰা আয়ে চিঠি লিখে। বিৱাৰ যোগাৰ চলিছে। ভালো লাগাথে বেয়াও লাগাথে। প্ৰধান কথা হলেও বিৱাটো মহলেও একো বিশেষ মহত বুলি ভাবি আছিলো। আই পুৰণা ৰীতিৰ মানুহ। বাৰা হৈহে তেওঁ মোক পঢ়াইছিল। বুজিলো, এইবাৰ আৰু কোনো বুজিয়েই নাৰাটে। প্ৰতিবাদ কৰিবলৈও সাহে নুকুলাল।

পঢ়াভুনাৰ মাজতো গৃহস্থালীৰ প্ৰয়োজন। ৰাদ জি কথা কথোটো আজি জানিলো। সৰুতেই বিয়া হৈ যোৱা ছোৱালীবোৰৰ শিৰৰ সেন্দুৰে কাহাণিকা নিজকে ধকৈ ভাবিবলৈ বাধ্য কৰে। পাচ মুহুৰ্ততে সান্তনাৰ জীৱনে মোক কপাই তোলে, — একোকে ভাবিব নোৱাৰা হৈ পৰো।

অৱশেষত সেই দিনটো চমু চাপি আহিল। মুকুলে মোক নিবলৈ আহিছে। ছোৱালীৰ আঁটাৰে দুই এটা কৈছে। মুকুল মোৰ সৰু ভাই। তাৰ আগত মোৰ লাজ লাগে। সি ছাটৈ তাৰ বিয়া দিব খোজা বুঢ়ী বাৱেকজনীৰ কথা মতবাকৈ থকা নাই। কালিলৈ আমি ৰামটো। কাম কৰা বেচিদিন ছোৱা নাই। তপাপি বসতা। চানিওকাৰৰ পৰা বেন যৌৱতটখন সৰু হৈ চমু চাপি আহিছে মোৰ ওচৰলৈ।

দৈনন্দিন জীৱনৰ ইতিহাসে মোক আগুৰি ৰান্ধে। ছোৱালীহঁতৰ প্ৰাণধোলা হাঁহি ভক্তি সকলোকে নেওচি গাবলৈ লাগিব। বিৱাৰৰ আকৰ্ষণে মোক দুৰ্বল কৰি তোলে।

কোনো অসমীয়া ছোৱালীয়ে বিয়াৰ পাছত স্বামীৰ হৈ নাথাকে। থাকিব নোৱাৰে। সিহঁতৰ মনৰ স্বামীৰ তাৰকাৰাও শেষ হৈ যায় অন্তশেষ নথকাকৈ। বামাৰূপত বাস্তবীকৰ প্ৰতিভা অনন্য হৈ থাকিব যুগে যুগে। বামাৰ মহাত্ম্যবতো মনয়ে প্ৰাচীন কবি পেনাইছে। আমি প্ৰতিবিশ্ব হবই নাথিব। নতুন এৰণ মহাত্ম্যবতত অধিৰে সজ্জিৰ অংশ গ্ৰহণ নকৰিলেনো কোনো কবি। মুকুল শুইছে। তাৰ এইকেইদিন কিছামি আজনিয়ৈ নাই। সি মহা হলেও হ'ব হোতেন। কিন্তু এইবাৰ পেপো মুৰৰ পৰা সেইদৰে নোলাল। পমতা থাকিলেও এতিয়া নোৱাৰে। কোনোবাৰি যেন কিবা ভাবিব। নকলেও কিবা কব। নন্দেহ কৰিব। বিয়াৰ পাচত অৱশ্যে বেলেগ। পুৰ জাগিল, কেনেকৈ ইমান নীৰৱ ভাবে মনত ঠাই পালে।

অনাগতৰ অতিথি জনলৈ মনত পৰিল এইবাৰ। তেওঁৰ লগত চিনাকি থাকিলেও প্ৰাণৰ চিনাকি হোৱা নাই কাহানিও। বিপৰীত ধৰ্ম্মীৰ দৰে তেওঁ লগত মোৰ ভাৱৰ গাপ কোনোদিনে খোৱা নাছিল। 'বাজেলে' তেওঁৰ "Scientific out look" মনত বিজ্ঞানে সমাজ আৰু কবিতাৰ ওপৰত কেনে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে তাকে ব্যাখ্যা কৰি তেওঁ মোক শুনাইছিল। তাৰে কিছুমান বুজিছিলো আৰু নুবুজাৰোৰ আছি বুজিছো।

তেওঁৰ ওচৰত বিজ্ঞান সঙ্গত মোৰ একোকে নজনা যেন লাগিছিল। মিউচিয়াম মধ্যাকৰ্ষণ শক্তি, আকিমিডিজৰ স্তম্ভ আৰু পদাৰ্থ বিজ্ঞানৰ জুই এটা বিষয়, তাৰ বাহিৰে একো শ্ৰৱণ নাইছিল। সেইবোৰ কেবা বছৰৰো আগৰ কথা। তেওঁ বিজ্ঞানৰ বাজেদি বেচি কৰি কোৱা জীৱনটো মোৰ কঠুতা লাগিছিল। দিকজ্ঞি নকৰি ওচি আহিছিলো। মুকুলে ব্যগ্ৰৰ সলায়। 'বাগধন' গাঁৱ পৰা আতৰাই দিয়ে। কাণ্ডনৰ সেনেকা থবন। সি মোক বহি থকা দেখি হুৰিলে। "বহিয়ে আছেবে" — বেচি ৰাতি হোৱা নাই অ' —। ৰাতি হোৱা নাই কাৰণহে যে মই শোৱা নাই। সেই কথাটো তাক বুজাব বুজিলো। সি আকৌ শুই থাকে।

"আইনষ্টাইন ইলিভত তেওঁৰ প্ৰতিভাৰ কথাৰে বাতনি ব্যক্তবোৰ বুঝবিত হৈ পৰিল"। তেওঁ কিবাকিবি নিখিলে। তেওঁৰ সাধনাৰ মাপকাঠি নাই পোৱা নাছিলো। কামলৈ ওচি আহোঁতে আইব লগতে তেওঁৰ বাৰা দিব বুজিছিল। তাৰ উত্তৰত মই কৈছিলো 'তেওঁ ইমান টকা পইচা খৰছ কৰি পঢ়াৰ বুজা কত' ? কৰমাত আৰ্জ হৈ উঠা চকুজ্বলি লৈ আই ওচি গৈছিল, অবিবাহিতা বিশেষকৈ পুৰণিত কামকৰা, আই থওত টিকচি-নিকচি উঠিছিল। পিচত দেখিলো মোৰ কথাই ব'ল। খেতা হাঁহিটো লৈ মুকুলে মোক যোৱাটোৰ নতুন ছোৱালী কলেজৰ হোষ্টেলত থৈ গ'ল। আইৰ আদৰ্শীয় মুখটো মনত পৰিলেই শ্ৰদ্ধাৰোৰ নিগৰি গৈছিল আপোনা আপুনি। হ'ক তেওঁ। আইৰ মনৰ চিন্তা পুৰ হ'ব। শেষত গৈ তাকে পালেগৈ আৰু হেউ—এজন ৰাতিৰা মানুহ। কিন্তু এতিয়া স্বামী। জীৱনৰ পৰাকী মই যেন সেও হৈ গৈছে। সকলোৰে একত্ৰীকৰণৰ ভাৱ এটা পৰিস্ফুট হোৱা দেখে।

----- বিয়া হৈ যোৱাৰ পিছত। কাম কৰিম বুলি স্বামীৰ লগত পৰামৰ্শ কৰো। এইদৰে বকাতো আৰু অগত্ৰৰ। বহিঅগত্ৰৰ মাজতাপ পোৱা মনটো বাক হঠাতে বুৰাই আনো কেনেকৈ, সীমা নাপালেও কতি নাই। কিন্তু -----। স্বামী পৰীন হৈ থাকিল, পিচত কলে, মোৰ কামৰ ভৰিকা জৱাহাৰিত নহলে তেওঁৰী বোৰহাটিলৈ মান। তাত ভাল সুযোগ পাবৰ আশা আছে। জৱৰবোৰ আতৰি থল মনৰ পৰা।

বিয়াৰ উপহাৰৰ কিতাপবোৰ মুকুলে চাইছিল। তাক সেইদিনা কলেজ নাই। নৱো ওচৰচাপি কিতাপ-বোৰত ওপৰে ওপৰে চকু বুৰাই। বাহিৰত কোনোবাৰি নাতে।—পিছত। মুকুল ওলাই যায়।

চেলিগ্ৰাফ ৰন হাতত লৈ মাগুনাৰ কথা ভাবো। বুকুৰ অগত্ৰ সঙ্গৰা লৈ তাই মিচনৰ কোণোৰা এৰণ বিচনাত পৰি আছে। তাবিবলৈ মন নাযায়। 'চিবিয়াছ' — লেডী ডাক্তৰীয়ে চেলিগ্ৰাফ কৰিছে। মুকুলক কলত সি মিকপাৰৰ দৰে চাই থাকে। সি আলমাবীটোৰ পৰা "ৰঙাকুল" ৰন উলিয়াই বোৰ

চক্ৰ আৰুত লাগি ধৰে “বৰমৰ বহিৰেউলৈ ভজিব চিন
কৰূপে মোৰ এই কুত্ৰ ‘বগ্নাকুল’ দিলো।” “এই সন্তানাই
নেকি তই কৈ থকা সান্ত্বনা” — সি শুবিলে। মই
ও বুলি শলাগিলো, কিন্তু তাইৰ বাঁচনি যোগ্য জনত
মপবিল কেন লাগিল। যাব পৰা আতৰি তাই কবিতা
লিখাৰ প্ৰচাৰ পাইছিল তাৰ কুকুতেই এই কুলৰ পৰিমাণ
বিস্তৰিত হবলৈ তাই অৰ্পণ কৰিব লাগিছিল। অত্ৰা-
বমীৰ কিবা এটা চিন্তাই মোক আকুল কৰি তুলিলে।
একো নটক মুকলি এনাই ধৰ।

..... পোন্ধৰ দিনৰ পিচত। একো
বৰষেই মই সান্ত্বনাৰ পৰা পোৱা নাই। আশঙ্কাত
কঁপনিত কঁপি উঠোঁ নাজে নাজে। উপাই হলে
নাপাওঁ। মই যাব নোৱাৰিলো। যোৱাটো ভাল
নেদেখাৰ। সন্তবৰ পৰীষোৰ বিনাপ্ৰতিবাদে এৰি
লিখিলে টান পাওঁ কিন্তু সেয়ে কাৰ্য্যত হৈ উঠে।

আজি নাম। লগত নাম স্বামী। মুকুল। তাৰ
ইণ্টাৰমিডিয়েটৰ ফেই হৈ গৈছে। তাৰ লগতে আদৰ্শ
জিন্দা আৰু আগবঢ়াবৈ সকলোবোৰ। তথাপি নিজকে
নতুন পৃথিৱীৰ মানুহ বেন লাগে। বোৰহাটলৈ গৈ
আগৰ দৰে ভাল লাগাওঁ। সান্ত্বনাৰ খবৰ লবলৈ
আগ্ৰহ কৰো।

সান্ত্বনাৰ খবৰলৈ যাওঁ। কবীয়ে পেহীয়েকৰ
পাহৰিব নোৱাৰা কথাবোৰ কৈ কান্দে। মই তাইক
বুজাবলৈ শক্তি ছেৰুৱাই পেলাওঁ। আহিবৰ সময়ত
নবোঁৱৰেক কান্দে। উচুপি উচুপি কান্দে, এজগী
মাত্ৰ নন্দেকক তেওঁ ছেৰুৱাই পেলোৱাৰ কাৰণে কান্দে।
প্ৰথমে অলপ বুকুত বিন, তাৰপাচত অৰ, তাৰপাচত
তু-চিকিৎসাৰ কাৰণে মিচন হস্পিটেলত কথা। শেষত
একেবাৰে তাই ওচি গৈছে। তেওঁ স্পষ্টকৈ একোকে
কব নোৱাৰা হয়। এটা গহীন অন্ধতিকাৰ পৰিবেশৰ
পৰা এবাই খবৰলৈ ওচি আহো। বাতিত মুকুল আৰু
মই। আমাৰ মুখত শব্দ এটাও নুফুটে। সিও কিবা
ভাবি নীৰবে আহি থাকে। শিলঙটিবোৰ আমাৰ
ভৰিৰ খোজত বাগৰি দুৰলৈ যায়। বোৰ কবীজনীলৈহে
মনত পৰে, কিবাবোৰ লিখিকি-বিদাৰি তাই কয়ন আৰু
সান্ত্বনাৰ ক্ষোভনৰ কামত পিয় হৈ আছিল। কিমান

আজলী তাই। মোৰ হাতত সান্ত্বনাই মোটল মিথি
নোৱা চিঠিখন। নুতানুতী প্ৰাণৰ বুকুৱো দি পৃথিৱীত
শেৱৰ দিনা দিগা চিঠি।

বৰ পাওঁতে স্বাক্ষৰ হৈছিল। সান্ত্বনাই মিথি
গৈছে। “আজি মোৰ সকলোবোৰক মনত পৰিছে।
কোনো কব ছবৰ পৃথিৱী। জ্ঞান হবৰে পৰা চিনি
পোৱা আনিটকৈ কাগলৈ আনি চিৰবিদায় লবৰ ইচ্ছা
হৈছে। মই জানো, সিমান ভাগ্য মোৰ নাই। তথাপি
জাৰো, মই আজি গঁচটিকৈয়ে হয়ী। নুতান ইমান
মিথিও জগ আঙে বুলি আগে ভবা নাছিলো। মোৰ
সকলো কথা, কাম ইমান দিনে শেষ হৈ গৈছে। বাকী
আঙে শেষৰ পালটো। তুমি বেয়া পাইছা?—নহয়
তুমি মোক বেয়া কোনোবালৈই পোৱা মাই। আজিনো
কেমেটক পাৰা। মই সেই আগৰে সান্ত্বনা বোলা
জোৱালীজনী। আৰু তুমি নাইদেউ। তুমি অধ্যাপিকা,
মোৰ দৰে বচত জোৱালীৰে নাইদেউ তুমি। একোটা
কথাকে নটক তাৰি তাৰি মোৰ বোলে এনে অস্বপ্ন হৈছে।
নাক আৰু নাতালো নহয়। কালি সন্ধিয়া নাৰ্ছজনীয়ে
মোক হাতত ধৰি সেউজীয়া বনমিগনৰ ওপৰত কুৰাই
আনিছিল। সেয়ে পৃথিৱীত শেষ কৰা বুলি মানকতা
অনুভৱ কৰিছিলো।—বিমান গভীৰ মানকতা কোনো
জীমাই থাকিব বিচৰা বানুহে নাপায়। মোৰ ‘বগ্নাকুল’
তোমাকে দিলো। তুমিয়েই তাৰ যোগ্য। মোৰ
প্ৰাণৰ লগত চিনাকি হব বিচাৰিছিলো তুমি—নাইহোৱানে?
তোমাৰ উজীপনাই মোক আৰু আগবঢ়ালে হেতেন।
কিন্তু নোৱাৰিলো। দিপুৰীৰ নমতাই মোক অজ কৰি
পেলালে।

সন্ধিয়াৰ পৰা নাৰ্ছবোৰ মোৰ ওচলৈ বেচিকৈ
আহিছে। কালিৰে আশালিখা চিঠিখন শেদ কৰিবলৈ
মই বৰ ব্যস্ত পাইছো। ভাজৰে মোক একো যোগ্য
নাই। মইনে আজি কিমান কথাষেই উত্তৰ দিব
পাবো। এনে অস্বপ্ন এটা আগতে হব বুলি বা হ’ক
বুলি ভুলতো ভবা নাছিলো। নবোঁৱত গদায় আহে।
প্ৰতিদিনে মায়ে সেৱেৰা চকু জুৰি লৈ উভটি যায়।
মোৰ চকুৰ আগৰ পকাৰ দেৱনোৰত যেন বৰমৰ কথা-
বোৰ থাকি গৈছে। বাতি দুট বজাতো যেন মই
নাৰাৱক ৰোগীবোৰৰ কাষে কাষে এপাক কুৰি আহিব

পারিম এনে লাগে। নেভী ভাস্করণী মনপ আর্গতে মোৰ কোঠাৰ পৰা বেনেৰেল বাউলৈ গৈছিল। ইটো ফিৰি আহি তোমাৰ কথা ফুৰিলেহি। সকলো মুখৰ পৰা ওলাই গল। তুমি যেতিয়া এই চিঠিখন পাবা তেতিয়া মই কত থাকিম মই নিজেই কব নোৱাৰো। মোৰ চকুৰ আগৰ সকলোবোৰক ধাকি উজ্জল ছেয়াতি এটা বিৰিঙি পৰিছে। সেইবোৰ আকাশতে যেন শেষ হৈ গৈছে। আৰু নিৰিঙা, লিখা নহ'বও পাৰে —, কালিলৈয়ে বা কি দিক। ইহতে মোক ধোৱেৰে শুৱাই দিছে —। মূল মুখৰ এই পাছাতী ছোৱালী কেইজনীক আমি মোৰ খঙাল বোম হৈছে। মবনেৰে — "তোমাৰ 'সামুনা'।"

চিঠিখন ভাজ কৰি 'বঙাকুল' ধমৰ নাজতে তৰাই পওঁ। বাহিৰৰ আন্ধাৰৰ মাজৰ বতাহবোৰ মোৰ ভৰ লাগে। বাঢ়িৰ লাইটবোৰে তথাপিও আন্ধাৰ বোৰক যোগ বিয়োগ কৰি অলি আছে। মাটিৰ মায়াত আবদ্ধ মই। মোৰ পথ এতিয়াও তমাছনু। সামুনাৰ

দৰে স্নিগ্ধ আৰু সজীৱ নহ'ব। আন্ধাৰবনাত ওমুৰি থকা প্ৰাণত ছেয়াতিৰ ৰূপ দি তাই ওচি গৈছে পৃথিৱীৰ সীমা পাৰ হৈ, কোনোবা অদৃশ্য মনপ লোকলৈ। কিন্তু থাকি গৈছে তাইৰ ব্যৰ্থতাৰ ইতিহাস। বিষাদৰ মাজেদি প্ৰতিষ্টা কৰা ছাপনা কবিতাৰ অফুৰন্ত সোন্দৰ্য।

সামুনাৰ মন প্ৰকাশিত ছাপনা কবিতাৰ 'বঙাকুল' — ৫৬' চমক বুকুত সোমাই পৰিব। তাৰ পাচৰ চমকবোৰেও তাইক আদৰি লব। আৰু তাৰ চৰম পৰিণতি তাই আনে নেদেখাকৈ উপভোগ কৰিব। সামুনাৰ ব্যথিত হিয়াৰ কঁপনিৰে মোৰ মনত প্ৰতিধ্বনি তুলিছিল তেতিয়া। তাই হাঁহিছে —, আগৰদৰে কেতিয়াও নাকালে। তাইৰ হাঁহিত পৃথিৱীৰ বঙা নীলা কুলবোৰেও হাঁহিছে।

এটা দুটাকৈ চিমিকি চিমিকি অলি উঠা তৰাবোৰৰ সীপ আলো গিছৰতি হৈ পৰে দুৰৰ পৰা নহত দুৰলৈ।

সম্পাদকীয়—

অসমৰ বাহিৰে ভিতৰে :—

আমি আন্তৰ্জাতিক বা সৰ্বস্বত্বাৰতীয় সমস্যা সমূহৰ কথা নকট আছি আমাৰ অসমৰ সমস্যা সমূহেই কেচি হৈ পৰিছে। তাৰতৰ বিভিন্ন সমস্যা সমূহৰ তিতবত অসমৰ সমস্যা সমূহো এবিৰ নোৱাৰা বৰণৰ। অসমৰ সমস্যাই আজি অসমীয়াক বিগত কৰি তুলিছে। অসমে কেবাটাও সমস্যাৰ সম্মুখীন হ'ব লগা হৈছে। বাৰিষাৰ লগে লগে বানপানীৰ ভয়াবহ দূশা ভাৰি উঠে। ১৯৫০ চনৰ ভূমিকম্পৰ ভাঙৰ ছোকাৰণিৰ সময়ৰ পৰাই আমাৰ নৈৰ বিনাকৰ গতিবিধি যিমান সাল-সলনি ঘটিছে তেতিয়াৰ পৰাই আমাৰ বানপানীৰ প্ৰবাহ নীলা বেছি হৈ উঠিল, আৰু বৰ-বস্ত্ৰৰ প্ৰবাহ কৰি যোগাযোগৰ বিচিনু ষটাই আঁতৰুৱা সৃষ্টি কৰি আহিছে। প্ৰত্যেক বছৰে অসমীয়াই এনে প্ৰবাহ নীলা আগত লৈ উলুতি পৰত আঙুৰাৰ পৰাটো অসন্তৰ হৈ পৰিছে। এয়ে নহ'ব, — বানপ্ৰপীড়িতক সংস্থাপন কৰা সমস্যাইও কেচি নিমূৰত পেলাইছে। অসমৰ এই সমস্যা দূৰ নহলে অসমৰ আৰ্থিক অৱস্থা দূৰ কৰা দূৰৰ কথা অসমীয়াৰ আন্তৰ্জাতিক ভেটি গতি তোলোঁ শক্তিও লোপ পোৱাৰহে সম্ভৱ। আমি আশাকৰো নবীনায়তন পাণ্ডুলিপিৰে আমাৰ এই সমস্যা দূৰ কৰি অসমৰ সম্পদ বৃদ্ধি কৰাত সহায় কৰে।

কেৱল যে বানপানীৰ সমস্যাই অসমক জুৰুলা কৰিছে এনে নহ'ব, ভূমি সমস্যাইও অসমীয়াক বিপীড়িত নোপেলোৱা নহ'ব। অসমৰ খিলঞ্জীৱালোক আজি মাটিৰ কাৰণে হীৰাঁকাৰ কৰিছে। কিন্তু আনহাতে মিছাতে অসমক চহকী বোলাই হেজাৰ হেজাৰ ভূগৰ্ভীয়াক ভূবিশ্ব মন্তাইছে। এনে অৱস্থাত অসমীয়াই মাতৃমাতিল নোৱাৰে, এথাৰ মাতৃ ভিলেও প্ৰাদেশিক ননোবুজিৰ লোকাৰোপ অসমীয়াৰ ওপৰত আছেই। এফালে ভূগৰ্ভীয়াৰ হেঁজা আনহাতে বান-পানীৰ প্ৰবাহ নীলা — এনে অৱস্থাত আজি অসমীয়াই ধৈৰ্য্য ধৰিবলৈ অপাৰণ। অসমৰ খেতিৰ উপযোগী মাটি লেখত হলেও কোখত নাই। বি অল্প উপযোগী মাটি আছে, তাকো চককাৰে অৱস্থাত বিতৰণৰ কাম হাতত লোৱা নাই।

বিদেশী ৰাশনে অসমীয়াক জুৰুলা কৰিব পাৰে, কিন্তু আন্তৰ্জাতিক শক্তি লোপ পোৱা নাই। চককাৰে যদি উচিত পদ্ধতি হাতত লৈ ভূমি সমস্যাত দূৰ কৰে, অসমীয়াই অসমৰ তথা ভাৰতৰ দৰিদ্ৰতা নিবাহনত সহায় কৰিব পাৰিব।

আজিকোপতি সনাগা নোহোৱা আন এটা সমস্যা হ'ল নগাপাহাৰৰ সমস্যা। ই কেৱল নগা পাহাৰকে সমস্যা হৈ থকা নাই, অসমৰ তথা সমগ্ৰ ভাৰতৰ সমস্যা হৈ পৰিছে। উগ্ৰপন্থী নগাৰ উগ্ৰ আচৰণ দিনক দিনে চৰিছে গৈছে। নগাসকলৰ এই উগ্ৰ আচৰণক আমি গৰিহণা দিওঁ। তেওঁবিলাকৰ এনে আচৰণে স্বাৱত শাসনৰ বাবে নিৰেচনা কৰিবলৈ বাধ্য নকৰাই বৰং কঠোৰ ব্যৱস্থাহে নবলৈ বাধ্য কৰাইছে। আজি ভাৰতৰ মান মৰ্যাদাৰ ওপৰত নগা পাহাৰৰ পৰিস্থিতিৰো প্ৰভাৱ আছে। নগাৰ হিংসাত্মক কাৰ্য্যই কেৱল নগা পাহাৰকে নহ'ব অসমত তথা সমগ্ৰ ভাৰতত এটা চাপ বহুৱাব। চককাৰে নগাপাহাৰৰ গতি বিধি বুজি উচিত ব্যৱস্থা হাতত নললে এই বিভ্ৰান্তিৰ পৰিণাম ভাল হ'ব বুলি আমি আশা কৰিব নোৱাৰো।

কেৱল সমস্যা সমূহেই অসমীয়াক নিমোৰত পেলোৱা নাই, উদ্যোগ বিমৰতো আজি অসম বন্ধিত হ'ব লগা হৈছে। জুৰণি বিমৰ প্ৰথম পাঁচবছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ উদ্যোগ বিকাশৰ পাণ্ডুলিপিৰে বিপৰীত আঁকাৰ বাৰণ কৰিলে। লেখত ল'ব নগীয়া আৱশ্যকীয় কোনো উদ্যোগেই অসমত স্থাপন নহ'ল। ফলত অসম পাঁচ পৰি থাকিব লগাই হ'ল। দ্বিতীয় পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ কালছোৱাতো উদ্যোগ বিমৰত আৰ্ণ বাঢ়িব বুলি আশা কৰিলেও হতাশ নহৈ নোৱাৰো। কেৱলীয় নষ্টী শ্ৰীশুৰে সিদিনা অসমৰ উদ্যোগ বিকাশত হেজাৰ দেখিলে। তেওঁৰ মতে অসমৰ প্ৰাকৃতিক, পৰিবহন আৰু আৰ্থিক সমস্যা দূৰ নহলে উদ্যোগ বিকাশত বহুতো বাধা আছে। উদ্যোগ বিকাশেই যদি নহ'ব, সমস্যা সমাধান কেনেকৈ হ'ব? সেটবুলি বাহিৰা মূলধন লৈ উদ্যোগ স্থাপন কৰাটো আমি বাধ্য নকৰো।

বাহিৰা মূলধনৰ সহায়ত আমাৰ উদ্যোগ স্থাপন হ'লে, সমস্যা আঁতৰ হোৱা দূৰৰ কথা ভোগৰ পৰাও বঞ্চিত হোৱাহে আশা আছে। উদ্যোগৰ স্বৰূপে দেখিবলৈ পাওঁ প্ৰাকৃতিক সম্পদ তেল উদ্যোগত। অন্যতমকাৰী প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হ'লেও ই আমাৰেই সম্পদ। গতিকে ইয়াৰ পৰা আমি যথেষ্ট সুবিধা পাবলৈ আশা কৰোঁ আৰু পোৱালোঁ উচিত। কিন্তু আজি আমাক সুবিধা দিয়া দূৰৰ কথা বৰ্তমান ডিগবৈল প্ৰস্থাপিত শৌৰমাগাৰীটো কলিকতাত স্থাপন কৰাৰে সপোন দেখিছে। প্ৰকৃততে এই শৌৰমাগাৰী যদি কলিকতাতই স্থাপিত হয় তেন্তে অসমীয়াৰ ওপৰত বৈশ্বাসনৈতিক বাণী কটাব নৱা হ'ব। শৌৰমাগাৰী যদি অসমৰ বাহিৰত স্থাপন কৰা হয়, চৰকাৰৰ শিল্পনীতিৰ সম্পূৰ্ণ বিৰোধী কাৰ্য হ'ব। শৌৰমাগাৰী দাবী অসমৰ ন্যায় সজত লাৰী। এই ক্ষেত্ৰত আমি ক'ব খোজোঁ যে শিল্প উন্নয়ন জালৰ পৰা বাধা থাকিলেও আমাৰ অধিলৈ চাই চৰকাৰে সেই বাধা অতিক্ৰম কৰিব লাগিব আৰু গোটেই অসমত বি জনমত ধৰি উঠিছে তাক বেন আঁতৰাব নকৰে।

যদি "কীপ উদ্যোগ বিকাশেই পৰিকল্পনাৰ উদ্দেশ্য" তেন্তে অসমৰ ক্ষেত্ৰক্ষেত্ৰ ই কিয় পাচপৰা ? অনুমিত দেশৰ সম্পদ পুনৰ উদ্ধাৰ কৰি তোলাই আঁচনীৰ মূল উদ্দেশ্য। কিন্তু প্ৰথম পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ কালছোৱাত অসমক আশাৰ বানীয়ে শাস্তনা দিয়াৰ বাহিৰে কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত কোনো মনোহযোগ আকৰ্ষণ কৰা দেখা নগল। আঁচনীৰ উদ্দেশ্য যদি আশাৰ বানীয়ে শাস্তনা দিয়াহে হয়, তেন্তে আঁচনীক কোনো মূল্য দিব নোৱাৰি। দ্বিতীয় পাঁচবছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ কালছোৱাটো অসমৰ প্ৰতি বিশেষ মনোযোগ আকৰ্ষণ নকৰিব বুলি সন্দেহ হ'লেও আশা কৰোঁ যে অসমক আওকাণ নকৰে।

বিকেন্দ্ৰীকৰণ—

জাতিৰ একীকৰণ কৰাৰ প্ৰধান উপায় বিকেন্দ্ৰীকৰণ। এই ভাৱটো আজি পৃথিৱীৰ সকলো জাতিৰ ভিতৰত স্থিতি হৈছে। বিকেন্দ্ৰীকৰণৰ মিলিত পক্ষপাতী, তেওঁবিলাকৰ মতে গাওঁ সমিতি স্থাপন কৰি সেইবিলাকক

কমতা পৰিচালনা কৰিবলৈ দিয়া উচিত। কমতা বিকেন্দ্ৰীকৰণৰ এইটোৱেই উপায়। গাঁৱৰ অধিবাসী বিলাকে সমিতিৰ সভা নিৰ্বাচন কৰিব। সমিতি বিলাকে গাঁৱৰ প্ৰশাসনৰ ভাৰ ল'ব। তেওঁবিলাকে হিচা গণিতি বিলাকৰ সভা বাচি দিব, জিলা সমিতি বিলাকৰো সেইদৰে প্ৰত্যেক গাঁৱৰ বিধান সমতাৰ সভা বাচি দিবৰ কমতা থাকিব লাগিব। সমস্ত বিনোদ্যায়মে এনে মত তেখেতৰ বহু ভাষণত ব্যক্ত কৰিছে। ভাৰতৰ কন্যাৰূপে এনে এটি মহত্ব মনৰ পৰিকল্পনাই গাঁৱৰ অধিবাসীক অনুপ্ৰাণিত কৰিব তাত সন্দেহ নাই। আদৰ্শ জালৰ পৰাও ই প্ৰশংসনীয়। কিন্তু দেশৰ সমাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক পৰিস্থিতিত ইয়াক কৰণীয় আৰু উপযোগী কৰিব পাবিনে নোৱাৰি তাকেহে ভাবি চোৱা আৱশ্যক।

গাওঁখনৰ শাসনভাৱ যদি সমিতিৰ ওপৰতে দিয়া হয় তেন্তিয়া প্ৰত্যেক গাঁৱেই একোটা প্ৰশাসনীয় গোট আৰু সেইদৰে অৰ্থনৈতিক গোট হ'ব লাগিব। একোখন গাওঁ আংশিক ভাবে হ'লেও স্বতন্ত্ৰ আৰু স্বাৱলম্বী হ'ব লাগিব। এনে অৱস্থাত বৃহৎ উদ্যোগিক পৰিকল্পনা সম্ভৱপৰ হৈ উঠাটো সন্দেহৰ কথা। আজিৰ দিনত গাঁৱলীয়া অৰ্থনৈতিক জীৱনৰ ওপৰত কিছুমান বাহিৰা বিষয়ে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে, যাৰ ওপৰত গাওঁবিলাকৰ হাত দিবৰ কোনো শক্তি নাই। এটা জাতিয়ে দেশ-উন্নয়নৰ কাৰণে যেতিয়া কোনো এটা পৰিকল্পনা হাতত ল'ব, তেন্তিয়া গোটেই দেশখনকে সমগ্ৰ দৃষ্টিৰে চাই দেশৰ উৎপাদন কাৰী আৰু পন্য ভোক্তালৈহে চকু দিয়ে। আজিৰ যুগত কোনো এখন দেশেই আন এখন দেশৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰি স্বকীয়াকৈ থাকিব নোৱাৰে, কিয়নো পৃথিৱীৰ সকলো দেশতে বাৰ্জনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক বিষয়ত আন্তৰ্জাতিক প্ৰভাৱ পৰিছে, তাৰ পৰা কোনো দেশেই ছাত সাৰিব পৰা নাই। বৰ্তমান অৰ্থনীতিৰ ইতিহাসত কেন্দ্ৰীকৰণ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা। দেশবিলাকৰ ভিতৰত পৰস্পৰ নিৰ্ভৰ-শীলতা বৰ্তমান যুগৰ এটা লক্ষণ হৈ পৰিছে। আমাৰ গাওঁবিলাক এনেঅৱস্থাত অৰ্থনৈতিক সকলো বিষয়ত স্বাৱলম্বী হ'ব পৰাটো অসম্ভৱ হৈ পৰে। যদি গাওঁ-খনক অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত এটা গোট বুলি ধৰি ল'বলৈ সম্ভৱ নহয় তেনেহলে প্ৰশাসন বিষয়তো এটা

সুকীৰা গোটি বুলি বৰি হোৱাটো সম্ভৱ নহয়। কিন্তু কোনো অৰ্থনৈতিক আৰু প্ৰশাসন বিষয় বিনাকৰ ভিতৰত এটাৰ পৰা আনটো পৃথক বুলি ভাৱাটো ভুল হ'ব।

ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত সকলো দেশৰ ৰাষ্ট্ৰৰ নিৰ্ধাৰ মন্তব্য সদস্য নিৰ্বাচন প্ৰত্যেক হিচাবে হোৱাটো জনসাধাৰণে বিচাৰে। অগ্ৰত্যক্ষ নিৰ্বাচন গনতান্ত্ৰিক ভাৱৰ বিৰোধী বুলিয়েই নাগৰিক ভাৱাপন্ন কোনো দেশৰ জনসাধাৰণৰ স্বাভাৱীয় নহয়। বিৰুদ্ধীকৰণৰ সমৰ্থক সকলৰ নতৈ প্ৰত্যক্ষ ভাবে সদস্য নিৰ্বাচন কৰাটো কেৱল ধনী মানুহৰ বাবে নহয়। আৰু ই দলীয় ভাৱৰ সৃষ্টি কৰে, এনে ভাৱৰ নিৰ্বাচনত বহুত কৰ্মৰ প্ৰয়োজন হয়। প্ৰত্যক্ষ নিৰ্বাচনত জয়লাভ কৰিবলৈ হলে নিৰ্বাচন প্ৰাৰ্থীৰ নিজৰ অৰ্ধসফলতা থাকিব লাগিব, নাইবা নিজৰ দলৰ ওপৰত তেওঁ যথেষ্ট প্ৰভাৱ থাকিব লাগিব। আভাবিকতে এনে ধৰণৰ নিৰ্বাচনত কিছুমান অস্বাভাৱীয় সদস্যৰ আবিৰ্ভাৱ হয়, আৰু অনেক যোগ্যতা সম্পন্ন মানুহৰ সোৱাৰ পৰা দেশ বঞ্চিত হয়। যথার্থতে ই এটা গনতন্ত্ৰৰ কেৱল বুলি দহতে স্বীকাৰ কৰে। কিন্তু ইয়াৰ প্ৰতিকাৰৰ বিধান কোনোৱে দিব পৰা নাই। অগ্ৰত্যক্ষ নিৰ্বাচনৰ দ্বাৰা এমোদোষৰ হাত নাৰিব পাৰিব বুলিও ন দিব নোৱাৰি। অৰ্থ বাৰ কম হ'ব পাৰে কিন্তু ইয়াৰ দ্বাৰা ক্ষুদ্ৰ গোষ্ঠীৰ ভিতৰত ক্ষমতা কেন্দ্ৰীভূত হোৱাতো সম্ভৱ। তদুপৰি ইয়াৰ দ্বাৰা দলীয় ভাৱ আৰ্ত্তৰ হোৱাতকৈ বেছি হোৱাহে সম্ভৱ। আনহাতে সমষ্টি যদি ডাঙৰ হয়, প্ৰত্যক্ষ নিৰ্বাচনত প্ৰাণীয়ে দুৰ্নীতি প্ৰয়োগ কৰিবলৈ বাধা পায়। এনে বিনাক অস্তবিধাৰ বাহিৰেও অগ্ৰত্যক্ষ নিৰ্বাচনৰ ক্ষমতা প্ৰাপ্ত কৰ্তৃপক্ষৰ আৰু জনসাধাৰণৰ ভিতৰত এটা অস্বাভাৱীয় বিৰাট ব্যৱধানৰ সৃষ্টি হয়। এনেকুৱা অৱস্থাত গনতন্ত্ৰ ৰাজনৈতিক শক্তিৰ মূল নিজৰা নহৈ শক্তি প্ৰয়োগ আৰু উৎপীড়নৰ জৰিয়তে পূৰ্ণ কৰীত পৰিবত হয়। সেইপ্ৰতিবে গনতন্ত্ৰই বাবে জনসমূহক শক্তি আৰু প্ৰেৰণা যোগাব পাৰে তাৰ কাৰণে আমি সতৰ্কতা অবলম্বন কৰিব লাগিব। দেশত নতুন সম্পদৰ সৃষ্টি কৰি জনসমূহৰ জীৱিকাৰ মান ওপৰত ধাপলৈ তুলিবলৈ চেষ্টা কৰা ৰাষ্ট্ৰৰ কৰ্ত্তব্য বুলি বিবিলাকে নত পোষণ কৰে তেওঁবিলাকক হয়তো আদৰ্শবাদীসকলে ক'ব পাৰে যে দেশত নতুন সম্পদৰ সৃষ্টি হ'ক বা নহক

দাৰিদ্ৰ্যৰ ভাগ সমাজোৱে সমানে গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। গনতন্ত্ৰৰ মানত গনতন্ত্ৰৰ পূজা এটা গৰ্হিত কাম। আদৰ্শবাদীসকলক এনে ধৰণৰ দৃষ্টিভঙ্গি ভাৱৰ পক্ষে নতুন নহয়। কিন্তু এটা কথা আমি পাহৰি যোৱা উচিত নহ'ব, যে বহুত বহুত বৰি বাহিৰে দেশৰ সম্পৰ্কত আমি আন পাশ্চাত্য জাতিৰ এবীনত থাকি আমাৰ সমাজত বহুত নতুন ভাৱ গোনাই নতুন ৰূপ দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। নতুন ভাৱ আকোৱালি যোৱা আৰু তাকে সম্পূৰ্ণ ভাৱতীয়া কৰাটো গতি তোলাত ভাৱতে বৈশিষ্ট্য বক্ষা কৰি আহিছে। আজিৰ বিশ্বজগতৰ সমাজত আনি সামূহিক জীৱনৰ অগ্ৰগতিৰ দাবী কৰিব নোৱাৰা হৈছে। দাৰিদ্ৰ্যৰ ভাৱ সমানে বহন কৰা ভাবে নতুন জাগৰণৰ সূচনা কৰিব ই ধুকপ কথা। জাতিৰ ইতিহাস আৰু প্ৰকৃতিৰ লক্ষ্য ৰাখি জনসমূহৰ জীৱন অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে গঢ়ি তোলাৰ নিচিনা এটি উদ্দেশ্যপূৰ্ণ কাম ৰাষ্ট্ৰই হাতত লোৱা সময়ত অৰ্ধ-নীতিজ্ঞ সকলৰ পুনৰায় দটক ভানি চোৱা যুগত হ'ব কি কি মূলচিন্তা বিনাক অৱলম্বন কৰি ভাৰতীয় জীৱন গঢ়ি উঠিছিল। পাশ্চাত্য মতবাদৰ দ্বাৰা পৰিপূৰ্ত্ত অৰ্ধনীতিজ্ঞ সকলৰ চিন্তাৰ দ্বাৰাই হয়তো তেওঁবিলাকক দেশৰ লম্বা সমাধান কৰাৰ ক্ষেত্ৰত আঙুৰাটো পৰি-চালিত কৰি লক্ষ্যৰ পৰা আঁতৰাই নিয়াৰ সম্ভৱ। গতিকে অৰ্ধনৈতিক ধাৰনা বিনাক কি ভাবে ভাৰতত বাস্তবতাৰ ৰূপ দিব পাৰি তাৰ চিন্তা প্ৰবেশণৰ ওকতাৰ অৰ্ধনীতিজ্ঞ সকলৰ ওপৰতে পৰিছে।

আমাৰ কলেজৰ ভিতৰ চ'ৰা আৰু আলোচনী—

আমাৰ কলেজৰ ভিতৰ চ'ৰালৈ তুৰুকিৱালে নানান আলোচনীকাল উঠৰ হোৱা দেখা যায়, সিবিলাকৰ প্ৰতিকৰ নহলে এখন পূৰ্ণাঙ্গ কলেজৰ আচল ৰূপটো পোৱা নাযায়।

গৌৰৱ কৰো আমাৰ কলেজক অসমৰ দ্বিতীয় অন্যতম স্থান দি — আনহাতেদি বেজাৰ কৰো এই অটুত বশমত্যা লাহে লাহে নিৰ্বাপিত হৈ যোৱাৰ বাবে। প্ৰাৰম্ভিক বিঘৰতে, বিশেষকৈ ৰাণিজ্য শাখাৰ প্ৰতি কলেজ কৰ্তৃপক্ষৰ অৱহেলিত আচৰণৰ বাবে ক্ষুদ্ৰ নহৈ নোৱাৰি। বিশ্ববিদ্যালয়ৰ নিম্ন পৰ্যায়ৰ কলাফলৰ

বাবে কেবল ছাত্রই লবীনে? আমি গদ্যে ছাত্রবৃন্দই অনতিবিলম্বে ইয়াৰ প্ৰতিকাব আশা কৰিছো। এই প্ৰসঙ্গে আমি অতিশয় খেঁৱৰাম্বিত হৈছো। আমাৰ কলেজৰ "বানিজ্য শাখাৰ" লগতে বাতি আন এটি কলা বিভাগ খোলাৰ সকলতা দেখি। জৰ্গনাৰ বন্ধৰা কলেজে দিনৰ শাখাত প্ৰায় ৮০০-১০০০ ছাত্ৰক কলা শিক্ষা দিৱেই কান্ত থাকিব নোৱাৰিলে—ছাত্ৰৰ বিপুল উৎসাহ উদ্দীপনাই আন এটি বাতিৰ কলা শাখা খোলাবলৈ বাধ্য কৰালে। বাস্তৱিকতে ই বৰ সন্তোষজনক কথা।

কিৰ আনহাতেদি অসমীয়া জাতিৰ তথা দেশৰ বৰ্তমান পৰিণামত কলা শিক্ষাৰদৰে বাণিজ্য শিক্ষাৰ প্ৰতিও বেছি গুৰুত্ব দিয়া হলে আৰু বেছি উপকৃত হ'ল যেতেন যেন অনুভৱ হ'ব। যিহেতু ভাৰতে সমাজ তান্ত্ৰিক সমাজ গঠন কৰিবলৈ আগবাঢ়িছে, তেনেহেতু দেশৰ অৰ্থ-নৈতিক সমগ্ৰাৰ ওপৰত সকলো কালৰে পৰা অতঃপৰ্য্য দিয়াতো নিতান্ত অপৰিহাৰ্য্য।

যেইকি মহত্বক কলা শিক্ষা প্ৰাৰ্থী সকলৰ প্ৰতি আমাৰ শুভেচ্ছা জ্ঞাপন কৰি এই শাখাৰ সকলতা কামনা কৰিলো।—

"অস্তৱৰ অনুভূতি প্ৰকাশেই সাহিত্য"।
সাহিত্য চৰ্চ্চাই জ্ঞানবিকাশৰ হেতু। আৰু আমাৰ এই আলোচনীয়েই সাহিত্য চৰ্চ্চাৰ বাধান, আৰু জ্ঞান

বিকাশৰ স্থল। আমাৰ উদ্দি অহা বন্ধুসকলৰ মাজত হয়তো বহুতো কবি, সাহিত্যিক, উপন্যাসিক আৰু লিখক সোমাই আছে, কিন্তু প্ৰকৃত সুযোগৰ অভাৱত কলিতেই মৰহি যাব ধৰিছে। স্বতঃস্ফূৰ্ত্তি ভাবে ওলাই অহা ভাব বাণিত বীৰ্য্য পৰিছে। ইয়াৰ মূলতে হৈছে অৰ্থৰ অভাৱ। অৰ্থৰ অভাৱতেই ইয়াৰ কলেজৰ মৰ্য্য আৰু এটা মাপোন সংখ্যা প্ৰকাশ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছে। ইনাতো ঠাইৰ অভাৱত বহুতো বন্ধুৰ সৃষ্টিক ঠাই দিব পৰা নাই। উদ্দি অহা বন্ধুবৰ্গৰ মনোযোগৰ পৰাটক পুঁজিটি টনকিৱাল কৰিবলৈ কলেজ কৰ্তৃপক্ষক অনুৰোধ কৰিলো।

আপোনাংলোকৰ আগত আলোচনীখনি ডাঙি ধৰিবলৈ অধ্যাপক শ্ৰীযুত মহেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্যই দিহা পৰামৰ্শ দিয়াত তেখেতক মোৰ শ্ৰদ্ধা জনালো। শ্ৰীপ্ৰমথ কুমাৰ বৰঠাকুৰে ওপৰৰ "ব্লক"টি আলোচনীখনি সজাই পৰাই ঠিৱিৱাতি বহুতো সহায় কৰে। তাৰ বাবে তেওঁক মোৰ আন্তৰিক বৰষা যাছিলো। তাৰোপৰি বি সকল বন্ধুৰ উদগণিত আৰু "আশান প্ৰিণ্টিং ওৱাৰ্কচৰ" কণ্ঠচাৰী বুলন বহুত আলোচনীখনি ছাপা হৈ ওলাল তেখেত সকলকো মোৰ শ্ৰদ্ধা আৰু মৰন দিলো।

অন্তৰ্বেণ মহাৰ মহাকৃত্তি পোৱাৰ স্বত্বেও আলোচনী খনিত বহুতো অসৌৰাহ মৰকা নহ'ব। তাৰবাবে বেন পাচুটৰ সন্মানে কমা কৰে।

—সম্পাদক—

॥ वार्षिक ॥

जगन्नाथ चरुआ महाविद्यालय वाणिज्य पत्रिका,
जोरहाट ।

हिन्दी विभाग

वर्ष १	अक्टूबर १९५६	अंक १
--------	--------------	-------

= प्रस्तुत सामग्री =

विषय	लेखक	पृष्ठ संख्या
१। सरस्वती-पूजना	जैनकावि धर्मनी	
२। सम्पादकीय	चैनरूप बाकलीवाल	१
३। समय की अटल मांग	प्रो रा० बि० जयलेकर	४
४। टूटे साज (कहानी)	अजित जैन	५
५। हिन्दी साहित्य और हिन्दू आदर्श	उदय जैन	८
७। एक टिप्पणी	प्रो एम० सी० चक्रवर्ती	१०

संवाहक :—

प्रो रा० बि० जयलेकर,
एम० कॉम, एल० एल० बी ।

सम्पादक :—

चैनरूप बाकलीवाल जैन,
चतुर्थ वर्ष वाणिज्य ।

“एक हृदय हो भारत जननी”

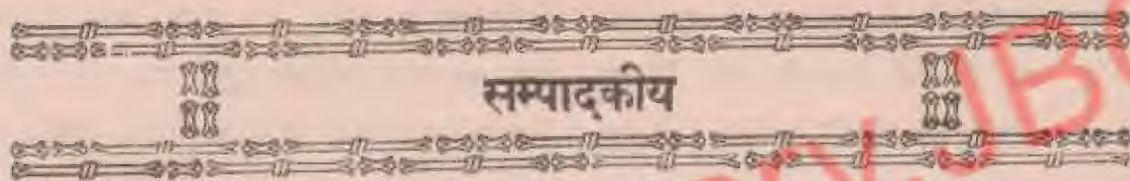
❀ सरस्वती-वंदना ❀

जैन कवि धर्मसी (धर्मवन्दन)

अगम आगम अरथ उतारैं उर सती,
वयण अमृत तिके रयण ज्युं वरसती ।
हुअइ हाजर सदा हेतु आ हरसती,
सेविजे देवि जैं सरसती सरसती ॥१॥
विद्या दे सेवकां विनो वाधारती,
अइवइयां साँकड़ी वार आधारती ।
इंद नरिंद जसु उतारैं आरती,
भणां तुम्हने नमो भारती भारती ॥२॥
वेलि विद्या तणी वधारण वारदा,
हुआ प्रसन्न सहु पामिजैं हारदा ।
प्रसिद्ध सकल कला नीर निधि पारदा,
सुद्ध चित्त सेव नित सारदा सारदा ॥३॥
अधिक धर ध्यान नर अगर उखेवता,
व्यास वालमीक कालीदास गुण बेवता ।
सुबुद्धि श्री धर्मसी' महाकवि सेवता,
दीयइ सहु सिद्धि श्रुत देवता देवता ॥४॥

बढ़ने दो इसे सदा आगे, हिन्दी जन-मन की गंगा है ।
यह माध्यम उस 'स्वाधीन देश' का, जिसकी ध्वजा तिरंगा है ।
हो कान पवित्र इसी सुर में, इसमें हर हृदय तड़पने दो,
हिन्दी है भारत की बोली, तो अपने आप पनपने दो ॥

शृंगार न होगा भाषन को सत्कार न होगा शासन से,
यह सरस्वती है जनता की, पूजो उतरो सिंहासन से ।
तुम इसे शान्ति में खिलने दो, संघर्ष काल में तपने दो,
हिन्दी है भारत की बोली, तो अपने आप पतपने दो ॥

सम्पादकीय

विश्व का प्रत्येक उन्नतिशील राष्ट्र अपनी एक राष्ट्रभाषा से सुशोभित है। प्रत्येक स्वतन्त्र देश के पास भाषा के रूप में निजिनिधि है। राष्ट्र भाषा में निहित देश नितन्देह पराधीन कहा जा सकता है। इसका खलन्त उदाहरण - हमारा पहले का भारत है। भारत के पास अपनी निजि राष्ट्रभाषा नहीं थी और वह एक विदेशी भाषा के माध्यम के द्वारा अर्थात् अंग्रेजी से राष्ट्रभाषा का काम चलाता था। प्रत्येक प्रान्त में इस भाषा की जानकारी कराने वाले विद्यमान थे। यद्यपि यह भाषा सरल तथा मधुर थी परन्तु विदेशी होने के कारण भारतीयों के लिए दुर्बुद्ध कर सिद्ध हुई। अतः जल्दी ही इसका वहिष्कार होना प्रारम्भ हो गया। संक्रमणकाल की अवधि में, जो कम से कम होनी चाहिये, आवश्यक कार्यों में हम अंग्रेजी को सहन करते रहे हैं किन्तु तत्पश्चात् हमें अपना संपूर्ण ध्यान इसी बात पर केंद्रित करना पड़ा कि उस विदेशी भाषा के स्थान पर एक ऐसी भाषा को प्रस्थापित किया जाय, जो कि विभिन्न प्रान्तों के लोगों के पारस्परिक विचारों को सुगमता पूर्वक आदान-प्रदान की आवश्यकता की पूर्ति कर सके तथा एक साधारण भाषा के नाते हम सभी को पूर्ण एकता के सूत्र में आवद्ध करे।

अंग्रेजी के प्रति घृणा तो कुछ कुछ मरने लग गई पर साथ साथ राष्ट्रभाषा के सम्बन्ध में एक नई उलम्बन का निर्माण हो गया कि इस

अनेक प्रान्तों वाले महान् देश भारत में किस भाषा को यह स्थान दिया जाय। प्रत्येक प्रान्त अपनी अपनी पृथक भाषा रखता है और सभी भाषायें अपनेमें परिपूर्ण हैं। प्रत्येक प्रान्त का रहने वाला अपनी मातृभाषा को राष्ट्रीय बनाने का इच्छुक था। और इसीलिये इस प्रश्न को लेकर एक लम्बे असें तक वाद-विवाद चलते रहे।

सम्पूर्ण समस्या के हल की दृष्टि से हमें हिन्दी को ही प्रधानता देना उचित समझा क्योंकि कि यही सुविधाजनक है। राष्ट्रीयभाषा बनने का अधिकार उसी भाषा को उपलब्ध हो सकता है जो सबसे सरल व मधुर हो और जो सबसे ज्यादा लोगों के द्वारा बोली जाने वाली हो। इस साधारण सिद्धान्त ने सभी अन्य भाषाओं को मौन रहने के लिए बाध्य किया। हिन्दी के सिवाय प्रत्येक भाषा अपने ही क्षेत्र तक मित है। वह अत्यधिक प्रचलित भाषा है। अत्यन्त आसानी से अन्य प्रान्तीय भाषाओं के जानकार इसे अपना सकते हैं। हिन्दी भारत की प्रमुख श्रेष्ठ भाषा संस्कृत की उत्तराधिकारणी है। यह सर्वसाधारण सभी भारतीय भाषाओं के समान ही संस्कृत निष्ठ एवं संस्कृतजन्य है। संस्कृत का त्याग करने के १००० वर्ष उपरान्त वाली भाषाओं में यह सर्वाधिक सरल है।

जनतन्त्र भारत के संविधान में हिन्दी अपने असाधारण विशेषताओं द्वारा राष्ट्र भाषा घोषित

की गई। इसके विरोधियों ने विपरित में नारा भी लगाया था कि अब प्रांतीय भाषाओं का विनाश हो जाएगा पर यह तो उनकी अनर्गल बकवास थी। प्रांतीय भाषाओं की उन्नति कदापी कम नहीं हो सकती। उन्हें भी प्रचलित होने का समान अधिकार है। अंग्रेजी शासन काल में भी तमिल, बंगला, मराठी, गुजराती और पंजाबी आदि ने असाधारण प्रगति की है, तथा एक ऐसे उच्चतर की रचनाओं का निर्माण करने में वे भाषाएँ सफल सिद्ध हुई हैं। जिनकी भूरि भूरि प्रशंसा विश्व के महान साहित्यिकों ने भी की है। वे सभी हमारी समान अर्था की पात्र हैं। अब हमें इस प्रकार का भय मानने की सनिक भी आवश्यकता नहीं कि प्रांतीय भाषाओं के अधिकारों पर किसी का अतिक्रमण होने जा रहा है। इस बात को कोई भी नहीं चाहेगा कि वे तारी ही भाषाएँ, जिनोंने सदियों तक हमारे विचारों को इतने सुयोग्य ढंग से अभिव्यक्त किया है, नष्ट हो जायँ और उनमें से केवल कोई एक देशी भाषा जिवित रहे। किन्तु फिर भी सार्वदेशिक भाषा के रूप में केवल उनी एक भाषा को उपयोग में लाया जाए, जो कि सर्वसाधारण जनों के लिए विचारों के आदान-प्रदान की दृष्टि से सुगम है और वह भाषा एक हिन्दी ही है।

हमारी देवनागरी राष्ट्र भाषा के पद पर सुशोभित हो जाने के पश्चात् भी अनेक दिनों तक वाद-विवादों से ग्रसित रहने लगी राष्ट्रभाषा का नाम हिन्दुस्तानी रखने के लिए भ्रंशक शोरगुल किया गया। यह व्यर्थ की कल्पना शोभा देन सकी। हिन्दी शब्द हिन्दुस्तान से ही तो बना है और इसी से

हिन्दुस्तानी। एक के अनेक नाम हो सकते हैं। एक को गलत बनाकर दूसरे नाम को ठीक कहना फिजूल का तर्क माना है। जो व्यक्ति हिन्दी को हिन्दुस्तानी के नाम से पुकारने का जोर देते हैं उनके अन्तस्थल में साम्प्रदायिकता स्पष्ट नजर आती है। हिन्दुस्तान में रहनेवाले हिन्दु कहाने हैं तो उन्हीं हिन्दुओं की भाषा को हिन्दी कहने में कोई भी हर्ज नहीं है।

भाषा की गहन समस्या समाप्त होने पर लिपी का प्रश्न खड़ा हुआ पर दूरदर्शियों ने नागरी लिपी को अपना कर हमारी उलझन का रोड़ा अतानी से हटा दिया नागरीलिपी जितनी सरल और स्पष्ट है उतनी शायद ही अन्य हो। उर्दू आदि भाषाओं की लिपी तो काफी कठिनता को लिये हुए है। फिर हमको किसी की सुन्दरता को तो विशेष देखना नहीं है परन्तु स्पष्टता का स्थान प्रमुख है और वह हिन्दी से ज्यादा किसी अन्य भाषाओं में पायी नहीं जाती। हिन्दी भाषा की अत्यधिक विशेषताही तो यही है कि इसमें जिस प्रकार से लिखा जाता है उसी प्रकार से पढ़ा जाता है जो अन्य भाषाओं में अप्राप्य है।

जनतन्त्र भारत के नागरिकों का प्रमुख एवं प्रत्यापश्यक कर्तव्य और धर्म है कि वे अपनी धिय मातृभाषा का प्रचार करने में अपनी जान की बाजी भी लगाने में अग्रसर रहें जिस से राष्ट्र में एकता कायम हो। भारतीय शास्त्र की आत्मा हिन्दी, अंग्रेजी के स्थान के उपयुक्त है। इसमें आधुनिक भाषाओं का अच्छा संग्रह है जिसमें विज्ञान और दर्शन भरा है। यह भारतवर्ष के दृश्य की वांछी है। यह भौगोलिक सत्य है कि हिन्दी बोले जाने

वाले भाग भारत के हृदय के भाग हैं। हिन्दी को ही द्वारा भारतीय-साहित्य फैलाया जा सकता है जो हमारे देशवासियों के केंकड़ों को जागृत करता है। मातृभाषा हिन्दी हमारे स्वाधीन राष्ट्र की निधि है। इसमें राष्ट्रीयता, जातीयता, धार्मिकता तथा साम्राज्यवादता की भावना निहित है। मातृभाषा का उत्थान और विकास ही देशप्रेमियों की सर्वोत्तम भक्ति है।

हिन्दी साहित्य का ज्ञान जनता में प्रसार करना राष्ट्र की बहु मुल्य सेवा करने का साधन बढोरना है। यह सोचकर दिल में दार्ष्टिक खेद होता है कि हिन्दी, जो हमारी राष्ट्रभाषा है, अभी तक पद-उन्नति समझी जा रही है। भारतीय हृदयों में अभीतक इसके प्रति कोई श्रद्धा की रीनक जागृत नहीं दिखाई देती। यह विवाद

कमजोरी हमारे संस्कृत जन्य देश को उज्ज्वल और गौरवान्वित होने में बाधक हीन ही नहीं परन्तु हमारी गुलामी की कथा भिन्नभिन्नाती है। भारतभूमि को स्वतन्त्र हृदयों और लक्ष्मण दश साल होने जा रहे हैं मगर अब तक हिन्दी की उन्नति का कोई विशेष कदम न ही उठाया गया है। हिन्दी प्रसारित संस्थाओं की आज देश में अत्यन्त आवश्यकता है। मैं भी कालेज में हिन्दी आलोचनी को सम्पादित करते हुए आने को सौभाग्यशाली समझता हूँ और आशा करता हूँ कि आगामी प्रति वर्ष यह विभाग हिन्दी साहित्य के उत्थान और प्रचार में अपना तुच्छ सहयोग प्रदान करता रहेगा। मैं अंक के सलाहकार और मेरे सहयोगी बन्धुओं को अनेक धन्यवाद देता हूँ और उनके साहित्य प्रेम का हार्पित मन से अभिनन्दन करता हूँ।

नैतरूप वाक्लीधाल, सम्पादक—हिन्दी विभाग।

॥ जय हिन्दी—जय राष्ट्र निधि ॥

कोटि-कोटि जनता की जय हो,
सदा अभय हो सदा अजय हो,
जन जन का पथ ज्योतिर्मय हो,
स्नेह भाव प्राणों में लय हो,
भारत जननी एक हृदय हो।

॥ एक हिन्दी प्रेमी ॥

समय की अटल मांग

[द्वारा—प्रो० रा० वि० कर्वलेकर, एम० कांम० एल० एल० बी ।]

भारतवर्ष को स्वतन्त्र हुये लगभग दश साल हो गये हैं लेकिन राष्ट्रभाषा हिन्दी का यश सम्भ अभी भी बहुत दूर नजर आता है। चन्द रोज पूर्व हुये शिक्षण मन्त्रीओं की बैठक में शास्त्रीय और याविक शिक्षण अंग्रेजी में ही देने का निश्चय किया है। ऐसा शिक्षण हिन्दी में देने से पढ़ाई में कमजोरी रहने की बहुत सम्भावना है। और ऐसा होना देश की प्रगति के लिए बाधक है। नीच में कमजोरी रहना बालु घर के मकान के लक्षण होगा।

स्वतन्त्रता के पश्चात् हमारे भाषा क्षेत्र में विशेष प्रगति नहीं हुई। अंग्रेजी दश-पन्द्रह वर्षों में हमारे राष्ट्रीय जीवन से अभिलक्ष हो जावेगी वह हमारे माननीय नेताओं का आत्म शिक्षा है। परन्तु इस बीच तो हमारी भाषा का वह तेज और विश्वास लुप्त हो गया है जो अंग्रेजी का स्थान ग्रहण कर सकेगी।

हमारा देश बहुत विस्तृत है और यहां कभी भी एक भाषा न रही। अंग्रेजी से पूर्व इतने बड़े राष्ट्र को एक क्षेत्र के निचे रखना निश्चय दुर्लभ था। याविक साधन तो स्थलान्तर के कारण उपलब्ध न थे और वाष्पशक्ति के आविष्कार के बाद ही हमारी स्थलान्तर पर विजय हुई और साथ ही विस्तारित एक सूत्री राज्य की संभावना हुई। जब

ने यह सम्भावना वास्तविकता में परिणित हुई है, तब से हमें पूर्ण सशासन का अवसर सन् १९४७ तक न मिला। कुटील राजकरण पट्ट होने के कारण विदेशी शानकों ने बहुत फायदा उठाया। भिन्न भिन्न भाषा अमर्याद बढ़ाती है। यह हम पूर्व समय में देख चुके थे फिर भी भाषावार मान्य रचना बिल पास होनेके समय हमें बहुत सहनकर चुके। इस तुच्छ आन्दोलन में अकारण ही असंख्यात अमूल्य जिन्दगीयां नष्ट हुईं,

हिन्दी भाषीय लोग हमारे देश में बहुसंख्य हैं। पूर्व और दक्षिण इलाकों का संसर्ग कम होने से और लिपी में भिन्नता होने से उनका हिन्दी से अन्तर रहा। उनकी भाषायें संस्कृत जन्म नहीं हैं। हिन्दी भाषा का विशेष गुण यह है कि इलाको जानना और लिखना अति आसान है। हम भारतवासियों में भाषा की भिन्नता होने हुए भी रहनाहिन, मिलिगिजाज, आचार विचार, संस्कृति और हित सम्बन्ध में भिन्नता नहीं। तानिक दृष्टि से भिन्नता होने से हमारी राष्ट्रीय क्षति भले ही न हो, किन्तु आम जनता में विशेष शिक्षण और जागरूति होने के कारण कुछ स्वार्थपरायण लोक इसका नाजायब फायदा लेते हैं। इस बाधा से बचाने वालों सर्वगुणसम्पन्न एक राष्ट्र भाषा हिन्दी ही है।

फूली न समायी और इसी बीच रेखा की बीये। रेखा और प्रदीप अपने अरमानों की होली मां के मुंह से एक दीर्घ निःश्वास निकड़ पड़ी— जलती देख कर अट्टहास कर उठे। अपना सब “काश! हम दोनों एक ही जाती की होती वहन कुछ स्वाहा हो गया पर दोनों ने उफ़ तक नऔर इन्हें विवाह सूत्र में बांध कर कितनी निकाली। प्रदीप को ऐसा लगा मानों वह अब हर्षित होती। जिन्दामी नहीं रह सकेगा परन्तु एक दिन....

दिन गुजरते देर न लगी। परिचा निकट आ पहुँची। दोनों रात दिन अध्ययन में व्यस्त रहने लगे। अनेक सप्ताह बाद परिश्रम का परिणाम निकला। सारा भवन उछल पड़ा। सारे विश्व विद्यालय में प्रदीप प्रथम और रेखा तृतीय रही। रेखा के पिता की प्रसन्नता की सीमा न रही और उन्होंने इस खुशी में लोगों को एक बड़ी सी दावत दी।

पाँच में लगे पंख के सहारे समय बादल धरती पर कभी धूप कभी छाँह करते अविराम गति से दौड़ने लगे। नवीन प्रेरणा का सूचक सूर्य पृथ्वी पर रात दिन के नक्शे खींचता हुआ चेतावनी दे रहा था। दिन, सप्ताह और महीने के महिन गुजरने लगे। और एक रोज राय बहादुर ने अपनी इकलौती सन्तान रेखा की कुदमाई अहमदाबाद के सुप्रसिद्ध मिल मालिक श्री कन्हैयालाल के सुपुत्र जयचन्दलाल, बी० एल के साथ कर दी। उन्हें क्वा मालुम था कि रेखा को इस समाचार से चोट पहुँचेगी। और सचमुच जाति पाँति के भेद भाव ने उनकी जुबान पर बड़े बड़े ताले लगा

भवन सारे सम्बन्धीयों से खचा खच भर गया। शहनाई बज उठी पर इसकी मधुर राग दोनों के कानों में पिघला हुआ शीशा उडेल रही थी। बारात आई—दिल पर बड़ा सा पत्थर रखा कर प्रदीप ने उसकी अगवानी की।

.....भाँवरें पड़ने लगे। हवनकुण्ड में जलती हुई अग्नि के बीच प्रदीप ने अपने दिल को जलते देखा। उसकी आत्मा चीख उठी। सबने वर-वधु को आशीर्वाद दिये—विदाकीबेला आई। रेखा प्रदीप एक दुसरे से लिपटे अविरल आँसू बहा रहे थे। रोती रोती रेखा बोली—“शरीर दूसरे का हो चुका प्रदीप पर-आत्मा सदैव तुम्हारी रहेगी।” और डोली रेखा को लेकर चली गई।

आज रेखा को गये एक अरसा बीत गया।लानमें बैठा प्रदीप अतीत के पन्नें उलट रहा है। आँखों से मोती गिर रहे हैं। वही लान है, वही चान्दनी है और राय बहादुर का स्नेह वही है। पर प्रदीप के चेहरे पर कभी किसी ने खुशी नहीं देखी।

कैसे बजेगा साज— तार जो टूट चुके हैं।

हिन्दी साहित्य और हिन्द आदर्श

(उदय जैन, तृतीय वर्ष वाणिज्य)

साहित्यहीन पुरुष पशु की उपाधी से विभूषित किया जाता है और प्रत्येक प्रान्त और राष्ट्र साहित्य के बिना निर्जन कहलाते हैं—यह क्यों? वहाँ के निवासी भी तो मनुष्य है, शिक्षित है। और ऐसी कोई बात भी तो नजर नहीं आती कि वे लोग शान शौकत से निहित है। पर वास्तविक बात यह है कि वहाँ का व्यक्ति अपना ध्यान किसी विशेषता की तरफ गौरवपूर्णा दृष्टि से नहीं रख सकता क्यों कि उसके सामने एक जटिल समस्या अपना घर घर बनाये खड़ी रहती है। उसके सामने विभिन्न प्रकार की भाषाएँ, विभिन्न तरह की वेशभूषा वाले प्राणी और अनेकों प्रकार की धर्म क्रियाओं का जमघट लगा रहता है। हमें जरा सोचना चाहिये कि जब इतनी उलझनें हमारे सम्मुख है तो हमारा ज्ञान मंडार संकुचित न होकर विस्तृत होना चाहिये। पर ऐसा नहीं हो पाता क्यों कि मनुष्य का मस्तिष्क चारों ओर भटकता रहता है एवं स्थिरता उसके दिमागिक अंचल से झपटसी जाती है और एक भयंकर झंझट उसके सामने मुँह धाँस खड़ा रहता है। ज्यों ही वह किसी मंजिल को पार करना चाहेगा उसके सम्मुख कोई नया शिकंजा फसने के लिए तैयार होगा और इसी बंधन में वह अपना अमूल्य समय क्षतिग्रस्त कर बैठता है। इन तमाम झंझटों, उलझनों और मुसीबतों के मध्य भाषा की भी एक समस्या है। एक आसामी

भाषी मारवारी भाषा का उच्चारण शुद्ध रूप से नहीं कर सकता और एक राजस्थानी व्यक्ति मराठी व पंजाबी भाषा की जानकारी भली भाँति नहीं प्राप्त कर सकता है। इस प्रकार इन सभी कठिनायियों के उपरान्त भी हम अपनी सीमा का निर्धारण कर सकते हैं। हमारे में अनेक झंझटों को दूर करने की ताकत है। हमने अपनी सफलता भी उस वस्तु के जरिये प्राप्त की है—प्राप्त कर रहे हैं और प्राप्त होंगी, जो हमारा अमूल्य खजाना है और वह हमारी बेजोड़ पथ प्रशिक्षित करने वाली वस्तु है हमारी मातृ भाषा “हिन्दी”।

आज भारत का बच्चा बच्चा इस भाषा परिचित है। कोई भी नव युवक वा नृद्ध इस भाषा से अनभिज्ञ नहीं। उन सभी के हृदय में इस भारतीय भाषा के प्रति अगाढ़ प्रेम, अटूट श्रद्धा है और सम्मान है। हमारा गौरव इसमें निहित है। हिन्दी भाषा का बोल वाला भारत के हर क्षेत्र में, हर प्रान्त में और हर बच्चे की जबान पर सुनाई पड़ता है। पर ऐसा क्यों हुआ? क्या और कोई दूसरी भाषा इतनी अच्छी और सुदृढ़ नहीं? क्या और दूसरी भाषा में वास्तविकता और मेलिकता का अभाव है। नहीं—हम भूलते हैं कि हिन्दी हमारी राष्ट्रीय भाषा है। यही हमारी मातृ भाषा है। जिस प्रकार एक नवजात शिशु को अपनी माँ का दूध स्वादिष्ट और ममतामय लगता

है उसी प्रकार भारत के प्रत्येक लाल को अपनी मातृ भाषा प्रिय और लुभावनी लगती है।

विदेशी साहित्यिकों ने हिन्दुस्तान को विविध भाषी, विविध धर्मी एवं विविध वेशभूषा और रहन सहन वाला राष्ट्र बनाता है पर यह उनकी गलत सूझ है। भारत विविध भाषी होते हुए भी एक भाषी देश है। भारत के विविध धर्मों एवं जातियों का स्थान एक है। भारतीय साहित्य में तो विविध शब्द का ही लोप हो चुका है। एक राष्ट्रभाषा का देश भारत अग्रसर के पथ पर है। हिन्दी भाषा की इतना प्रसार, इतनी लोक प्रियता की कोई विशेषता है। इसकी विशेषता का जड़ एक मात्र हिन्दी साहित्य है। भारत का हिन्दी साहित्य का भंडार अतुल्य है। इसमें अनेकों तत्व हैं। भारत के प्राचीन संस्कृतिक साहित्य की ख्याति जगत प्रसिद्ध है। अन्य किसी भी मुलुक में इतने अग्रणीत तत्वों वाला साहित्य कभी नहीं था यह किसी भी इतिहास के पुराने सुनहलें पन्नों से हम ज्ञात कर सकते हैं। भारतीय साहित्य का आदर हर पन्नों में समा हुआ है।

हमारे देश में भी हिन्दी साहित्य का मूल्य है। प्रत्येक व्यक्ति इसकी जानकारी की यथाचेष्टायें करता है। हरएक पुरुष इसके सार को ग्रहण करना चाहता है। खेद की बात है कि आज भी अनेकों

कठिनाईयां इसकी उन्नति में बाधक हैं। वे इसके उत्थान के पथ में कांटों सी बन रही हैं। हमें उनसे वंचित होना है और हिन्दी साहित्य के आदर्श को चमकीला बनाना है। भारत की अनेकों भाषाओं के मध्य हिन्दी का प्रसार अत्यावश्यक है। भारत जैसे विस्तृत जनसमूहों से आच्छादित उन ग्रामों में हिन्दी साहित्य प्रवेश जब पूर्ण रूप से हो जावेगा तो फिर इसका अगला पथ स्पष्ट तया नजर आ जावेगा और तब इसकी चन्द्रमुखी उन्नति होगी।

भारतीय साहित्य का आदर, सम्मान और प्रतिष्ठा भारत के नव खिले पुष्पों पर आधारित है। उन पुष्पों का प्रमुख कर्तव्य है कि वे अपने इस हिन्द हितैषी साहित्य का प्रचार जन जन के मस्तिष्क तक पहुंचाने का भरसक प्रयास करें। उनके प्रयत्न से हमारे अमूल्य साहित्य की प्रतिष्ठा एवं उन्नति हो नहीं होगी बल्कि हमारे स्वतन्त्र हिन्द का आदर्श भी ऊँचा उठ सकेगा। भाषावाद का मनमुटाव अदृश्य हो सकेगा और हिन्दी की उन्नति का मार्ग सरल हो सकेगा। हिन्दी साहित्य की नींव अडिग हो आवेगी और भाषा के भूचालों का इस पर कोई भी प्रभाव नहीं पड़ेगा। प्रत्येक जन के इस प्रयास में हिन्दी की शान है और यही प्रयास हिन्द आदर्श का प्रतीक है।

॥ हिन्दी साहित्य जिन्दावाद ॥

राष्ट्रभाषा के प्रचार को मैं राष्ट्रीयता का अंग मानता हूँ।

—राष्ट्रपति राजेन्द्र प्रसाद।

एक टिप्पणी

प्रो माधवचन्द्र चक्रवर्ती, अध्यक्ष—वाणिज्य विभाग ।

कोई राष्ट्र स्वतन्त्र हो या परतन्त्र, यह जानने के लिए यह मालूम करना आवश्यक है कि राष्ट्र में राष्ट्रभाषा का तथा राष्ट्रीय वेशभूषा का क्या स्थान है। संसार में कोई भी स्वतन्त्र राष्ट्र नहीं जिसने राष्ट्रभाषा को गौण स्थान दिया हो। भारत सदियों से परतन्त्र रहा परन्तु स्वतन्त्र होने के उपरान्त यह आशा थी कि हम अपनी राष्ट्रभाषा को उसका स्थान यथाशीघ्र दे सकेंगे परन्तु हमारे देश के अधिकांश अधिकारी, विद्वान्, लेखक, वक्ता तथा नेता जिन्होंने अंग्रेजी की बढौलत ही ऊँचा स्थान प्राप्त किया है अंग्रेजी में ही सोचते हैं लिख सकते हैं और बोल सकते हैं। उनकी प्रतिभा, उनका पांडित्य अंग्रेजी भाषा पर ही अवलंबित है। यह कहा जाता है कि अंग्रेजी को छोड़ने से देश की

भयंकर हानि होगी, पर यदि और स्वतन्त्र देशों को ऐसा करने से कोई हानि नहीं हुई तो हमारी ही क्यों हानि होगी। जब राष्ट्र के स्वतन्त्र होने पर भी आज राष्ट्रभाषा को उसका स्थान प्राप्त करने के लिए बड़े भगीरथ प्रयत्न करने पड़ रहे हैं। राष्ट्रभाषा उत्थान तथा विकाश में इस विभाग का होना अत्यन्त आवश्यक था। हमारे कोलेज के कतिपय उद्यमी और स्वार्थ रहित कर्म अध्यापको एवं विद्यार्थी यों का यह अविरल प्रयास सराहनीय है। मुझे आशा है कि हमारे कोलेज विद्यार्थीवृन्द राष्ट्रभाषा प्रचार कार्य के लिए इस विभाग को अपना शक्ति सहयोग प्रदान कर इसे चिरस्थायी सेवा करने का प्रोत्साहन देंगे। यही मेरी चाहना है।

हिन्दी उन सभी गुणों से अलंकृत है जिनके बल पर विश्व को साहित्यिक भाषाओं की श्रेणी में समासीन हो सकती है।

—राष्ट्रकवि मैथिलीशरण गुप्त ।